Sholem Aleichem.
Yaknehoz: oder dos groyse berzenshpiel: a komedye in fier akten.
In : Ale verk, vol. 6.
Nyu York, 1937, c1921.

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2005- 19099.17

Sholem Aleichem, 1859-1916.
Yaknehoz: oder dos groyse berzenshpiel: a komedye in fier akten
In : Komedyes. Spetsyele "Morgn-frayheyt" oysg.
Nyu York : Morgn-frayheyt, 1937, c1921.
Pp. 29-133.
Ale verk fun Sholem-Aleykhem ; 6

1. Yiddish drama.--lcsh
I. United States-New York-New York II. Sholem Aleichem, 1859-1916.
Works. 1937 ; 6.

ID : NXYH01-B20780 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL #: /12427

Reduction ratio x 10.0

יקנה״ז, אָדער דאָס גרויסע בערזענשפיעל

א קאָמעדיע אין פיער אקטען.

געשריבען אין יאָהר 1894.

אַ גוטען פריינד און אַ גוטען מענטשען,

י. א. חורגין,

ברענגט דאָס ווערק אַ מתנה

דער מחבר.

י ק נ ה " ז באשטעהט פון פינף אותיות, ראשי־תיבות פון פינף ווערטער: יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן — די פינף סימנים פונ'ם אידישען יום־טוב. דאס ווארט אליין פאר זיך האט קיין שום באדייטונג נישט. עפּים איז דאס, נאר פארט גארנישט; נימא ביי וואס אנצונעמען. דער וואס איז באקאנט אויף דער בערזע מיט'ן מסחר פון אקציעס, פאפירען, קורסען וכדומה — דער וועט באלר פארשטעהן דעם טעם פון י ק נ ה " ז; און דער, וואס איז פון דעם ענין ווייט, וועט דאס רעכט צעקייען ערשט נאכדעם, אז ער וועט האבען דאס גאנצע ווערק דורכגעלייענט ביז'ן סוף.

די פארשוינען פון דער קאמעדיע:

שמואל פאסטערנאק. איין אויפגעקומענער עושר. א איד פון דער אלטער וועלט.

מאדאם פאסטערנאק. זיין ווייב. א דאמע מיט נערוועז. ליידעט שייקעוויטש'עס ראמאנען און דאקטארט זיך כסדר.

איזאבעלע. זייער טעכטערל. א כלה מיט פערציג טויזענט.

ווילהעלם פייפער. א יונגער באנקיר. א שענער יונג מיט וואנסים. שדכנ'ט זיך צו איזאבעלען.

מארקום. איין ארעמער סטודענט. שטודירט אויף דאקטאר. שדכנ'ט זיך צו איזאבעלען.

פיינקונעל. א קלוגער ספעקולאנט. שפיעלט א פרומע ראלע. האט נים פיינט קיין קערטעל.

חינקים. א פייעריגער ספעקולאנט. פארברענט אין די קארטען.

ביינעלמאן. א שטילער ספעקולאנט. א פראסטער נפש. רייבט זיך צווישען אריסטאקראטען.

קנאקניסעל. א געהיטער ספעקולאנט. איין איינגעגעסען אידעל.

מאדאם פיינקוגעל. איין אריסטאקראטקע. פאהרט אלע יאהר קיין אויסלאנד אין די „מאלקען".

מאדאם חינקים. א דאמע פון „קאמענעץ". א מסוכנ'ע רכילות'ניצע.

מאדאם ביינעלמאן. שטאמט פון גרויסען יחוס. שפיעגעלט זיך אין דער „משפחה".

מאדאם קנאקניסעל. נישט אזא מיוחסת, נאר גלאט א גראבע אידינע.

גריינער. א הייסער ספעקולאנט. א נידעריגער, א גראבער, מיט א רויטער בארד.

מנחם־מענדעל. א קליינשטעדטעלדיגער ספעקולאנט. געהאנדעלט אמאל אין אדעס מיט „לאנדאן“.

פייוועל פאנפאטש } צוויי „שפעגעלאנטען“. האנדלען
זאוועל זאאיקע } בשותפות „יקנה“'ן“.

שמעלקע קבצן. א מעקלער מיט א רחמנות־פנים. אנגעשטאפט מיט געלט.

די קאפאטע. א מעקלער מיט א לאנגער קאפאטע און מיט א רויטער פעטשיילע.

דער קאפעליש. א מעקלער מיט א צונעטראגענעם קאפעליש.

פלוידערזאק. איין אדוואקאט מיט באקענבערד. רעדט העבער האלב רוסיש.

ציפערבלאט. בוכהאלטער ביי פייפערען אין קאנטאר. געהט אונטער־געבונדען די אויהערען.

פלעדערוויש. קארעספאנדענט ביי פייפערען אין קאנטאר. א יונגער־מאן א שמשאגאל.

זילבערמינץ. קאסיר ביי פייפערען אין קאנטאר. א בייזער איד.

די אידינע. איין אלמנה „פון דער סלאבאדקע“.

קלארא. א מאדיסטקע.

סאסעל. א פאקאיאווע ביי די פאסטערנאקעס. א שווארצ'חנ'עוודיג מיידעל.

ווייטער געהען יונגע ספעקולאנטלעך, אלערהאנט מעקלערס, א גאנצע חאליאסטרע.

די געשיכטע קומט פאר אין דער גרויסער שטאדט יעהופעץ, אין אונזערע צייטען.

ערשטער אקט

[ביי די פאסטערנאקעס איז א זשורפיקס. — א גרויסע זאל, איין אויסגעפוצטע, רייך מעבעל, גרויסע שפיעגלען, א פארטאפיאנע מיט נאטען, גרינע טישלעך, לייכטערלעך מיט ליכט, קריידלעך, בערשטלעך, פרישע טעשלעך קארטען. — **פאסטערנאק** און **מאדאם פאסטערנאק** זיצען גרייט אויפצונעמען געסט: ער, א שווער אידעל מיט א גאנץ שענער ליסינע, ליגט אין א פאטעל ציהט זיך און געהניצט; זי, אויסגעפוצט, באהאנגען מיט גאלד, פערעל, בריליאנטען, זיצט ביי'ם טיש ווי א גאסט און בלעטערט איין אלבום.]

ערשטע סצענע.

פאסטערנאק [געהניצט]. א־א־א! א־א־א־א!

מאדאם פאסטערנאק. טפו, טפו, טפו! זעה נאר, ווי ער געהניצט, דאס מויל ווערט איהם שיער ניט צעריסען. א גליק, וואס ס'איז נאך קיינער נישטא. אין א געזעלענשאפט ווען דו טהוסט דאס, קאן מען חלש בלייבען.

פאסטערנאק [געהניצט]. וואס זאל איך טהון, אז ביי־נאכט טאר מען ניט שלאפען? טא הין, טא הער. מען איז שטענדיג פארנומען מיט וועטשערינקעס, זשורעכלינעס.

מאדאם פאסטערנאק. זשורפיקסען! טויזענט מאל האב איך דיר געלעהרענט, זאלסט זאגען זשורפיקסען, ניט קיין זשורעכלינעס. ווען דו זאגסט דאס חלילה אין א געזעלענשאפט, קאן מען חלש'ען.

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. מילא בקיצור, על־כּל־פּנים, לאָז זיין זשורפיקסען. פאַרהאַן ביי אונז אַ גמרא: „יאַק ריידעלע טאָ ריידעלע, אַבּי דאָבּרע מיינעלע". איך שמועס עס אַקעגען דרינען, וואָס מע שלאָפט ניט קיין נעכט, מע געהט איינער צום אַנדערען כּלומרשט מיט וויזיטען, און מיינען מיינט מען יענע מעשה. [ער ווייזט מיט די אויגען אויף די גרינע טישלעך]. מע פלעגט אַמאָל אויך מאַכען וועטשערינקעס. וואָס זשע האָט מען געטהאָן? האָט מען געקאָכט וועטשערע, פרישע וואַרעניקעס מיט קעז, צי געבּראָטענע פּופּקעס מיט רעטשענע לאָטקעס, און ס'איז טאַקי געוועזן, פאַר־שטעהסט דו מיך, ווי אין דער הייליגער תּורה שטעהט געשריבּען: ו י אֹ כ ל ו, דאָס הייסט, מע האָט געשטופּט אין פּנים אַריין. און היינט, זינט ס'איז געוואָרען אַ מאָדע זשורעכלי... מיין איך זשור־פיקסען, עסט מען מכּות. מען איז גאָר מכבּד מיט אַ גלאָז וואַסער און מיט אַ מאַראַנץ, וואָס אַז מע זאָל איהם וועלען פאַרזוכען, קאָן מען דערזעהען קראָקע מיט לעמבּערינג. און אַז מע וויל שוין גאָר יוצא זיין, פאַרבּלענדט מען די אויגען מיט אַ טייטעל און מע ווייזט אַ פייג...

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. פע, סאַמואיל, דו רעדסט עפּיס אַזעלכע ווערטער, וואָס אין אַ געזעלענשאַפט וואָלט איך גע־פאַלען חלשות.

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. איך שמועס עס אַקעגען דרינען, וואָס מען איז היינט געוואָרען סטעקראַטען, איידעל געפּאַצקעט. אַ גאַנץ יאָהר עסט מען קדחת; דאָס מעג מען, דאָס טאָר מען ניט, דאָס שאַדט, דאָס הייסט ניט דער דאָקטער. און אַז סע קומט דער זומער, פאָהרט מען מאַכען די קור — אָדער קיין באַדענקראַנץ, אָדער קיין פראַנצענזאַלץ.

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. גראָם־שטראָם, מאַך מיר אַ האַרמידער. מע רעדט מיט איהם חריין, ענטפערט ער פּעטרישקע! וואָס בּיזט דו פּלוצים אַרויף אויף דער קור מיט די בּעדער?

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. גלאַט אַזוי. איך שמועס עס אַקעגען דרינען...

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. דו שמועסט תּמיד אַקעגען דרינען. דאָס איז יאָ — מע זאָגט דער טאָכטער און מע מיינט די שנור. די מאַדאַם פיינקוגעל איז אַ בּיסעל געזינטער פון מיר, מעג זי יאָ פאָהרען אַלע יאָהר אין די „מאָלקען". צי די מאַדאַם קנאַק־ניסעל, וואָס וועט אין דער טיר ניט אַריין, מעג פאָהרען אַלע זומער קיין אָדעס אויפ'ן „לעמאָן", און דער מאַן וועט איהר אפילו די צונג נישט איבּערקעהרען. צי די מאַדאַם חינקים מעג אַרומפאָהרען פון „ניטץ" קיין „נאַטאַליע" און פון „נאַטאַליע" קיין „ניטץ" — און דער מאַן וועט איהר אפילו ניט זאָגען „קרום געהסט דו". אַנו, פרעג דעם דאָקטער קעבּעבּע, צי קאָן איך מיך באַגעהן אפילו אַ מינוט אָהן פאָהרען קיין אויסלאַנד אין די בּעדער אַריין?

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. דער דאָקטער קעבּעבּע? הערסט דו, אָט דאָס איז דאָך מיין טענה, וואָס איך טענה שוין לאַנג, אַז דער דאָקטער קעבּעבּע פיהרט אייך, אַלע יעהופּעצער סטעקראַטקעס, אין באָד אַריין... נאָר גאָר ניט: אַ ל ת פ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע. איך שמועס עס אַקעגען דרינען. מע זאָל זיך גאָר וועלען צולאָזען צו די דאָקטוירים, וואָלטען זיי אַ געזונטען קראַנק געמאַכט, אַ לעבּעדיגען — טוידט, און אַ קלאָרען — משוגע.

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. זעה נאָר, ווי ער איז דאָס אַ בּיסעל אויפגעטראָגען קעגען די דאָקטוירים, גלייך ווי זיי וואָלטען איהם געקוילעט די קאַפּאָטע. מיר דאַכט, אַז דו האָסט נאָך קיין דאָקטער ניט באַנוצט זינט דו בּיזט אַ יעהופּעצער?

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. הלואי וואָלסט דו אַזוי באַנוצט אַ דאָק־טער, ווי איך, וואָלט גאָר אַנדערש געוועזן... איך שמועס עס אַקעגען דרינען, ווי זאָגט ער: אַ ל ת פ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע... ווייסט דו, וואָס איך קלער?

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. איך זאָל איהם געהן זאָגען, וואָס ער קלערט! איך וויים, וואָס דיין קאָפּ קאָן אויסקלערען?

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. איך קלער: אַזוי ווי ס'איז במילא בײַ אונדז הײַנט זשורעכלי... מײַן איך זשורפיקסען, עס וועלען זײַן געסט, פֿייפֿער וועט אויך זײַן, מע וועט זיצן שפּעט, — אפשר וואָלט געווען אַ סברה, אַז מיר זאָלן שוין אין איין וועג אָפּקלאַפּן דאָס קנס־מאָל, ווי אין פּסוק שטעהט: ז ב י ן ו ת ת ח ר ט — אַ וואָרט און צוויי און אַ מאַהאַריטש?...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ פּלעסק מיט די הענט]. וואָס סע האָט זי מיר גע'חלום'ט יענע נאַכט און הײַנטיגע נאַכט און אַלע נעכט פֿון אַ גאַנץ יאָהר זאָל אויסגעהן צו מײַנע שונאים'ס קעפּ!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. שאַ, שאַ, שאַ! איז לאַ פּדלתּי — האָב איך ניט געטאַנצט מיט'ן בער!

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. פֿאַרשטעהסט אַ משל? מע מאַכט אַ זשורפיקס, זאָל מען שוין אינאיינעם אָפּקלאַפּן אַ קנס־מאָל! פּלוצים, אין מיטען מיטוואָך שבת־צו־נאַכטס! אומגעריכט, קיינעם נישט גערופֿען, מיט קיינעם נישט גערעדט — אַ שטילע וועטשערע! וואָס איז אַזוי? די קינדער האָבען דיך באַפֿאַלען? און וואָס וועלען לײַט זאָגען? וואָס וועט זאָגען די מאַדאַם חינקיס, די באַרעדערין, די ספּלעטניצע, טאָמער האָט זי מיך נאָך ווינציג באַרעדט אין שטאָדט?...

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. מילא בקיצור, על־כּל־פּנים, לאָז זיך דיר דאַכטען, עלעהיי איך האָב גאָרניט געזאָגט!

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס הייסט, דו האָסט גאָרניט געזאָגט, אַז דו האָסט יאָ געזאָגט?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. געזאָגט איז פֿאַרפֿאַלען, ווי אין פּסוק שטעהט: אַ ל תּ פּ ל ד ב ר — חאַטאַ פּאָקרישקע.

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס טויג מיר דײַן פּסוק? איך האָב קיין פּסוק ניט געלערענט. אַז מע שמועסט פֿון אַ קנס־מאָל, באַדאַרף מען דאָך פֿריהער עפּיס רעדען, פֿרעגען די טאָכטער, צי וויל זי גאָר פֿייפֿערען פֿאַר אַ חתן. טאָמער וויל זי איהם גאָר ניט?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. און וואו בין איך? עפּיס האָב איך דאָך אויך אַ שטיקעל דעה בײַ אַ שידוך טהון מיט מײַן טאָכטער, צי ניין? עפּיס גיב איך דאָך נדן אויך, פֿערציג טויזענט קאַרבּען, צי ניין?

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. אַ גליק האָט מיך געטראָפֿען! חינקיס גיט אַ ביסעל מעהר נדן די קינדער, און מאַכט גאָר נישט אַזאַ טאַרעראַם!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. בײַ חינקיסען איז גרינגע טויזענטער. ער האָט זיי געמאַכט פֿון קאָרטען.

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ווילסט דו, הייסט דאָס, אָנהענגען איזאַבעלען אַ חתן מיט גוואַלד?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ווער זאָגט דען מיט גוואַלד? גלאַט איך שמועס עס אַקעגען דרינען...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [הערט ניט]. גאָרניט. עס ווילט זיך איהם פֿאַרשלייערען די טאָכטער, פּונקט אַזוי ווי יענער מערדערשער פּאָטער, וואָס איך לייען גראָדע אַצינד בײַ שייקע־וויטשען אין אַ ראָמאַן; ער האָט געוואָלט, אַז די שענע, די קלוגע, די ענגעלשע אַ נ ט ו נ אַ ע ט ע מיט די שענע בלויע הימעל־אויגען, וואָס האָט נעראָמאַנסירט מיט דעם עהרליכען, גוטען, ליבּ־טיגען העלד ס אַ ל אָ מ אָ ן, זאָל חתונה האָבען פֿאַר'ן ווילדען שקאָנטיסט מיט די בלויע ברילען, וואָס קוילעט ווייבער און באַהאַלט זיי אין אַ קעלער...

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [פֿאַרשטעלט די אויהערען. מיט אַ ניגון]. טע־טע־טע! האָסט שוין אָנגעהויבען מיט דײַנע „ראָמאַנסען", מיט אַ הימעלשען סאַלאָמאָן און מיט אַ ווילדען שקאָנטיסט, וואָס קוילעט ווייבער — אַ געשריבענע מעשה, אַרויסגענומען פֿונ'ם ספר פּראַלניק?

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [אַרויס פֿון די כּלים]. דעספּאָט! מערדער! טיראַן! [זי טהוט אַ וואַרף דעם אַלבּום אויפ'ן טיש מיט כּעס און אַנטלויפֿט אין איין אַנדער חדר].

פאסטערנאק [צו זיך אליין]. א ריינער אומגליק! אמאל, איידער איך האב געהאט געלט, איז מיין ווייב געווען א מענטש, גלייך מיט אלע מענטשען. היינט, זינט דער דאקטער קעבעבע האט איהר איינגערעדט, אז זי האט נערוועז, קאן מען מיט איהר קיין צוויי ווערטער ניט רעדען. באלד עפּיס — ווערט זי אנגעצונדען...

[מע קלינגט. פאסטערנאק שרייט: „סאסעל! סאסעל!" — און נעהמט אוועק אין איין אנדער חדר צום ווייב. — עס קומט אריין **סאסעל**, א שווארצ־חנ'עוודיג מיידעל, מיט א פלעדערוויש און מיט א בארשט].

צווייטע סצענע.

סאסעל [קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. איך וואלט געמעגט שווערען, אז עמיצער האט מיך דא גערופען, געשריגען „סאסעל". א שטוב — טפו זאלען זיי ווערען, איינער ווייסט ניט פונ'ם אנ־דערען! קומט דער טאג, הויבט זיך אן: סאסעל גיב, סאסעל דאס, סאסעל יענעס, סאסעל אהין, סאסעל אהער — משוגע צו ווערען און געגוג! די מאדאם מיט איהרע נערוועז, עסט פאר דריי און דאק־טערט זיך כּסדר... אלע טאג דעם דאקטער קעבעבע — ווייסט שוין ניט וואס אויסצוטראכטען פאר גרויס ראסקאש... א שענע נגידית: האלט דאס ברויט אונטער'ן שלאס, צעהלט וויפיעל שטיקלעך צוקער עס געהט אין פונט, וועגט־איבער די גרויפּען פונ'ם מארק... א פּערטעל עוף לאז בלייבען פונ'ם טיש, וועט מען דאס באהאלטען אונטער זיעבען שלעסער, עס זאל פארפוילט ווערען — און יענעם נישט אוועקגעבען! צי א ביסעל איינגעמאכטס פון די געסט — וועט מען עס צונעמען, עס זאל חלילה ניט אנקומען דער דיענסט... און איין ארעמאן אז עס קומט א מאל צו געהן, הייסט מען טרייבען מיט שטעקענס... אנומעלטען האט זיך מיט גוואלד דורכגעשטופּט איינער, עפּיס א איד וואס מאכט ביכלעך, איז מען דאס אויף מיר אנגעפאלען: „די שלעפערס! וואס לאזט מען אריין די שלע־פערס?!" יענעם איז נעבאך פינסטער געווארען אין די אויגען פון אזא ברוך־הבא. „גלויבט מיר, זאגט ער, איך בין חלילה ניט פון די

שלעפערס. איך האב אייך געבראכט א מתנה, טאקי מיינס א ביכעל. קויפט, איהר וועט, אם ירצה שם, האבען הנאה, לעקען די פינגער"... ער האט אזוי לאנג געארבייט, ביז מע האט איהם געמוזט ארויס־שיקען א נדבה און בעטען, ער זאל געהן געזונטערהייט. נאך א גליק, וואס מע האט ניט געהייסען איהם אראפּווארפען פון די טרעפּ... דאס טעכטערעל — אויך א טייערע נשמה! ניט אומזיסט זאגט מען, אז דאס עפּעלע פאלט ניט ווייט פונ'ם בוימעלע. זאלסט זאגען — א מאל א קליידעל איין אלטס אוועקשענקען, צי א פּאר שיך אהן אפּצאסען, צי זאקענבענדלעך, וואס מע דארף זיי שוין ארויסווארפען אויפ'ן מיסט. ווער? וואס? וועמען?... און דער בעל־הבית אליין? פארחאפּט זאל ער ווערען! א בעל־הבית זאל זיך נאר קנייפּען, רייסען שטיקער פלייש, נישט לאזען די שטוב איבערגעהן! מיר דאכט, איך וועל איהם א מאל צושטעלען א בענקעלע צו דער מאדאם, אז דער רוח וועט איהם צונעמען!...

[עס הערט זיך א קול: „סאסעל, וואו ביזט דו? מע קלינגט!"]. איך הער, איך הער, אז מע קלינגט, עס האט מיך נאך ניט פארלעגט! דאס קלינגען שוין מסתמא די געסט. שענע געסט! נישט מעהר זאלען די שונאים פארמאגען, וואס מע האט זיך אן פון די געסט! אז פון די קארטען, וואס עס מאכט, נעמט־צו די מאדאם אליין, און אונז קומט־אן אויפ'ן שפּיץ מעסער... [עס הערט זיך וויעדער א קול: „סאסעל, סאסעל!"]. איך געה, איך געה! בראש איז דא אלסדינג מיט דער מינוט. א וויסטער פראסט אויף זיי! [זי לאזט די בארשט אין מיטען זאל און לויפט עפענען די טיר. עס קומט אריין **פּייפּער** — א לעבעדינער, א פרישער, איין אויסגעפּוצטער, און באלד נאך איהם — סאסעל].

דריטע סצענע.

סאסעל [חאפּט זיך צו דער בארשט]. אוי, א מכה איז מיר! שלאף אין שלייער... אין מיטען שטוב אין א ווינקעלע... טיץ טובי דורין...

פ י י פ ע ר [גערט-צו צו איהר גאהענט, מהום איהר א קניפ אין בעקעל].
וואס איז, טייבעלע מיינס? צו וועמען רעדסט דו דאס?

ס א ס ע ל. אי! נעהט אייך צו אלדי גוטע יאהר!

פ י י פ ע ר [וויל זי חאפען]. פייגעלע מיינס! איין קוש אין בעקעל.

ס א ס ע ל [לאזט זיך נישט]. קושען וועט איהר — זאל איך אייך זאגען וועמען!

פ י י פ ע ר [חאפט זי פאר א האנט]. ניין, קעצעלע מיינס, דיך, נאר דיך!

ס א ס ע ל [נימט איהם מיט'ן פלעדערוויש איבער'ן פנים]. אלע בייזע, וויסטע, פינסטערע חלומות, שלים-מזל! אן געהט די כלה אייערע! [זי רייסט זיך אוים פון זיינע הענט און אנטלויפט. עס קומט אריין פונ'ם אנדערען חדר א י ז א ב ע ל ע].

פ י ע ר ט ע ס צ ע נ ע.

פ י י פ ע ר [צעלאזט זיך, מאכט א בוא-י-בשלום, בוינט-איין דעם קאפ און ווימעט זיך זעהר עלעגאנט]. גוט, וואס איהר זענט אנגעקומען. כלעבען, איך שטעה אט דא די גאנצע צייט אין איינע יסורים. איך קלער צו זיך אליין: אך, ווי גוט עס וואלט געווען, ווען איהר קומט ארוים אהער אליין און מע קאן זיך מיט אייך אויסשמועסען, ווי עס רעדט זיך, אונטער פיער אויגען, און ארויסזאגען אייך אלסדינג, וואס איך קלויב מיך שוין לאנג צו זאגען אייך... מיט איינעם ווארט, איהר ווייסט שוין, וואס איך וויל אייך זאגען?

א י ז א ב ע ל ע. פון וואנען זאל איך וויסען, וואס איהר ווילט זאגען?

פ י י פ ע ר. איהר שטויסט זיך. איך האב אייך שוין וויפיעל מאל געגעבען אנצוהערעניש.

א י ז א ב ע ל ע. איך ווייס ניט קיין אנצוהערענישען. איך פארשטעה ניט אויפ'ן וואונק.

פ י י פ ע ר [מיט א טרויעריגער מינע]. א מינדסט קינד, דאכט מיר, קאן אויך פארשטעהן. מע בעדארף נאר א קוק טהון מיר אין פנים אריין, איז שוין גענוג.

א י ז א ב ע ל ע [קוקט איהם אין פנים אריין]. אויפ'ן שטערן איז ביי אייך ניט אנגעשריבען גארניט, חא-חא-חא!

פ י י פ ע ר [טראגיש]. אויפ'ן שטערן? אמת. אבער דא? ביי מיר אין הארצען?... א, איזאבעלע! ביז ווי לאנג נאך וועט איהר זיך שפיעלען מיט מיין הארץ? איין מאל פאר אלע מאל, זאגט מיר: יא, אדער ניין — לאם איך וויסען, לאם איך מיך אויפהערען צו פלאגען אומזיסט, ארומגעהן מיט חלומות. איינס פון די ביידע: אדער איך בין איינער דער גליקליכסטער אויף דער וועלט, אדער מיין לעבען איז ניט קיין לעבען!... [ער פאלט איהר צו די פים. עס עפענט זיך די טיר און עס קומט-אריין מ א ר ק ו ס. איזאבעלע אנטלויפט].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

פ י י פ ע ר [צו מארקוסען, גאר פריינדליך]. א? הערר מארקוס? וואס מאכט מען? ווי געהט'ס? פאר וואס זעהט מען אייך עפים ניט?

מ א ר ק ו ס. וואו זאלט איהר מיך זעהען, אז איהר זענט א פארנומענער מענטש? איהר האלט שטענדיג אין איין שפיעלען: אדער איהר שפיעלט אויף דער בערזע, אדער אין קארטען, אדער נאר אין ליעבע...

פ י י פ ע ר [מאכט זיך תם'עוואטע]. חא-חא, איהר זענט גערעכט. איך בין א פארנומענער מענטש, זעהר א פארנומענער מענטש... איך האב קיינמאל קיין צייט ניט, אפילו אין א ביכעל אריינקוקען. אמאל פלעג איך לעזען ביכער א סך. ס'איז נאך ביי מיר היינט אויך פארהאן א גוזמא ביכער, א גאנצע ביבליאטעקע. איהר האט געזעהען מיין ביבליאטעקע?

מ א ר ק ו ס. נישט געזעהען, און אפילו נישט געהערט.

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. א שאד, א שאד. עס וואלט כדאי געווען, איהר זאלט אנקוקען מיין ביבליאטעקע, כלעבען. איהר קאנט געפינען ביי מיר ביכער אזעלכע, וואס איהר האט זיי קיינמאל נישט געזעהען. ביכער איז ביי מיר דאס לעבען. מעהר פון אלסדינג אויף דער וועלט האב איך ליעב די ליטעראטור. ליטעראטור און מוזיק — דאס זענען די צווי זאכען, וואס זענען ביי מיר טייערער פון אלץ אויף דער וועלט. איהר האט מיך געהערט א מאל שפיעלען פיאנע?

מ א ר ק ו ס. אין „ווינט" — ווייס איך, אז איהר שפיעלט גוט; נאר פיאנע האב איך אייך דערווייל נאך נישט געהערט שפיעלען.

פ י י פ ע ר. א שאד, א שאד. ווען איך זאל נאר געווען וועלען, וואלט איך איצט געקאנט אפגעבען קאנצערט. גרויסע מבינים האבען דאס מיר געזאגט, ארטיסטען. איך בין באקאנט מיט אלע גרעסטע ארטיסטען אין יעהופעץ. איך האב ליעב אר־טיסטען. ארטיסטען און סטודענטען זענען ביי מיר דאס חיות; וואס מיך קאסט אפ א יאהר ארטיסטען און סטודענטען — איז א גוואלד! וויפיעל מיינט איהר?

מ א ר ק ו ס. א ר ט י ס ט ק ע ס — ווייס איך, אז זיי קאסטען אייך אפ געגוג. נאר ארטיסטען און סטודענטען — דאס הער איך דעם ערשטען מאל פון אייך.

פ י י פ ע ר. ארטיסטקעס? חא־חא! וואס זשע מיינט איהר — עס קאסט טאקי נישט וואלוועל. וואס זאל מען טהון? דארויף איז מען א יונגער מענטש. עס ווילט זיך אמאל רוהען. אז טאג ווי נאכט איז מען אין דער ארבייט. מע האט אין זינען געשעפטען! און נאך וואסערע געשעפטען! אויף הונדערטער טויזענטער — וואס זאג איך? אויף מיליאנען! אויף מיליאנען! [עס קומען־או פאסטערנאק, מאדאם פאסטערנאק מיט איזאבעלען; נאך זיי — געסט: פיינקוגעל, חינקיס, בייגעלמאן, קנאקניסעל מיט

זייערע ווייבער. די פאסטערנאקעס נעמען־אויף די געסט זעהר פריינדליך. מע זעצט זיך אוים ארום טיש. איזאבעלע זעצט זיך צו דער פיאנע. מארקוס — נעבען איהר].

זעכסטע סצענע.

פ א ס ט ע ר נ א ק [טאנצט ארום די געסט]. זיצט, זיצט, מיינע ליעבע געסט. איהר האט היינט א ביסעל עובר קריאת־שמע געווען, נאר נישקשה. עס מאכט נישט אוים. איך האב מיך מיט גאט'ס הילף אויסגעשלאפען בייטאג, בכדי איך זאל מיך זעצען צום סדר מיט א קלארען קאפ. עס זאל זיין, ווי אין פסוק שטעהט: א מ ו ר א ל ה כ ה נ י ם — לאזען זאגען די כהנים צו די קליינע כהנים'לעך, אז די קינדער זאלען ניט דרימלען ביי דער הגדה. [צו פייפערען]. עפים האב איך געחאפט אווארט פון אייך — „מיליאנען". אפנים, איהר האלט שוין ביי די מיליאנען? נאר וואס איז דאס חידוש, אז מע שארט ביי אייך אויף דער בערזע געלד מיט לאפעטעס, ניט אזוי ווי נאש בראט בעל־הלואה, וואס דארף ארויסקוקען אויף פראצענט. איך שמועס עס אקעגען דריגעו... [צו די געסט]. וואס הערט זיך עפים ביי אייך נייעס? ווי טייער שטעהט יקנה"ז?

פ י י נ ק ו ג ע ל. פרעגט שוין גאר ניט. דאס יקנה"ז ליגט מיר שוין אין הארצען! ס'איז נאר א קדחת און געגוג.

פ א ס ט ע ר נ א ק. צו וואס זשע טויג עס אייך, אז עס לוינט אייך נים? מע נויט אייך פון קהל?

פ י י נ ק ו ג ע ל. וואס דען טהוט מען? אזוי ווי די אידינע מיט די בייגעל: „עס פארדיענט זיך עפים?" — „מיינע שונאים זאלען אזוי לעבען!" — „צו וואס זשע טויג אייך ארומטראגען בייגעל?" — „פון וואנען דען וועל איך לעבען?"...

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. איך ווייס נים, ווי אזוי ביי אנדערע איז; איך האב אויף יקנה"ז געמאכט א פארמעגען. איך טענה איינס: די בערזע דארף מען פארשטעהן.

חינקיס. איך פֿאַרשטעה ניט, וואָס איז דאָ פֿאַרהאַן צו פֿאַרשטעהן? אָט בין איך אויך מיט גאָט'ס הילף אַ ספּעקולאַנט, דאַכט זיך, ניט פֿון נעכטען און ניט פֿון עהערנעכטען. נאָך מיין שכל קומט אויס, אַז די בּערזע איז אַ קאָרט. כּל־זמן די קאָרט געהט, איז גוט; הערט זי אויף צו געהן — איז חאַטש נעם און טהו זיך אָן אַ מעשה!

פּאַסטערנאַק. ווי אין פּסוק שטעהט: למנצח על הגתּית; געהט דאַס — געהט דאָס, ווען ניט — שטעהט דאָס.

בּיינעלמאַן. ווערקמירדיג מיט חינקיסען! פֿון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען, קומט ער אַרויף אויף די קאָרטען.

פּאָסטערנאַק. וואָס חלום'ט זיך דער הוהן? — פּראָסע.

קנאַקניסעל. חינקיס איז אָבער גערעכט. די בּערזע איז נאָר אַ קאָרטענשפּיעל. זי איז מיר אַזוי נמאס, אַז ווען איך געפֿין מיר עפּיס איין אַנדער געשעפֿט, טהו איך אַ שפּיי אויף דער בּערזע — און רופֿט מיך קנאַקניסעל!

פּאַסטערנאַק [צו קנאַקניסלען]. ווי דער שפּאָלער זיידע עליו השלום מיט'ן שופר: לאָז איוואַן בּלאָזען! איך הער דאָס שוין פֿון אייך אַ יאָהר דריי. איהר שרעקט די גענז, און געהט פֿאָרט אויף דער בּערזע. אַ חידוש איז דאָס אפילו: ווערדליג מיר קענען אייך, זענט איהר ניט קיין איד פֿון געבּען געלט. היינט ווי קומט דאָס, אַז איהר זאָלט זיך איינשטעלען געהן אויף דער בּערזע און גאָר קיין מורא ניט האָבּען פֿאַר דערלעגען?

פּיינקונעל. וואָס איז דאָ מורא צו האָבּען? אַ איד אַז ער געהט־אַרויס אויף דער בּערזע, האַנדעלט ער מיט אַ ממה־נפשך, ווי דער מלמד קויפֿט אַ ציעג: „ממה־נפשך, זאָגט ער, וועט די ציעג געבּען מילך, איז זי דאָך טאַקי ווערטה זיעבּען קערבּלעך. אי וואָס? טאָמער גיט זי ניט קיין מילך? פֿאַר וואָס זאָל זי ניט געבּען קיין מילך?" [דער עולם לאַכט: „אויף אַלסדיננג האָט אייך פּיינקונעל אַ משל!"].

פּייפּער [דרעהט די וואָנסים]. זאָגט אייך וואָס איהר ווילט — די בּערזע דאַרף מען פֿאַרשטעהן. איך האָבּ אַרויסגעזעהען נאָך פֿריהער מיט דריי חדשים, אַז אויף יקנה"ז מוז קומען אַ האָס.

פּאַסטערנאַק. ווי אַזוי זאָגט איהר? אַ האָץ? בּיי אונז הייסט דאָס אַ העצקע. מע העצקעט יענעם אָן אַ־ווי־רופֿט־מען־דאָס...

מאַדאַם פּאַסטערנאַק [פֿון דער ווייטען צום מאַן]. סאַמואיל! דו רעדסט עפּיס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזעלכע ווערטער... [צו די דאַמען]. געניסט עפּיס, פֿאַר וואָס זאָלט איהר עפּיס ניט געניסען? אָט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס.

פּאָסטערנאַק. איך שמועס עס אָפּעגען דרינען, וואָס זיי זאָגען: יקנה"ז האָט זיך געהויבּען... וואָס איז מיט דעם, איך בּעט אייך, אַזוי דער יחוס? ס'איז טאַקי אַזאַ סחורה, וואָס מע קריגט זי ניט, צי גלאַט אַזוי, די שפּעגעלאַנטען זענען משוגע געוואָרען? מחמת פֿאַראַיאָהרען, גערענקט איהר, האָט מען גע־מאַכט פּונקט דאָס איינענע שפּיעל מיט די אַקציעס פּות'ם „יעהופּע־צער דעליזשאַן". שפּעגעלאַנטען האָבּען זיך צעהעצקעט. קאַניווער און שפּאָלער אידלעך האָבּען דערהערט, אַז דער „יעהופּעצער דע־ליזשאַן" בּרענט, האָבּען זיי צעלאָזט די פּאָלעס און זענען געפֿלויגען נאָך די אַקציעס, ווי נאָך מצה־וואַסער, — אַזוי לאַנג, אַזוי בּרייט, בּיז מע האָט געבּראָבּען האַלז־און־נאַקען. איך האָבּ אויך געחאַפּט דעמאָלט אַ שמיץ. אַלע האָבּען זיך דעמאָלט אָפּגעבּריהט. עס איז געווען, ווי אין פּסוק שטעהט: בּיום ההוא אָבדו עשתּונותיו — מען איז דעמאָלט געבּליבען אָהן הויזען...

פּיינקונעל. דאָס געשעפֿט פֿון דער בּערזע געהט אַזוי: מע מוז אַמאָל דערלעגען אויך. איך וועל אייך דערצעהלען אַ משל...

חינקיס. דעם משל לענט אָפּ אויף שפּעטער. שוין צייט זיך נעמען צום תהלים'על... [דער עולם זעצט זיך שפּיעלען אין קאָרטען: פּאָסטערנאַק, פּיינקונעל, בּיינעלמאַן — בּיי איין טישעל; פּייפּער, חינקיס און קנאַקניסעל — בּיי'ם אַנדערען טישעל].

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [צו די דאמען]. אך, איך בין די לעצטע צייט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזוי נערוועז, אז איך קאן מיר גאר קיין ארט ניט געפינען. דער דאקטער קעבעבע האט מיר פארשריבען נייע פילען צום אפעטיט. געניסט עפים. פאר וואס זאלט איהר עפים ניט געניסען? אט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ם [צו די איבעריגע דאמען]. דער דאקטער קעבעבע טרעט, אפנים, נישט ארויס פון איהר שטוב! [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. עס קעהר זיין די אייגענע פילען, וואס דער דאקטער קעבעבע האט מיר פארשריבען פאראיאהרען.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. דער דאקטאר קעבעבע האט מיר אנגעזאגט, אז וויבאלד איך שטעה־אויף, מיט רעשפעקט צו מעלדען, פון בעט, זאל איך באלד איינשלינגען א פיל, פארטרינקען מיט א האלבע גלאז וואסער, אפווארטען א האלבע שעה און ערשט נאכדעם עסען פריהשטיק. געניסט עפים. פאר וואס זאלט איהר נישט געניסען? אט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ם [צו די איבעריגע דאמען]. מיר דאכט, ס'איז די אייגענע ניס מיט די מאראנצען, וואס פאראכטאגען אין דער צייט. קוקט זעך צו... [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. אז מע שלינגט פילען, מוז מען אבער האלטען דיעט. עך האב אמאל אויך, ניט היינט געדאכט, געהאט צו טהון מיט די נערוועז, האט מען מעך געהאלטען אויף אזא דיעט, אז עך בין שיער ניט אויסגעגאנגען פאר הונגער.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. איך וויים, וואס הייסט דיעט. דער דאקטער קעבעבע האלט מיך אויך, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אויף דער דיעט. איך בין שוין אבער אוים מענטש. עס טרעפט אפטמאל בײנאכט זאל זיך מיר פלוצים פארגלוסטען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, עפים נעמען אין מויל אריין — און דערצו איז נאך ביי מיר א כאראקטער, אז פאר'ן שלאף מוז איך עפים

איבערחאפען. געניסט עפים. פאר וואס זאלט איהר עפים נישט געניסען? אט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מ א ד א ם ב י י נ ע ל מ א ן [צו דער מאדאם קנאקניסעל]. מע זעהט נאך די באקען, ווי די צייהנער קנאקען... [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. מיר פארשפארען גאר האלטען דיעט. אונזער משפחה זענען אלע זעהר ווינציגע עסערס. אונזער משפחה עסט כמעט גארניט.

מ א ד א ם ח י נ ק י ם [צו די איבעריגע דאמען]. שוין. זי איז שוין דא מיט איהר משפחה! איהר האט עפים ליעב, אז זי צערעדט זעך פון איהר משפחה?...

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [צו דער מאדאם חינקים]. אקעגען דעם, וואס איהר זאגט: האלטען דיעט. איהר מעגט מיר גלויבען, אז אזא ווינציגע עסערין, ווי איך בין, האט איהר דען די צווייטע אויף דער גאנצער וועלט? דאס פלייש האט זיך מיר, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזוי צוגעגעסען, אז איך קאן שוין אויף דעם ניט קוקען. עס גלוסט זיך איבערבייטען א מאל, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אויף א קרעפעל, א טייגעכץ, א מלינצע, צי וויים איך וואס. איך פרעג דעם דאקטער קעבעבע: וואס קאן שאדטען צו דער דיעט, אז מען עסט אויף א צוויי־דריי קרעפלעך מיט קעז, מלינצעס א פאר, צי צרות־קניידלעך עטליכע, צי א מילכיגען בארשט? מילא, אין אויסלאנד, בשעת מע טרינקט די וואסערען, איז עפים אנדערש; אבער דא, ביי זיך אין דער היים! געניסט עפים. פאר וואס זאלט איהר עפים נישט געניסען? אט שטעהען ניס, מאראנצען, איינ־געמאכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ם [צו די איבעריגע דאמען]. ווי געפעלט אייך איהר דיעט מיט קרעפלעך? [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. איהר דארפט זעך היטען פון פארקיהלען. דאס וועטער איז איצט אזוי שלעכט, און איהר געהט אנגעטהאן זומערדיג... [צו די איבעריגע דאמען]. עס פאסט איהר דאס ליכטיגע זיידענע קאפטעל מיט די אויסגעשניטענע ארבעל, ווי מיינע צרות! עפים קומט זי גאר

אוים הארבאטע!... אט קוקט זער צו... [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. ווער האט אייך אויפגענעהט דאס קאפטעל? עס קליידט אייך אזוי צום פנים, אז ס'איז מחיה צו קוקען, כלעבען. ביי אונז אין קאמענעץ געהט מען נאר דעקאלטירט.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. איהר ווייסט ניט, ווער מיר נעהט? מיר נעהט שטענדיג קלארא. קיינער קאן מיר ניט אזוי צוטרעפען צו מיין כאראקטער, ווי קלארא. זי איז שוין אזוי געניט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אין מיין פיגור, אז זי פארשפארט מיר נעמען א מאס. זי טרעפט אין דער פינסטער. נאר וואס דען איז איהר חסרון? זי איז, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א גרויסע גנב'טע. פון צוועלף ארשין מאטעריע קאן זי א־אפּחאפען דרייצעהן. אונטער די הענט ווערט ביי איהר פארברענט... געניסט עפּיס. פאר וואס זאלט איהר עפּיס ניט געניסען? אט שטעהען ניס, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו די איבעריגע דאמען]. וואס מע קאן זער שוין ביי איהר אנ'גנבה'נען!... [צו דער מאדאם פאסטערנאק]. פאר וואס זאלט איהר זעך בעסער ניט נעהען ביי דער מאדאם אונטערשלאק? אלע יעהופּעצער דאמען נעהען זיך ביי דער אונטערשלאק. זי איז טאקי אונזערע א קאמענעצערין.

מ א ד א ם פ י י נ ק ו ג ע ל. איך נעה מיר נאר אין אויסלאנד. מיר זאל מען אויפנעהען א מלבוש היע, ניט אין אויסלאנד, וואלט איך דאס נישט געקאנט אנטהון אפילו.

מ א ד א ם ב י י ג ע ל מ א ן. אונזער משפחה נעהען זיך אלע ביי דער קאראלינע. זי נעמט טאקי טייער, נאר אז זי נעהט־אויף א מלבוש, זינגט דאס! אונזער משפחה ווייסט ניט קיין אנדער מאדיסטקע אין יעהופּעץ, חוץ דער קאראלינע.

מ א ד א ם ק נ א ק נ י ס ע ל [צו דער מאדאם חינקיס]. איהר משפחה איז טאקי אנדערש ניט געוואוינט געווארען... וואס זאגט איהר אויף אזא גלות?

מ א ד א ם ח י נ ק י ס [צו דער מאדאם קנאקניסעל]. פארשטעהט זעך, ווי קאן מען אנדערש, אז מע שטאמט פון בייגעל־טרעגער?... [צו די איבעריגע דאמען]. וואס טויג אייך רעדען פון מאדיסטקעס? הערט זעך צו, עך וועל אייך בעסער דערצעהלען א נייעס פון דער מאדאם מייערצימעס מיט איהר טעכטערעל. מיר דאכט, אז מיר וועלען אין גיכען האבען א מזל־טוב...

א ל ע ד א מ ע ן. א קנס־מאל?

מ א ד א ם ח י נ ק י ס. נאך ערגער פון א קנס־מאל...

א ל ע ד א מ ע ן. א חתונה?

מ א ד א ם ח י נ ק י ס. נאך ערגער פון א חתונה...

א ל ע ד א מ ע ן [קוקען זיך איבער פארוואונדערט]. אוי! וואס הייסט? טאקי איין אמת? [א פּלעסק מיט די הענט]. וואס זשע האט איהר געשוויגען ביז אהער? דערצעהלט זשע אונז, נשמה'ניו, הארצעניו, ליובעניו! [מע האפּט זי ארום. מע קוועטשט איהר די הענט מע בעט זי דערצעהלען].

מ א ד א ם ח י נ ק י ס. דערצעהלען וועל עך אייך, נאר בתנאי, אז צווישען אונז זאל דאס בלייבען. קיין פויגעל טאר נישט וויסען! איהר געדענקט זומער, בשעת מיר זענען געקומען פון דעם אויסלאנד, האב עך אייך געפרעגט, וואו איז דאס אהינגעקומען די מאדאם מייערצימעס מיט דער טאכטער? קיינער האט נישט געוואוסט: דער האט געזאגט — אין וויען; דער — אין בערלין; אנדערע האבען געדרונגען — אין פאריז. עך האב מעך אלץ געבראכען דעם קאפּ, ווי אזוי ווערט מען דאס געוואהר אקוראט? עך האב מעך אפילו א פּאר מאל באגעגענט מיט איהר אין די קלייטען, נאר צוגעהן צו איהר און אפּגעבען איהר פריהער דעם גוט־מארגען — צופיעל כבוד פאר איהר. יענע האט אזוי פארריסען די נאז, אז זי מיינט, קיינער איז צו איהר ניט גלייך. עך געדענק נאך, אז זי איז געוועזען איין אם ביי אונז אין קאמענעץ... עך זאל אזוי לעבען!

מאדאם פיינקונגל. וואס דארפט איהר מעהר? אז איך באגעגען זיך מיט איהר אויף דער גאס א נאז קעגען א נאז, פארדרעהט זי דעם קאפ אן א זייט און מאכט זיך ווי זי זעהט נים. וואס זאגט איהר אויף איהר טאטען?

מאדאם ביינעלמאן. מיר שטעהט גאר ניט אן צו גריסען זיך מיט איהר. אין אונזער משפחה געפינען זיך א ביסעל שענערע דאמען פון איהר. אונזער משפחה האבען פיינט, אז מע בלאזט פון זיך...

מאדאם קנאקניסעל [צו דער מאדאם חינקים]. זי איז שוין ווידער דא מיט איהר משפחה!

מאדאם חינקים. נו־נו, ווי מיינט איהר? עך וועל דאס עפים דורכלאזען גלאט אזוי? עך האב מעך מיישב געוועזן און רעד איבער מיט מיין עלטערער טאכטער און זאג איהר: „וויסט דו וואס, טאכטער מיינע? אזוי ווי דו האסט א מאן א דאקטער, און דער מאן דיינער איז באקענט מיט'ן דאקטער קעבעבע, און דער דאקטער קעבעבע איז דארט א היימישער, — א דאקטער מיט א דאקטער, לאז ער זעך מיט איהם פאנאנדערעדען, דאס, יענעס, אויסטאפען ווערטער — איהר פארשטעהט?

אלע דאמען. נו, נו? וואס זשע האט ער געזאגט?

מאדאם חינקים [לעגט א פינגער אויף דער נאז]. חאפט זשע נים! עך האב געזעהען, אז ס'איז בלאטע, עך וועל דורך מיין איידעם גארנישט מאכען, — האב עך מעך מיישב געוועזן, לאם עך מעך פארשט דורכגעהן אליין צו איהר. איין אויסרעד האב עך געהאט א טייערען: עך מאך עטליכע קערבלעך אויף א געפאלענער משפחה; ווי וועט מיר די מאדאם מייערצימעס — פארט א נגידית און א מיוחסת — ניט געבען קיין שענע נדבה, און אין איינוועגנס טאקי מעך אויפנעמען פאר א גאסט אויך, און זיצען מיט מיר חאטש א האלבע שעה? עך דארף מעהר ניט ווי זיצען א האלבע שעה און קוקען... וואס טהוט גאט? שיקט זי מיר ניט ארוים זאגען, אז זי איז ניטא אין דער היים? אזא נידעריגע זאך! אזא גדלנ'טע!

אזא וצדקתך! ביי אונז אין קאמענעץ וואלט עך אפילו ניט געוואלט קוקען אויף איהר, עך זאל אזוי לעבען! ביי אונז אין קאמענעץ...

אלע דאמען. איהר האט אונז צוגעזאגט דערצעהלען א מעשה פון דער מאדאם מייערצימעס מיט איהר טאכטער — צום סוף זענט איהר פארפאהרען קיין קאמענעץ...

מאדאם חינקים. חאפט זשע נים! עך קום צו געהן אהיים א צעקאכטע, מיט א קאפוועהטיג, א מיגרען, — מע זאל באהיט און באוואהרענט ווערען! דערווייל הער עך — מע קלינגט. ווער איז? די אונטערשלאק! גוט מארגען, גוט יאהר. „וואס איז אייך?” דער מיגרען האט זעך אייך שוין ווידער אנגערופען?” קערץ און גוט, עך האב איהר אויסדערצעהלט מיין גאנץ ביטער הארץ. „איהר גיט מיר, זאגט זי, אייער הייליג ווארט, אז קיין פויגעל זאל ניט וויסען, וואס עך וועל אייך דערצעהלען?” זי האט מעך באשווארען, מיט מיין מאן און מיט מיינע קינדער, און האט מיר דערצעהלט א גאנצע מענשה.

אלע דאמען [שפרינגען אונטער אויף די ערטער]. נו? נו? לאמיר שוין הערען די מעשה?

מאדאם פאסטערנאק. געניסט עפים דערווייל. איהר האט נאך גארנים געגאסען. אט שטעהען נים, מאראנצען, איינגעמאכטס...

מאדאם חינקים. הערט זשע אוים! די מענשה איז אזוי. א חדשים צוויי פאר אונזער אוועקפאהרען קיין אויסלאנד אין די בעדער אריין, האט די אונטערשלאק אויפגענעהט דער מאדאם מייערצימעס א ראטאנדע, און דער טאכטער א ראטאנדע. איז איהר נים געפעלען געווארען די ראטאנדעס, געהט זי און פארקויפט ביידע ראטאנדעס פאר האלב געלט און הייסט זעך מאכען קערצע זשאקעטלעך, אזוי ווי מע טראגט ביי אונז אין קאמענעץ: דא ארומגעחאפט [זי ווייזט מיט די הענט און דרעהט זיך], פון אונטען געהאקט, פון פארענט קיילעכיג, די ארבעל אנגעבופט, א קאלנער א

הויכער מיט שטערענדלעך, לאַצען גרויסע, אַפּגעלעגטע, קאַקאַסענע קנעפּ...

אלע דאמען [זיצען קוים איין אויף די ערטער]. נו? נו? בקיצור...

מאדאם חינקיס. חאַפּט זשע ניט! קעריץ און גוט — די אונטערשלאַק האָט אויפגענעהט די זשאַקעטלעך, אָפּגעבראָכם די זשאַקעטלעך, זי נעמט אָנמעסטען די זשאַקעטלעך, פריהער דער מאדאם מייערצימעס — גוט! זי נעמט אָנמעסטען דער טאָכ־טער — אַ צרה, אַ שלאַק, איין אומגליק! איהר פאַרשטעהט?... [זי בוינט זיך צו צו דער מאדאם פאַסטערנאַק און רוימט איהר איין אַ סוד אין אויחער].

מאדאם פאסטערנאק [אַ פלעסק מיט די הענט]. אוי, איך האַלט דאָס נישט אויס! מע באַדאַרף, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, חלש'ען! [זי בוינט זיך צו צו דער מאדאם פיינקוגעל און רוימט איהר איין אַ סוד אין אויהער].

מאדאם פיינקוגעל [שפּרינגט אונטער אויפ'ן בענקעל, ברעכט די הענט]. אוי, איך וועל זיך אַ מעשה אנטהון! עס איז דאָך אַזוי רעכט! אַזוי רעכט! ווען איך זאָל מיך נאָר ניט שעמען, נעה איך טאַנצען!... [זי חאַפּט אַרום די מאדאם ביינעלמאַן און רוימט איהר איין אַ סוד אין אויהער].

מאדאם ביינעלמאן [פּאַטשט די מאדאם קנאַקניסעל אין די פּלייצעס]. פאַר וואָס הערט איהר ניט? וואָס שווייגט איהר? וואָס שווייגט איהר? אין אונזער משפּחה וועט זיך אַזעלכעס ניט טרעפען, חאַ־חאַ־חאַ!...

מאדאם קנאקניסעל [צו דער מאדאם חינקיס]. אומע־טום איז זי דאָ מיט איהר משפּחה!... זאָגט זשע אָבער, איהר ווייסט דאָס פאַר געוויס? טאָמער איז דאָס אַ פּזמון? די אונטער־שלאַק, פאַרשטעהט איהר מיך, האָט ליעב אַ מאָל אויסטראַכטען אַ זאַך, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלויגען.

מאדאם חינקיס [לענט ביידע הענט אויפ'ן הערצען און פאַרגלאָנצט די אויגען אַרויף]. גאָט זאָל מיר אַזוי העלפען, ער זאָל אַזוי האָבען נחת אין מיינע קינדער, מיר זאָלען אַזוי אַלע אויסגעלייזט ווערען פון צרות, ער זאָל אַזוי נישט וויסען פון קיין שלעכטס ווייל ער וועל לעבען, ער זאָל אַזוי הערען אַלדאָס גוטס מיט אייך אינ־איינעם, מיר זאָלען אַזוי גיך אַלע אויפגערעכט ווערען, ער זאָל אַזוי רעדען מיט ווערען מיר איז ליעב, עס זאָל מיר אַזוי זיין אַ רפואה צו מיין קאָפּוועהטיג, ער זאָל אַזוי גיך פאַרגעסען פון מיין מינרען, ווי גיך מיר וועלען האָבען אַ מזל־טוב ביי מייערצימעסען אין שטוב...

אלע דאמען [סוועלעג, סקייפּען איינס דאָס אַנדערע]. וואָס זאָגט איהר? וואָס זאָגט איהר דערויף? עס איז דאָך ווערטה גאָלד! גאָלד איז דאָס ווערטה! אַזאַ מפּלה! אַזאַ נקמה!...

פייפער [פון דער ווייטען]. מע דאַרף בעטען די דאַמען, זיי זאָלען מוחל זיין רעדען אַ ביסעל שטילער. מע הערט ניט אַ וואָרט.

פיינקוגעל. איבער זייער געשריי הערט מען ניט אונזער געפילדער.

פאסטערנאק. לאָז זיין שטילער! נשים דעתן קלות — ווייבער זענען גענז...

מאדאם פאסטערנאק. אַ שענע מעשה, נאָר אַ קורצע! אַ גליק, וואָס איזאַבעלע איז דאָ ניטאָ... [זי קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען]. די מאַמע איז געפאָהרען קיין אויסלאַנד מאַכען די קור, און די טאָכטער האָט געהאַט די רפואה... פאַר וואָס גענייסט איהר עפּיס ניט? אַט שטעהען ניס, מאַראַנצען, איינגעמאַכטס... איהר האָט מיך עפּיס היינטיגע נאַכט נאָר מבייש געשטעלט. צי אפשר ווילט זיך אייך, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַ סטוקעלקע?

אלע דאמען [הויבען זיך אויף ווי איין מענטש]. אַ סטר־קעלקע? אַה, פאַר וואָס ניט? [מע מאַכט ניט קיין שהיות, מע פאַרהאַפּט ערטער, מע נעמט אַרוים די בייטעלעך און מע גיט קאַרטען. לכתחילה איז שטיל.

[עס הערען זיך נאר פארשיידענע איינציגע קולות פון די מאנסבילען: „פאס!“ „א קליינער שלעם!“ „א גרויסער שלעם!“ „אהן צוויי!“ „אהן דריי!“... און פון די דאמען: „וואס איז יום־טוב?“ „וועמען'ס שלייף?“ „איך האב א לעווי!“ „איך בין רעמיז מיט דער צווייטער מלכה!“ „וועמען'ס פארהאנט?“ „טויז מלך קאזיר!“ „עס קומט מיר פון אייך א גילדען! פארגעסט נאר ניט, א גילדען!“... נאר וואס ווייטער ווערען די קולות אלץ העכער. די פנים'ער פלאמען, די אויגען ברענען. מע הויבט זיך אן אונטערקריגען. די מאנסבילען ווארפען זיך אוים איינער דעם אנדערען, אז זיי פארשטעהען דאס שפיעל מעהר פון א טוידטען. פייפער היצט זיך. ביי די דאמען איז אויך ניט אומעטיג. מע זאגט זיך איינע דער אנדערער שטעכווערטלעך, אז ביי קארטען טאר מען ניט זיין נערוועז. איזאבעלע זיצט ביי דער פארטעפיאנע און שפיעלט שטילערהייט. מארקוס זיצט הינטער איהר און שעפטשעט איהר אוים'ן אויהער. איזאבעלע לאכט].

מ א ר ק ו ס [דרעהט אוים דעם קאפ צום עולם]. באטראכט נאר אקארשט, ווי מען איז דאס פארטיעפט אין דער ארבייט. עס איז זיי שוין נישט אפצורייסען אצינד פון די קארטען. זיי זעהען ניט און הערען ניט וואס עס טהוט זיך ארום זיי. חאטש נעם און טראג זיי ארוים... און די דאמען? זעהט נאר, ווי זיי ברענען! זיי זענען גרייט, זיי זאלען זיך ניט שעמען, איינס דאס אנדערע אויסרייסען די אויגען, אפבייסען די נעזער, איינשלינגען לעבעדיגערהייט... [ער שטעהט־אויף, לענט צונויף די הענט אוים'ן הארצען]. גליקליכע מענטשען! אין דער מינוט זענען זיי אויסגעטהאן פון דער גאנצער וועלט. אין דער מינוט איז פאר זיי נישטא קיין שום טייערערע אדער הייליגערע זאך אויף דער וועלט. א כפרה דאס ווייב פאר א „גרויסען שלעם“, א כפרה דער מאן פאר א „טויז קאזיר“, א כפרה קינדער, א כפרה אלסדינג פאר א קערטעל... אומגליקליכע נפשות! וואס פאר א לעבען קאן ביי זיי זיין? וואס פאר א וועלט? ווען רעדט דער מאן מיט'ן ווייב, דער פאטער מיט די קינדער, אז א גאנצען טאג איז מען אויף דער בערזע, און ביינאכט ביי די קארטען? ווען זעהען זיך די קינדער מיט זייער פאטער? וואס הערען זיי, וואס ווייסען זיי און וואס טראכטען זיי פון איהם?... וואו

איז ער, דער גלאנץ פון אונזער אומה, אונזער גרעסטע, אונזער שענסטע און אפשר איינציגע מעלה, מיט וועלכע מיר שטאלצירען קעגען אנדערע פעלקער — דאס אידישע פאמיליענלעבען?...

א י ז א ב ע ל ע [הערט זיך איין ווי מארקוס רעדט]. אך, מארקוס! ווי שען ער איז בשעת ער רעדט! פערעל שיטען זיך פון זיין מויל. און די אויגען — פלאמען פייער. ליעבער מארקוס! זיסער מארקוס! די נשמה וואלט איך איהם אוועקגעגעבען בשעת ער צערעדט זיך! [זי שיקט איהם א קוש אין דער לופט]. דאס הארץ רייסט מיר אבער, אז איך דערמאן זיך, ווי אזוי ער וועט נעבאך לײדען און וואס פאר צרות ער וועט איבערטראגען, אז ער וועט דערהערען, אז איך בין א כלה געווארען פאר איין אנדערען... אך, וואס זאל איך טהון, אז איך בין, צו מיין פינסטער מזל, געבוירען ביי רייכע עלטערען? וואס קאן איך העלפען, אז איך שטעה איין ביי א דעספאט, וואס וויל נישט פארשטעהן, אז ליעבע שטעהט העכער פון געלט?... אנטלויפען? חתונה האבען קעגען דעם טאטענ'ס ווילען? וואס וועט זיין דעמאלט פון אונז ביידען דער תכלית, אז ער איז אזוי ארעם און עלענד?... ארעמער מארקוס! ווי גליקליך וואלטען מיר ביידע געוועזן, ווען ער איז אין פייפער'ס שטאנד, חאטש האלב פון איהם! איך וואלט געווארט ביז ער וועט ענדיגען דאקטאר מעדיצין... נאכדעם חתונה געהאט... געפאהרען אינאיינעם קיין בערלין, אדער קיין וויען, אזוי ווי חינקים'עס טאכטער מיט איהר מאן... געקומען, אויסגעמעבעלט א שענע דירה אין יעהופעץ, אזוי ווי חינקים'עס טאכטער... איהם א גרויסארטיגען קאבינעט, מיר א פראכטפולען בודואר... מיר האבען זיך אונזער איינגענעם עקיפאזש מיט גומעלאסטיקענע רעדלעך... אלע וואך זשורפיקסען... אלע נאכט אדער צו־גאסט, אדער אינאיינעם אין טהעאטער... „ווער זיצט דאס אין יענער לאזשע־בענואר, אזא גליקליך פארפאלק?“ — „דאס איז דער דאקטאר מארקוס מיט זיין פרוי איזאבעלע“... [פלוצים חאפט זיך אויף חינקים, טהוט א ווארף די קארטען אוים'ן טיש].

חינקים. לאז דאס ברענען אויפ'ן פייער! איידער אזוי שפיעלען אין קארטען, איז שוין גלייכער זיצען אין דער היים און שרייבען ספרים!

קנאקניסעל. וואס גערט אייך אן, ווי אזוי איך שפיעל? איך וויל מיר ארוים מיט קאזיר — און רוף מיך קנאקניסעל!

פאסטערנאק [פון דעם אנדערען טיש]. ער איז גערעכט. ווי אין פסוק שטעהט: בגפו יבוא בגפו יצא — איטליכער שפיעלט זיך, ווי ער פארשטעהט.

פייפער. ניין, שולדיג איז גאר חינקים: ער האט גע־מאכט אזא גאנג, אז מע מעג איהם אפהאקען הענט און פים. נאר חינקים איז דיר איין אנטיק: ער האט א טבע, אז טאמער מאכט ער א פעהלער, פאלט ער אן אויף יענעם.

חינקים [צו פייפערען]. איהר זענט א אידיאט! איהר פארשטעהט אזוי ביי קארטען, פונקט ווי איהר פארשטעהט די בערזע!

פייפער. ע, איהר זידעלט זיך שוין? וועל איך דאך אייך דערצעהלען, ווער איהר זענט, קארטיאזשניק! זשוליק! [ער חאפט א טעשעל קארטען און ווארפט חינקיסען אין פנים אריין. חינקים נעמט איהם אן ביי די וואנסים. קנאקניסעל פאהרט אריין חינקיסען אין דער בארד. פאסטערנאק שריים: „אל תפל דבר — חאטש פאקרישקע! לאז זיין שטיל! ס'איז א בזיון פאר די דאמען!"... מאדאם פאסטערנאק פאלט חלשות. די דאמען שרייען: „וואסער! וואסער!"].

צווייטער אקט

[אין א פאר חדשים ארום. — ביי פייפערען אין קאנטאר. שענע מישלעך. געמאקטע גראטעס. אייזערנע שאפעס. — ציפערבלאט, דער בוכהאלטער, אונטערגעבונדען די אויהערען מיט א ווייס טיכעל, און פלעדערוויש, דער קארעספאנדענט, א פראנט מיט בלויע ברילען, זיצען אויף הויכע שטוהלען, סקריפען מיט די פעדערען און ווארפען אויף ביינדלעך. זילבערמינץ, דער קאסיר, זיצט אין די גראטעס ביי דער קאסע, צעהלט געלט געשווינד, קנאקט מיט די פינגער. פייפער אליין זיצט אויבען־אן בוי'ם טיש און דרעהט די וואנסים. ביי די זייטען זיצען ספעקולאנטען: פיינקוכעל, חינקים, ביינעלמאן, קנאקניסעל. א ביסעל ווייטער שטעהען עטליכע יונגע ספעקולאנטלעך און מעקלערס. אלע רעדען, מאכען מיט הענט, היצען זיך. עס לאזען זיך הערען פארשיידענע קולות: „יקנה"ז!" „מעסס!" „יקנה"ז!"... עס קומט אן גרייגער מיט א חאליאסטרע מעקלערס].

ערשטע סצענע.

גרייגער [האלט זיך מיט ביידע הענט ביי די זייטען]. יקנה"ז! ? אומעטום, וואו מע קומט, הערט מען נאר יקנה"ז און יקנה"ז! יעהופעץ — אויך מיר א בערזע, אז אך און וועה איז די יאהר! חאפט מען זיך אן אן עפים איין ארטיקעל, איז זיי נים אפצורייסען. פרעגט זיי בחרם: וואס יקנה"ז? ווער יקנה"ז? ווייסען נים פון זייער געזונט. איינער קוקט אויפ'ן אנדערען, געהען ווי שאף אין דער טשערעדע. נאר איך איינער האלט מיך אפ פון יקנה"ז. אדרבה, איך פארקויף גאר יקנה"ז. אט האב איך ערשט נעכטען

אפגעלייזט פאר א דריטהאלבען הונדערט שטיק יקנה"ז זיעבענ־הונדערט צוואנציג אויף קאנטראקטען, איך זאל אזוי לעבען מיט אייך אינאיינעם. לאז זאגען עמיצער, אט שטעהען אידען. [ער ווייזט אן אויף דער חאליאסטרע מעקלערס].

ד י   ח א ל י א ס ט ר ע [שיסען־אויס אלע מיט א מאל]. אמת, אמת, ווי מערידען זענען !...

פ י י נ ק ו ג ע ל [קוקט זיך איבער מיט דער קאמפאניע ספעקולאנטען. צו גריינגערען]. אז די נאסע בוימער ברענען, היינט וואס זאלען שוין זאגען די טרוקענע ? אז איהר האט מורא צו האלטען זיך מיט יקנה"ז, היינט וואס זאלען מיר שוין זאגען ?... פון דעסטוועגען וואלט איך זעהר געוואלט וויסען, צי פארקויפט איהר נאך עפיס יקנה"ז צו די זעלבע פרייזען ?

ג ר י י נ ע ר [אויפגעבראכט]. איהר ווייסט דאך, אז איך האב פיינט אייערע יעהופעצער אפשניצלעך, אויבערקעפלעך און המצאה'־לעך. ביי מיר איז איין אפענער זעכס־און־זעכציג — וואס אויף דער לונג, דאס אויף דער צונג. אז מע רעדט, זאל מען רעדען עסק. פאעזיע האב איך פיינט. [צו פייפערען]. זעהט איהר, מיט אייך מאכען מיר א געשעפט. מיט אייך האב איך ליעב צו האנדלען, ווייל איהר זענט דער איינציגער לייטישער סוחר אין יעהופעץ אויף דער בערזע. מיט איינעם ווארט, איהר זענט א דזשענטעלמען — איך זאג דאס אויף אייך אלע מאל, ווי גאט איז הייליג. פרעגט, אט שטעהען אידען.

ד י   ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען !

פ י י פ ע ר [דרעהט די וואנסים]. וואס זשע ווילט איהר מאכען, פאני גריינגער ? לאמיר הערען.

ג ר י י נ ע ר. איך וויל... איך וויל מיט אייך מאכען אזא געשעפט : איהר שטעלט מיר א פרייז אויף הונדערט שטיק יקנה"ז, ווי טייער איהר קויפט און ווי טייער איהר פארקויפט, געדרוקט אין צעהן קערבלעך, און איך מוז אויסקלויבען איינס פון די צוויי : אדער איך וועל ביי אייך צונעמען הונדערט שטיק יקנה"ז, אדער

איך וועל אייך אוועקגעבען הונדערט שטיק יקנה"ז. נו, וואס טראכט איהר אזוי לאנג ? האקט א צדיק !

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. גריינגער וויל איהם מאכען דאס שפיעל...

פ י י פ ע ר [טראכט]. ניין. מיר לוינט בעסער, הערר גריינגער, אז איהר זאלט מיר שטעלען א פרייז אהין אדער אהער, און די ברירה זאל זיין ביי מיר.

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. דער קליינער לאזט זיך ניט פיהרען אין חדר אריין.

ג ר י י נ ע ר [מיט היץ]. אט דאס איז די מעשה מיט א יעהופעצער ספעקולאנט : געב איהם פיר א געשעפט, ענטפערט ער דיר בויבעריק ! נו, בקיצור, לאז זיין אזוי ווי איהר ווילט. ביי מיר פועל'ט איהר אלסדינג אין דער וועלט. דארויף בין איך גריינגער. איך האב שוין אויף אזעלכע ספעקולאציעס מיינע ציינער אויסגעגעסען. איך האב שוין געפרובט אמאל אין איין האלבע שעה דערלעגען זיעבען און זיעבעציג טויזענט קערבלעך — און אפילו זיך נישט פארקרימט, ווי מיר שטעהען אונטער א הימעל. [ער ווייזט אויף דער סטעלי]. פרעגט וועמען איהר ווילט, אט שטעהען אידען.

ד י   ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען !

ג ר י י נ ע ר [מיט גדלות]. געלט איז בלאטע. דער עיקר איז — איין עהרליכער מאן, דאס ווארט זאל זיין א ווארט, און גע־ווינגליך — מוז מען דערצו האלטען קאפ אויך. [ער טהוט זיך א פאטש אין שטערן]. גריינגער האט א קעפעלע, דער רוח האט איהם ניט גענומען !... אלזא, הערר פייפער, הערט זיך צו מיט קאפ. [ער צעהלט די ווערטער]. הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאנטראקטען. אויף זיעבען הונדערט פערציג, מיט פערציג קערבלעך האנטגעלט — ק ו י ף איך ביי אייך, און אויף זיעבען הונדערט פופציג, מיט א פופציגער האנטגעלט — פ א ר ק ו י ף איך אייך. חיינט קלויבט אייך אויס.

פייפער [טראכט א ווײַלע]. האב איך אייך אפגעגעבען הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום בוכהאלטער]. הערר ציפערבלאט! פארשרייבט הונדערט שטיק יקנה"ז אויף זיעבען הונדערט פערציג, מיט פערציג.

ציפערבלאט [רייסט זיך אפ פון די ביכער]. הא? וואס? יקנה"ז? וויפיעל? ווי טייער? געקויפט, צי פארקויפט?

פייפער. שלום עליכם, פון וואנעט איז א איד? [צום קארעספאנדענט]. הערר פלעדערוויש! דערצעהלט איהם וואס ס'איז דא געמאכט געווארען. [צום קאסיר]. הערר זילבערמינץ! נעמט צו פון הערר׳ן גריינער פיער טויזענט רובעל.

פיינקוכעל. פאני גריינער, אויף אייך איז מקוים געווארען דאס ווערטעל: „אז מע זוכט א גלעזער, געפינט מען א סטאליר". איהר האט אזוי געוואלט קויפען יקנה"ז, אזוי ווי איך וויל טאנצען.

חינקיס. איהר האט זיך אליין געשטעלט אין א רעמיז.

בייגעלמאן. פארנוצט געזונט!

קנאקניסעל. ווערטלעך אויף א זייט. מילא, אז גריינער האט זיך ארויסגעחאפט מיט א ווארט, וואס קומט איהם דערפאר? ווען עס טרעפט אויף מיר, דרעה איך מיך ארויס, און רוף מיך קנאקניסעל!

גריינער. בלאטע! איך טהו דאס ניט, אבער נאר לא מיט א לאנגער נון! איך הייס גריינער! איך שווער אייך באמנות, ווי ס'איז א שהכל פון גאט [ער ווייזט אויפ'ן טיש], — מיין גאנצער ארויסקוק איז נאר געוועזן צו קויפען יקנה"ז. אויף יקנה"ז פרענט מיך, וועל איך אייך דערצעהלען וואס דאס איז. ס'איז א סברה, אז מע קויפט אוים דאס גאנצע יקנה"ז פונ'ם מארק. ס'איז טויזענט קארבען א שטיק, ווי איהר זעהט מיך לעבען! וואס מיינט איהר, גריינער איז עפים א יונגעלע? שוין באלד א חודש, אז איך האלט אין איין קויפען יקנה"ז. איך האב שוין איינגעקויפט ביז היינטיגען

טאג אפשר זיעבען הונדערט שטיק. פרעגט, אט שטעהען אידען. [צו דער האליאסטרע]. וואס שווייגט איהר?

די האליאסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

א קול פון דער זייט. סטייטש, פאני גריינער, איהר האט דאך נאר-וואס געזאגט און געשווארען זיך, אז ערשט נעכטען האט איהר פארקויפט דריטהאלבען הונדערט שטיק יקנה"ז!

גריינער [מיט כעס]. נאחאל! ווער פרעגט אייך? א איד איז דיר קיין קאטאוועס ניט! מענטשען רעדען עסק, מישט ער זיך אריין. ווער האט דען געזאגט „פארקויפט"? איך? מסתמא האט מיר אזוי געפאסט. איך זאג תמיד וואס מיר פאסט. למאי זאל איך לייקענען? איך האב פיינט די יעהופעצער חכמות. ביי מיר איז איין אפענער זעכס-און-זעכציג — וואס אויף דער לונג, דאס אויף דער צונג. פאעזיע האב איך פיינט. [צו פייפערן]. א סימן האט איהר, אז איך בין א פעסטער קונה אויף יקנה"ז — אט פרובט זיך, שטעלט איין, גיט מיר אוועק אויף זיעבען הונדערט פופציג, מיט א צעהנערעל האנטגעלט, נעם איך ביי אייך צו נאך א מאה שטיקלעך יקנה"ז.

פייפער [ניט לאנג געטראכט]. האב איך אייך אוועקגעגעבען נאך הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קארעספאנדענט]. הערר פלעדער-וויש! מאכט א בריעף אויף נאך הונדערט שטיק יקנה"ז.

פיינקוכעל [נעמט זיך ביי דער בארד]. אם כן, אז דער צער פון טראגען איז יא אזוי גרוים, בין איך דאך אויך א קונה אויף א מאה שטיקלעך יקנה"ז צום זעלבען פרייז, אויב מיט א צעהנערעל האנטגעלט!

פייפער [צום קארעספאנדענט]. הערר פלעדערוויש! מאכט נאך א בריעף אויף הונדערט שטיק יקנה"ז.

חינקיס. נו, און וואו בין איך? מיין געלט איז קיין געלט ניט? עלעהיי איך האב געשפיעלט אין „בעזיק". די בערזע איז דאך ניט מעהר ווי א קארטענשפיעל. הייסט מיר אויך מאכען א בריוועל אויף א מאה שטיקלעך יקנה"ז.

ב י י נ ע ל מ א ן. ווערקמירדיג! בּיי חינקיסען איז דיך אלסדינג געגליכען צו א קארט! [צו פּייפּערען]. זייט אזוי גוט און הייסט, זייט מוחל, מיר אויך מאכען א בּריוועלע אויף א האלבּע מאה יקנה"ז.

ק נ א ק נ י ס ע ל. איך האָבּ אפילו געגעבּען דאָס וואָרט מיין ווייבּ, אז איך וועל מעהר קיין געשעפטען אויף דער בּערזע נים מאכען; נאָר אז איך זעה אלע קויפען, לאָזט דאָס מיך נים איינ־זיצען. ווי זאָגט ער: „אחרי רבּים להטות". [צו פּייפּערען]. הייסט שוין, זייט מוחל, מיר אויך מאכען א בּריוועל אויף יקנה"ז, און דוקא אויף א גאנצע מאה — און רוף מיך קנאקניסעל!

פ י י נ ק ו נ ע ל [צו קנאקניסלען]. אויף אייך איז מקוים גע־וואָרען דאָס ווערטעל: „יאק יצר־הרע נאפּאדני, טאָ תּקיעת־כּף נע פּאָמאָזשע"...

פ י י פ ע ר [צום בוכהאלטער]. הערר ציפּערבּלאט! פאר־שרייבּט נאָך צוויי הונדערט פופציג שטיק יקנה"ז. [צום קארעספּאָנ־דענט]. הערר פלעדערוויש! מאכט נאָך דריי פרישע בּריוולעך. [צום קאסיר]. פארשרייבּט אין רעבּעט נאָך דריי טויזענט פינף הונדערט רובּעל. [ציפּערבּלאט ווארפט אויף די ביינדלעך. פלעדערוויש שרייבּט בּריוולעך. זילבּערמינץ צעהלט געלט, קנאקט מיט די פינגער. צווישען עולם ווערט א מורא'דיגער גערודער. אלע שרייען: „יקנה"ז! פעסט! פעסט!" מעקלערס לויפען הין און צוריק פון איינעם צום אנדערען, רוימען איין אלע מאל פּייפּערען א סוד אוים'ן אויהער, נעמען איין אָרדער און בּרענגען געלט].

נ ר י י נ ע ר [גרוים]. נו? ווער האט אנגעמאכט א האָס אויף יקנה"ז? גריינער! ווער קויפט אין איין קלאָפּ דריי הונדערט שטיק יקנה"ז? גריינער! אלץ גריינער! אויף מיר קוקענדיג האָבּען זיך שוין אלע צעלאָזט קויפען יקנה"ז. וואו זענט איהר געווען בּיז אהער, בּריות, יעהופּעצער ספּעקולאנטען? ספּעקולאנטען זענט איהר? אידיאָטען, נים קיין ספּעקולאנטען! איהר ווייסט נים, ווער עס האָט אייך געשליי ערט! איהר זעהט, יענער קריכט —

קריכט איהר אויך. וואָס קריכט איהר? וואָס האָט איהר געקויפט? יקנה"ז? איהר ווייסט, וואָס יקנה"ז איז? מע טאָר עס דען נעמען אין די הענט אריין אפילו?

א ק ו ל פ ו ן ד ע ר ז י י ט. סטייטש, איהר האָט דאָך נאָר וואָס געזאָגט?!...

נ ר י י נ ע ר. איך האָבּ געזאָגט? נו, איז וואָס? האָבּ איך געזאָגט, מסתמא האָבּ איך בּאדארפט אזוי זאָגען. איך לייקען מיך גאָר נים. איך האָבּ ליעבּ זאָגען דעם אמת. בּיי מיר איז איין אָפּענער זעכּס־און־זעכציג — וואָס אויף דער לונג, דאָס אויף דער צונג. פּאָזיע האָבּ איך פיינט. איך בּין אריינגעקומען אהער, טאָמער וועט גאָט רחמנות האָבּען, איך וועל קאָנען פּטור ווערען פון א שמאטע. איך טראָג מיך שוין ארום מיט יקנה"ז פון א וואָך זיעבּען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אָט שטעהען אידען. [צו דער חאליאסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

פ י י נ ק ו נ ע ל [זיך אין באָרד אריין]. גאָט שיקט צו דעם טרינקער זיין ווין און דעם שפּינער זיין פלאַכּס. אזעלכע יאָהר־עדות, ווי בּיי גריינערען, זענען ווערטה דאָס גאנצע געלט.

נ ר י י נ ע ר. א סימן האָט איהר, נים מיר א בּעם אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז אויף קאָנטראקטען, אז איהר זענט מחויב זיי בּיי מיר נעמען אויף זיעבּען הונדערט קערבּלעך, נעבּ איך אייך צו צעהן קערבּלעך אויף יעדען שטיק.

פ י י פ ע ר. האָבּ איך אייך פארקויפט א בּעם אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז. [צום קארעספּאָנדענט]. הערר פלעדערוויש! מאכט א בּריעף אויף צוויי הונדערט שטיק יקנה"ז, אז איך דארף נעמען אויף זיעבּען הונדערט רובּעל איבּער־א־יאָהר קאָנטראקטען. [צום קאסיר]. פארשרייבּט אין רעבּעט פון הערען גריינער נאָך צוויי טויזענט רובּעל.

ג ר י י נ ע ר [נעמט דאָס בּריוועל, צעהלט אָפּ געלט, שטעהט א ווייל׳ע, שפּיים אוים]. טפו זאָל דאָס ווערען! וואָס האָבּ איך דאָ אנגעמאכט?

אויף זיעבען הונדערט פּופציג געקויפט... אויף זיעבען הונדערט פארקויפט... נאָר איהר מיינט דאָך, אז גריינער איז עפּיס א יונגעלע און וועט גלאט ארויסוואַרפען געלט אויף דער גאס? בלאָטע! אָבער גאָר לאָ מיט א שטריימעל! עס וועט אייך קאָסטען געלט! איך וועל אייך אויסטהון ביז'ן לעצטען העמד, ווי איהר זעהט מיך לעבען! איך וועל אייך אלעמען מאכען פאר קבצנים, ווי ס'איז היינט יום רביעי — דיענסטאָג אויף דער גאנצער וועלט! [ער געהט אוועק, טהוט א זעץ מיט דער טיר. די חאַליאַסטרע — נאָך איהם].

צווייטע סצענע.

פּיינקוגעל [צום איבעריגען עולם]. וואָס זאָגט איהר אויף איהם? דער כח פון געלט! אזאַ־עזות! איך האָב איהם אָבער געוואָלט דערצעהלען א משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן. איהר האָט געהערט דעם משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן?

חינקים. אצינד, אז גריינער איז שוין אוועקגעגאנגען, האָט איהר זיך דערמאָנט אינ'ם משל פון שלמה המלך מיט'ן האָהן! פּונקט אזוי ווי נעכטען ביי די קאָרטען...

ביינעלמאַן. ווערקמירדיג! פון וואָס איהר זאָלט ניט רעדען מיט חינקיסען — אויף די קאָרטען מוז ער ארויפקומען!

קנאַקניסעל. חינקים איז גערעכט. צו וואָס זאָלען מיר זיך נארען? אידישע תקיפות איז שטעלען א פייג אונטער דער פּאָלע — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פּייפּער [טהוט זיך אן]. ווייסט איהר, וואָס עס וואָלט גוט געווען צו טהון אצינד? [אלע שווייגען. חינקים חאַפּט זיך ארויס].

חינקים. מאכען א „פּרעפערענס"...

אלע דריי. בראַוואָ, חינקים! בראַוואָ! חינקים האָט נאָך קיינמאָל אזוי גלייך ניט געזאָגט. בראַוואָ! בראַוואָ! [פּייפּער, פּיינקוגעל, חינקים, ביינעלמאַן און קנאַקניסעל געהען אוועק. צווישען די יונגע ספּעקולאַנטען און מעקלערס איז א טומעל, א געפּילדער. אלע רעדען:

„וואָס הערט זיך מיט יקנה"ז?"... „פלאָו!"... „געפאַלען. וואָס טהוט מען? קויפען, צי פארקויפען?"... „קויפט אייך יקנה"ז און מאכט אייך א האָב א האָס אויף יקנה"ז! ווער קויפט א האָס?"... „איך האָב א בעס"... „האַלט זיך מיט אייער האָס, רייבט איהם אויס מיט זאַמד"... „אז מאכען, זאָל מען מאכען א סטעלאַזש"... „גיט זשע מיר א בריוועלע, עס זאָל זיין מיט פּיס, עס זאָל קאָנען געהן"... „פּייפּער'ס א בריוועלע איז פּרימאַ"... „פּרימאַ, פּרימאַ! ער נעמט, זאָגט מען, הונדערט טויזענט רובעל גרוי"... „פאַסטערנאַק'ס טאָכטער"... „פאַסטערנאַק איז רייך"... „א מיליאָנער, זאָגט מען, א דבר־אחר, נאָר א מיליאָנער!"... עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין א קאָפּ פון א אידעל, און נאָכדעם — דאָס אידעל אליין].

דריטע סצענע.

דאָס אידעל. דאָ פארקויפט זיך דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. ווי אזוי הייסט דאָס... יקנה"ז.

עטליכע קולות. אָט האָסט דו דיר די אנדערע טעג יום־טוב! א נייער סוחר אויף יקנה"ז!

דאָס אידעל. ווי טייער איז ביי אייך דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. ווי אזוי הייסט דאָס... יקנה"ז?

עטליכע קולות. ווער זענט איהר? וואָס דאַרפט איהר?

דאָס אידעל [דערשראָקען]. אליין בין איך אזוי גרויס ווי א כתרילעווקער אליין. פאָהרען פאָהר איך, הייסט דאָס, פון אדעס, און הייסען הייס איך מנחם־מענדעל.

עטליכע קולות. זענט איהר אפשר יענער מנחם־מענדעל, וואָס האָט געהאנדעלט אין אדעס אויף דער בערזע מיט „לאָנדאָן"?

מנחם־מענדעל [גייצינג]. יאָ, דאָס בין איך טאַקי אליין, טאַקי יענער מנחם־מענדעל, וואָס פאַר־א־יאָהרען אין אדעס, ניט היינט געדאַכט, ביי פאַנקאָנין ימח שמו, א האָס, א בעס, און א דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. א סטעלאַזש.

ע ט ל י כ ע ק ו ל ו ת. קומט דאָך אייך שלום. שלום עליכם אייך, רב מנחם־מענדעל, וואָס מאַכט אַ איד?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. וואָס זאָלן מיר מאַכן וואָס? אַדעס איז טוידט אַדעס. אויס „לאָנדאָן", אויס פּאָנקאָני, אויס מאַראַזשענע... אַלע אַדעסער קומען אַהער קיין יעהופּעץ קומען זיי, און דאָ הער איך, אידען, אָהן עין־הרע, מאַכען גאָר ניט שלעכט מאַכען זיי. האָב איך מיך מיישב געווען, וואָס בין איך ערגער פון אַלע וואָס? אנב, האָב איך, פאַהרענדיג פון אַדעס אַהערצוצו, דורכ־געשלאָגען אין זשמערינקע אַ דאָס... אַ שידוך דורכגעשלאָגען, פאַר־דיענט מיט גאָט'ס הילף עטליכע קערבלעך, גלוסט זיך עפּיס מאַכען, שפּענעלירען גלוסט זיך, ווי זאָגט ער: פאַרזוכט פונ'ם עץ־הדעת פאַרזוכט... אַי זי, די פלונית'טע הייסט דאָס, וועט שרייען גוואַלד וועט זי? עט, ווער איז זי מחויב צו האָרכען אַ נקבה ווער?... שאַט, וואָס זשע האָב איך אייך אָנגעהויבען צו זאָגען וואָס? יאָ, כ'האָב מיך דערמאָנט: איך האָב בדעה צו מאַכען עפּיס מיט דאָס... [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. ווי אַזוי הייסט דאָס?... יקנה"ז... [דער עולם לאַכט. ד ע ר ק אַ פּ ע ל י ש און ד י ק אַ פּ אַ ט ע און אויך ש מ ע ל ק ע לאָזען זיך צו איהם].

ש מ ע ל ק ע [רעדט מיעף ליטוויש]. יקנה"ז? אדרבה, ניט עפּיס צו פאַרדיענען.

ד ע ר ק אַ פּ ע ל י ש [שטופּט אָפּ שמעלקען]. וואָס ווילט איהר מאַכען? זאָגט, אָט לויף איך אייך מאַכען.

ד י ק אַ פּ אַ ט ע [שטופּט אָפּ דעם קאַפּעליש]. אנו, לאָזט מיך!... [שנייצט אויס די נאָז, נעמט אַרוים פון הינטען אַ רויטע פּעטשיילע]. נאָט אייך אָפּעט שלום, רב מנחם־מענדעל. הייסט דאָס, כּפי איך זעה אַרויסעט אָט־אַ־דאָ־אָ פון אייער שמועס, פאַרשטעה איך, אַז איהר האָט חשק, איך בעט איבער אייער כּבוד, צו שווינדלען מיט יקנה"ז. זאָגט זשע מיר, זאָלט איהר מיר געזונט זיין, איהר קלערט, וואָס איז שייך, קויפען, צי, איך בעט איבער אייער כּבוד, פאַר־קויפען?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. פאַרקויפען אוודאי ניט. זעהט איהר, קויפען — דאָס וואָלט אפשר געווען אַ שטיקעל פּלאַן אפשר. נאָר וואָס זשע דען איז דאָ דער גאַנצער דאָס? [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. איך וויים ניט, מיט וואָס עסט מען דאָס, וויים איך ניט.

ש מ ע ל ק ע [שטופּט זיך דורך]. יקנה"ז ווייסט איהר ניט?

ד ע ר ק אַ פּ ע ל י ש [שטופּט אָפּ שמעלקען]. איהר ווייסט ניט, וואָס היסט יקנה"ז? די גאַנצע וועלט קויפט יקנה"ז.

ד י ק אַ פּ אַ ט ע [שטופּט אָפּ דעם קאַפּעליש]. לאָזט מיך, איך וועל אייך קלאָר מאַכען, וואָס איז שייך, אַקוראַט דעם ענין פון יקנה"ז. מכּח וויסען וואָס דאָס איז, מוז איך אייך זאָגען דעם רעכטען אמת, אַז מיר אַליינעט אָט־אַ־דאָ־אָ ווייסען אויך ניט, איך בעט איבער אייער כּבוד, מיט וואָס מע עסט דאָס, וואָרום דאָס איז אַ זאַך, וואָס אַלע האָבען דאָס און קיינער זעהט דאָס ניט, אַ בלינדער אתרוג, איהר פאַרשטעהט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ'פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פאַרשטעהן פאַר וואָס? דאָס איז, אַפּנים, איין איידעלע מאַטעריע איז דאָס? [ער ווייזט אויף די פינגער]. ניטאָ בּיי וואָס אָנצוטאַפּען ניטאָ? ס'איז אַזאַ מין, וואָס ס'איז גאָר לחלוטין ניטאָ אויף דער וועלט, אַזוי ווי דאָס „לאָנדאָן" אין אַדעס?

ד י ק אַ פּ אַ ט ע. חלילה! וואָס איז שייך, ס'איז ניטאָ בּיי וואָס אָנצוטאַפּען? ווי געשיקט זיך עס, מע זאָל קויפען און פאַרקויפען אַ מין, וואָס איז גאָר אויף דער וועלט ניטאָ? נאָר אַז מע וויל שמועסען נאָך אַ מאָל טאַקי דאָס אייגענע ווידער צוריק, איז דאָס פאַרט נישטאָ אין ערגיץ ניט, ווייל פאַרקויפען פאַרקויפט זיך דאָס, איך בעט איבער אייער כּבוד, בּלאַנקאָ, דאָס הייסט, מע פאַרקויפט דאָס אייך אויף איבעראַיאַהרעט קאָנטראַקטען מיט אַ ברירה: פאַלט דאָס — האָט איהר פאַרשפּיעלט נאָך דעם אַדערויף; אַלאַ טאָמער הויבט זיך דאָס — נעמט איהר אָפּ בּיי יענעם צער און רפוי און שבת און בוי־זת, עס געהערט צו אייך מיט הכּל־בּכּל־מכּל־

פלעקעל, און אפילו די קאפאָנעס זענען אויך אייערע. פאַרשטעהט איהר שוין?

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל. כ'פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פאַרשטעהן פאַר וואָס? איך קום צו יענעם און זאָג איהם: „פעטערעל! אָדער געלט, אָדער די נשמה"... נאָר וואָס זשע דען, האָט מיר קיין פאַראיבעל ניט, איין זאַך איז מיר דאָ א ביסעל פריקרע: איך פאַרשטעה ניט דעם דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. דעם פשט פון לשון קאַפּאָנעס פאַרשטעה איך ניט.

ש מ ע ל ק ע. קאַפּאָנעס ווייסט איהר ניט? [ער ווייזט אויף די פינגער]. קאַפּאָנעס, וואָס מע שניידט קאַפּאָנעס.

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [ווייזט אויף די פינגער]. קופּאָנעס איז... איז... קופּאָנעס אויף נעמען דיווידענד.

ד י ק א פ אָ ט ע [שטופּט אָפּ דעם קאַפּעליש]. לאָזט זיך דיע־נען! [ער ווייזט אויף די פינגער]. קאַפּאָנעס — דאָס ווערט אָנגערופען, למשל, די קאַפּאָנעס, די עסקא, דאָס פּרעצענט, וואָס עס וואַכסט אָן... היינט פאַרשטעהט איהר שוין?

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל. כ'פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך ניט פאַרשטעהן פאַר וואָס? איך זיץ מיר אין דער היים זיץ איך מיר, און דאָרט וואַכסט דערוויל אויף מיר פּרעצענט. ווייבאַלד אזוי, איז דאָך עס טאַקי, אפנים, נישקשה פון א דאָס... פון א געשעפטעל איז דאָס... מאַכט זשע מיך קלאָר, איך בעט אייך, ווי איז, למשל, דער דין, אז איך וויל מאַכען דערויף א האָס, צי א בעס, צי אפשר טאַקי מחילה א גאַנצען דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. א סטעלאַזש מיין איך?

ד ע ר ק א פ ע ל י ש. אָך, מיט'ן גרעסטען כבוד! גיט מיר איין אָרדער, טהו איך א שפּרונג און ברענג אייך א סטעלאַזש א פּרימא: פייפער'ס א בריוועלע.

ש מ ע ל ק ע [שטופּט זיך דורך]. צו וואָס נוצען אייך קונצען, סטעלאַזשען? אמעהר, קויפט אייך בעסער מזומנ'עם יקנה"ז א

ביסעל. אָט האָב איך איין אָרדער פון ל א ז ע ר ע ן און פון מ א ש ע י ע ן...

ד י ק א פ א ט ע [שטופּט אָפּ שמעלקען]. לאָזט זיך דיענען! וואָס דולט איהר זיי א יאַרמעלקע מיט מזומנ'עם יקנה"ז, אז זיי ווייסען נאָך גאָר ניט וואָס פאַר א פּנים דאָס האָט?

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל. עט־נו, מילא איהר מיינט, אז טאַ־מער טאַקי חלילה ניט אזוי דאָס?... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. בעו! א סימן האָט איהר, אָט האָב איך אָפּגעהאַנדעלט א זומער אין אדעס, ניט היינט גערעכט, מיט „לאָנדאָן", געמאַכט אלע מאָל א „האָס", א „בעס", א „סטעלאַזש", מיט א „נאָך", מיט א „בלינדע רעכט", מיט אלע שאָלעמויזען, און פרעגט מיך בחרם פרעגט מיך, צי האָב איך דאָס ווען אָנגעקוקט אין מיינע אויגען אפילו? פון דעסטוועגען, עס זאָל נאָר געווען זיין א ביסעל מעהר דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז] הצלחה, וואָלט איך דען אַצינד ניט געקאָנט זיין א שטיקעל עושר אַצינד? אָט נאָט אייך ה ע ר ש ע ל ע. הערשעלע איז ניט געווען א שמש אין בית־המדרש, איז ניט ארוים מיט'ן שטעקעל אין ג ר ע צ ק און האָט ניט געמאַכט אין איין שמע־ישראל דרייסיג טויזענט? שאַט! און י ו ס ע ל ע? איהר קענט י ו ס ע ל ע ן? יוסעלע האָט ניט געמאַכט קיין פאַרמעגען פון לאָנדאָן? אמת, זיי האָבען דאָס נאָכדעם אָפּגעגעבען צוריק מיט רווחים האָבען זיי; פון דעסטוועגען...

ד י ק א פ אָ ט ע. ע, רב מנחם־מענדעל, איהר זאָלט אזעלכם זאָגען? ווי קומט דאָס צו־נ־אייך? איהר גלייכט „לאָנדאָן" צו „יקנה"ז"? וואָס איז שייך, „לאָנדאָן" איז, איך בעט איבער אייער כבוד, „לאָנדאָן", און „יקנה"ז" איז, פאַרשטעהט איהר מיך, טאַקי „יקנה"ז".

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל. דהיינו וואָס? דאָס געשעפט גופא איז טאַקי אזוי ראַיעל איז דאָס?

ד י ק א פ אָ ט ע. וואָס איז שייך ראַיעל? ס'איז עפרות זהב! ס'איז גאָר א סברה, אז די גרויסע אונזערע קויפען דאָס אוים

פון דער בערזע, און עס קאן זעהר שען געמאהלט זיין, אז אויף איבער־א־יאהר קאנטראקטען זאל דאס זיין מיט גאלד גלייך, אדער עס זאל, איך בעט איבער אייער כבוד, ליגען נייען איילען אין דער ערד. דערפאר איז גוט, אז מע באוואהרענט זיך מיט א סטעלאזש. וויבאלד איהר האט א סטעלאזש, זענט איהר א גליקליכער מענטש.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. א, א סטעלאזש איז אודאי זעהר א געשמאקער ביסען א סטעלאזש! איך געדענק עס נאך פון אדעס געדענק איך. נאר וואס זשע דען איז דא דער גאנצער דאס? דער קוועטש איז דא: מה יקר? וואס קאן עס מיך קאסטען וואס?

ד י ק א פ א ט ע. וואס איז שייך קאסטען? עס ווענדט זיך, וואס פאר א סטעלאזש איהר ווילט מאכען. פאר א נעוועהנליכען סטעלאזש וועט איהר דארפען באצאהלען בראצקע'ס פארמעגען; נאר אויב איהר ווילט, עס זאל אייך קאסטען אין גלייכען געלט, וואלט איך אייך געהייסען מאכען, איך בעט איבער אייער כבוד, א „גערוקטען סטעלאזש", דהיינו: דער בעס זאל זיין געשריבען אויף זעכס הונדערט און דער האס אויף אכט הונדערט; איז דאך ממה־נפשך [מיט א ניגון] — וועט דער פרייז האלטען העכער פון אכט הונדערט קערבלעך, וועט איהר נעמען יקנה"ז; אלא וואס דען, טאמער פאלט דאס? — וועט איהר, איך בעט איבער אייער כבוד, געבען יקנה"ז. סאי אהין, סאי אהער — איז אלץ די ברירה ביי אייך. האט איהר דאס צעקייט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. פאר וואס זאל איך דאס ניט צעקייען פאר וואס? אין אדעס איז אויך אזוי אין אדעס: אדער איך נעם, אדער איך געב; דאס הייסט, איך טאנץ אויףביידע חתונות טאנץ איך. וואס פאר א זייט עס זאל ניט אוועקגעהן — בין איך אלץ אין דרויסען בין איך. ביי גרויסע ווארשציאנען איז מען אין אדעס, זאגט מען, גליקליך געווארען מיט אזעלכע סטעלאזשען. מע דערצעהלט, אז עס פלעגט אוועקגעהן איין עפאכע, פלעגט מען אנשיטען זעק מיט גאלד פלעגט מען. ביסמארק זאל זיך ניט געווען צוקיהלען ביסמארק, און עס זאל זיך ניט געווען איבערסעהרען דאס

גאנצע שפיעל מיט דער פוטער אראפ, וואלט הערשעלע געווען דער איינענער הערשעלע וואס פריהער, און יוסעלע וואלט טאקי געבליבען יוסעלע, און איך וואלט איצטערטא געווען גאר בגילופין וואלט איך. נאר מסתמא איז דאך ניט באשערט מסתמא... הקיצור, וואס פארט וועט מיך קאסטען א גערוקטער דאס... א סטעלאזש מיין איך?

ד י ק א פ א ט ע. וואס איז שייך? מע דארף דאך זעהען, עס זאל אייך קאמפענירען. צוליעב אייך, און ווייל מיר מאכען דאס ערשטע געשעפט, וועט דאס אייך קאסטען א צעהנערל א זייט. ארענטליך?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. נו, אודאי קאן מען ניט זאגען, אז ס'איז טייער אודאי. נאר אויב ס'איז מעגליך עפים אפדאסען... אפרייסען מיין איך, אויסדינגען, איז מהכתיתי; ווי זאגט ער: וואס וויינציגער, איז געזינטער... נאר טא, אויך די איינגענע מעשה — אז גאט זאל געבען א שטיקעלע הצלחה זאל ער, איז גארנים, ווי זאגט ער: א רענדעל אראפ, א רענדעל ארויף, מיר וועלען זיך ניט קריעגען וועלען מיר.

ד י ק א פ א ט ע. האב איך, וואס איז שייך, פון אייך א פעסטען ארדער און קאן, הייסט דאס, מיט מזל־ברכה שליסען דאס געשעפט?

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. בפירוש איין ארדער! ביי אונז אין אדעס איז א ווארט איין ארדער און איין ארדער איז איין אדערויף. מיר פלעגען דארטען האנדלען כמעט נאר אויפ'ן דאס... אויפ'ן ווארט פלעגען מיר...

ד י ק א פ א ט ע. וואס איז שייך אויפ'ן ווארט? ביי אונז אין יעהופעץ איז אויך דאס נעמליכע; דאס ווארט איז טאקי א ווארט, נאר פון דעסטוועגען זענען מיר זיך דא נוהג צו נעמען איין אדערויף ביי'ם גרעסטען שפיגעלאנט. מחמת עס טרעפט דא אפטמאל, אז פון איין ארדער זאל זיך, איך בעט איבער אייער כבוד. אויסלאזען א בוידעם. איהר פארשטעהט?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. כ׳פאַרשטעה, פאַר וואָס זאָל איך נים פאַרשטעהן פאַר וואָס? עס קומט אוים, ווי מע זאָגט: „נותן בצימבעל הולך בטענצעל״... נאָט אייך דערווײַלע אַזאַ פופצינער נאָט אייך, און לאָז זיין אין אַ גוטער שעה און אַ מזל׳דיגער. נאָר וואָס דען ועל איך אייך בעטען וואָס? טאָמער איז באַשערט, עס זאָל זיין וואַראַציאָנען, און עס וועט זיין אויף מיין זייט אַ גרויסער דיפערענץ, זאָל זיך חלילה נישט אויסלאָזען אַזוי ווי אין אַרעם חלילה, דאָס הייסט, מע זאָל נים קאָמפּעזירען מיט פּעטש... הקיצור, איהר דאַרפט זעהען דאַרפט איהר, אַז דאָס בריוועלע זאָל זיין אַ דאָסיגס... אַ פּרימאַ זאָל דאָס זיין.

ד י ק אַ פּ אָ ט ע. וואָס איז שייך פּרימאַ? פּרימאַ אַליין איז קאָרג. [אַ קוועטש מיט׳ן גראָבען פינגער]. פּרימאַ דפּרימאַ! טאַקי פּייפּער׳ס אַליין. פּייפּער׳ס בריוועלע — דאָס איז אַ מזומנ׳ע מטבע. קיין בעסערס דערפון קריגט איהר שוין נים, איך בעט איבער אייער כבוד, אין גאַנץ יעהופּעץ!... [די קאַפּאָטע לאָזט זיך גנהן. דער קאַפּעליש יאָגט איהם נאָך און טענה׳ט, אַז על־פּי יושר און על־פּי מענטשליכקייט קומט דאָס קורטאַזש פון׳ם געשעפט אויף דער העלפט. די קאַפּאָטע וויל נים הערען, נים זעהען. דער קאַפּעליש בלייבט שטעהן ביי דער טיר טרויעריג].

ד ע ר ק אַ פּ ע ל י ש [צו זיך אַליין]. לייט האָבען גליק. ער וועט דאָ האָפּען גוטע זיעבען מיט אַ האַלב קערבעל! און אפשר טאַקי אַלע צעהן? או־וואַ! פון די הענט אַרויסגעלאָזט אַ געשעפט. וויפיעל קוקט מען אַרוים דערויף, איידער גאָט שיקט צו אַ פרישען „קונד״? אַז בסך־הכּל זענען די קליינע שפּעגעלאַנטען נאָר אַליין מעקלערס, און פון די גרויסע קאָן מען אויך גאָר נים חאַפּען. צום ביישפּיעל, פיינקונעל: טאַקי אַ שענער איד מיט אַ פיינער באָרד; נאָר ער וועט בעסער מאַכען אַליין אַ געשעפט און וועט איבערצאָהלען, אַבי נים געבען צו פאַרדיענען דעם מעקלער... צי, למשל, חינקים: ביי חינקיסען קאָן מען מאַכען אַ געשעפט סידען ביי די קאָרטען. פאַר די געהויבענע מעקלערס איז חינקים אַ טייערער „קונד״: זיי מאַכען מיט איהם בשעת מעשה די גרעסטע

געשעפטען, נאָר וויפיעל זיי פאַרדיענען — לעגען זיי דאָרט אוועק ביי די קאָרטען... ביי בייגעלמאַנען מאַכט מען יאָ אַ מאָל אַ געשעפט; נאָר ווען טרעפט זיך דאָס? איין מאָל אין אַ שמיטה, אי דאָס — דאַרף מען זיך פריהער גוט אָנגעהן, צערייסען דריי פּאָר שטיוועל, שטעהן ביי דער טיר, חנפה׳נען די מאַדאַם בייגעלמאַן, אויסהערען זי, אַז זי קומט אַרוים פון אַ גרויסער משפחה, האָטש אַלע ווייסען, אַז זי האָט נים לאַנג אַרומגעטראָגען אַ קאָשעק מיט בייגעל... און אַז גאָט גיט, מע שלאָגט שוין יאָ אַ מאָל דורך ביי איהם מיט צרות, מיט יסורים אַ שטיקעל געשעפט און עס קומט צום קורטאַזש, דאַרף מען זיך אוועקדינגען מיט איהם אַ שעה זעבס... דערפאַר איז שוין קנאַקניסעל מעהר סוחר פון אַלעמען: ביי איהם אַז מע מאַכט אַ געשעפט, זאָגט ער לכתחילה, אַז פון מעקלערס האַלט ער נים, קיין קורטאַזש צאָהלט ער נים — און רוף איהם קנאַקניסעל!... בלייבט איבער איין גריינער. ער איז דער בעסטער פון אַלע שפּעגעלאַנטען אין יעהופּעץ און האָט דווקא ליעב געבען אַ אידען צו פאַרדיענען אַ קערבעל; נאָר וואָס דען איז דער חסרון? מע קאָן איהם נאָכגעהן אַ יאָהר כּסדר מיט חלומות, און ערשט נאָכדעם חאַפּען פון איהם אַ פּסק, אַז עס זאָל ווערען פינסטער אין די אויגען... הייגט גנה צאָהל דירה־געלט, זיץ ווי אַ מענטש, גנה ווי אַ מענטש, האַלט אוים אַ שטוב אין יעהופּעץ, לעהרען קינדער — אַ שווערע, ביטערע פרנסה! אוי, רבונו־של־עולם, האַרצעדיגער פאָטער! ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אָט דאָס מעקלעריי, אָט דאָס יעהופּעץ, אָט די בערזע — די וויסטע, פינסטערע, פאַרשאָלטענע בערזע?!... [ער זיפצט געשמאַק און געהט אוועק. שמעלקע בלייבט שטעהן אין מיטען קאָנטאָר, אָנגעשפּאַרט אויף אַ שטעקען, דער קאָפּ אַ ביסעל אויף אַ זייט, די אויגעלעך האַלב־צוגעמאַכט, ווי אַ אידענע בשעת זי טראַכט].

ש מ ע ל ק ע [רעדט צו זיך אַליין]. איין אומגליק מיט די מעקלערס! קומט אַ קונה, באַפאַלט מען עהם, ווי די הינט! אַמאָל איז געווען יאָהרען: איך בין מיר געווען איינער אויפ׳ן יריד, זיך געאַרבייט פּאַוואָלינקע, שטילערהייט געמאַכט די גרעסטע געשעפ-

טען אין יעהופעץ, פארדיענט גאלד — א ביסעל פון מעקלעריי, א ביסעל פון דער זייט, פון שפעגעלאציע... היינט — פינף און צוואנציג מעקלערס פאר איינעם. מע דארף זיך היינט גוט אונטער־גארטלען, מע זאל זיי אריבעריאגען! מע לויפט זיך אן דעם גאנצען טאג, ווי א הונט; מע עסט ניט, מע טרינקט ניט, מע געהט ווי א בעטלער. [ער באטראכט אויף זיך די הלבשה]. וואס זאל מען טהון? די הוצאה איז גרויס, „גילדזשע" מוז מען צאהלען... א גליק, וואס יקנה"ז האט א ביסעל די אויגען געעפענט. די גאנצענע שטארט האט זיך א נעם געטהאן צו יקנה"ז. וואס האט מען אין דעם אזעלכס דערזעהען? דער שווארץ־יאהר ווייסט זיי! איך האב אלע מיינע „קונדען" באטיילט מיט יקנה"ז. נעבאך בדלות געשטעלט לאזארען מיט מאשעיען. חע־חע! [מיט א שיינענדיג פנים]. אוועקגעקויפט ביי זיי כמעט דעם גאנצענעם מזומנ'עם יקנה"ז אויף זיעבען הונדערט רובעל... נישקשה, איך האב, ניט צו פארזינדיגען, אויך געחאפט דערביי א שען קערבעל, חס ושלום נישט בגנבה, נאר גלאט אזוי, פון אויבען א פארדיענסטעל, ווי אלע יעהופעצער מעקלערס... זיי מעגען אלץ: גנבה'נען, גזלנ'ען, קיילענען, און שמעלקע דארף הארעווען פון עולם־הבא וועגען... זיי זענען גרויס געווארען ביי זיך — פיסס! קאנטאריסטען! באנקירען! און שמעלקע איז אלץ דער איינענער שמעלקע — עך־עך־עך! פון דעסטוועגען, דאנקען גאט דערפאר. איך דארף צו קיינעם ניט אנקומען: פראן א ביסעל געלט, און סחורה א ביסעל איז פראן... [ער רעכענט אויף די פינגער]. פראן „שפאנעווער" מזומנ'נע... [ער טהוט זיך א טאפ אין איין קעשענע]. פראן „חארקעווער"... [טהוט זיך א טאפ אין דער אנדערער קעשענע]. און „ווינגרישנע בילעטען", און אויף „טעקושצעם שצאט" א ביסעל, און א ביסעל אקציעס פונ'ם „יעהופעצער דעליזשאן" איז פראן. גאט זאל נאר געבען, דאס געשעפט פונ'ם „יעהופעצער דעליזשאן" זאל זיך א ביסעל פארבעסערען, וועט שוין זיין וואס צו טהון, אם ירצה השם, ביי לאזארען און ביי מאשעיען... [מיט א שיינענדיג פנים]. אי, קונים!... אזעטיקע קונים וואלט איך ווע־

לען האבען א סך! בארליאנטענע קונים!... [ער קוקט אויף דער וואנט]. אהא, שוין צוועלף דער זייגער! פונקט די צייט, ווען לאזאר פאהרט פריהשטיקען. מע דארף לויפען חאפען עהם ביי דער טיר — טאמער וועט גאט רחמנות האבען און וועט עהם אריינשיקען א געדאנק עפים מאכען א געשעפטעל... [ער געהט אוועק].

דריטער אַקט

[אין עטליכע חדשים ארום, ביי פייפערען אין קאַנטאָר. — צ י פ ע ר־ ב ל א ט זיצט אויבען־אַן, אויף פייפער׳ס אָרט, די אויהערען אונ־ טערגעבונדען מיט אַ ווייס טיכעל, און שאַבט זיך די נעגעל מיט אַ קליין מעסערעל. ביי דער זייט שטעהט פ ל ע ד ע ר ו ו י ש, פיין אויסגעפּוצט, האַלט אַ קליין שפּיגעלע אין דער האַנט און קעמט זיך דאָס בערדעל. ז י ל ב ע ר מ י נ ץ זיצט פאַרשטעלט אין די גראַטעס, האַלט־אונטער דעם קאָפּ מיט ביידע הענט, פאַרצאַרענט, אָנגע׳ברוגז׳ט אויף דער גאַנצער וועלט].

ע ר ש ט ע ס צ ע נ ע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. וואָס קאָן דאָס זיין מיט אונזער שעף, וואָס ער איז היינט אַזוי שפּעט נאָך נישטאָ אין קאַנטאָר?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. קעהר נאָך שלאָפען. מסתּמא אויף געוועזן היינטיגע נאַכט אין קלוב.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? מיט וויזיטען? געפונען אַ צייט צו מאַכען וויזיטען. וואָס רעדט איהר? איהר ווייסט, וואָס איהר רעדט? ביי אונז איז דאָך עפּיס היינט קאָנטראַקטען, רעאַליזאַציע. איהר הערט? רע־אַ־לי־זאַ־ציע!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וואָס זשע שרייט איהר אַזוי? איך ווייס גלייך מיט אייך, אַז ס׳איז ביי אונז היינט רעאַליזאַציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? פאַרשטעהט זיך, רעאַלי־ זאַציע. מיר דאַרפען היינטיגען טאָג נעמען און געבען אפשר פינף טויזענט אַקציעס. אַ ווערטעלע אויסצורעדען? יקנה״ז אַליין באַראַפען מיר רעאַליזירען — וויפיעל מיינט איהר?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. איך מיין... איך מיין, אַז דעם חשבון פון יקנה״ז דאַרפט איהר וויסען בעסער פון אונז אַלעמען. דערויף זענט איהר בוכהאַלטער.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? אַ פּאָר טויזענט, זאָגט איהר? פע, איהר האָט אַ גרויסען טעות. העכער דריי טויזענט שטיק. איהר הערט? דריי טויזענט שטיק, אַ חוץ סטעלאַזשען, אַזעלכע, וואָס מע קאָן נישט וויסען, צי מע וועט אונז געבען, צי מע וועט ביי אונז נעמען יקנה״ז. איהר הערט, וואָס מע זאָגט אייך?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פאַר זיך]. בראָש מיינט ער, אַז אַלע הינקען אונטער אויפ׳ן לינקען אויהער, אַזוי ווי ער... [הויך]. איך ווייס גאָר ניט, וואָס מיר וועלען טהון; אָט זעץ איך מיך און ווייז, טאָמער וועט פייפער, חס וחלילה, צולעגען געלט.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [פון די גראַטעס אַרויס]. ווערליג ער איז יוצא קענען אונז, וואָלט ער געמעגט ווערען די כּפּרה היינטיגען טאָג אפילו.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. ביי לייטישע באַנקירען פאַרדיענט מען אַ קערבעל פון דער זייט נאָר; מע שאַרט זיי צו אַ געשעפטעל, איין אַקציע.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואו וועלען מיר נעמען אַקציעס, פּרענט איהר? מיר וועלען מוזען צאָהלען דיפערענצען.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פאַר זיך]. גוט מאָרגען, געלי, רעטאַר טראָג איך.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? אַ ברירה וועלען מיר האָבען? אנו, טהוט נאָר אַ פרעג דעם קאַסיר, איך רעד נים מיט איהם, אַ סך האָבען מיר עפּיס געלט אין דער קאַסע?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [צו פלעדערווישען]. קרחת!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פלעדערווישען]. הא? וואָס? עטליכע טויזענט?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. קרחת, זאָגט ער!

ציפערבלאט [צו פלעדערווישען]. קרחת? וואס הייסט קרחת? וואו איז דאס געלט? וואו איז עפּיס פּאפּיערען, סעריעס, קופּאָנעס? אנו, פרעגט איהם אקאָרשט, איך רעד מיט איהם ניט.

זילבערמינץ [צו פלעדערווישען]. פּאפּיערען? זאָגט איהם, אז די מייז האָבען אויפגעגעסען.

ציפערבלאט [צו פלעדערווישען]. הא? וואס? וויפיעל, זאָגט ער?

פלעדערוויש. די מייז, זאָגט ער, האָבען אויפגעגעסען!

ציפערבלאט [אויסער זיך]. צי ער איז משוגע, צי ער איז חסר־דעה, צי ער איז גלאט אזוי פונ׳ם זינען?

זילבערמינץ [צו פלעדערווישען]. זאָגט איהם, אז ער איז אליין אי משוגע, אי חסר־דעה, אי פונ׳ם זינען. ער ווייסט ניט, וואָס מיט איהם טהוט זיך, דער שענער „בויכהאלטער“.

ציפערבלאט [צו פלעדערווישען]. הא? וואס זאָגט ער?

פלעדערוויש. ער זאָגט אויף אייך, אז איהר זענט א בהמה; איהר ווייסט ניט, ווער עס האָט אייך געשלייערט...

[ציפערבלאט שפּרינגט־אונטער אויפ׳ן בענקעל; ער ווייסט נים וואס צו מהון פאר כעס. עס עפענט זיך אויף די טיר און עס קומט־אן מנחם־מענדעל און זיינע צוויי מעקלערס: דער קאפּעליש און די קאפּאָטע].

צווייטע סצענע.

מנחם־מענדעל [צו דער קאפּאָטע]. נו, וואָס זענט איהר געבליבען שטעהן וואָס? געהט־צו צו איהם, ווייזט איהם די דאָס... די סטעלאַזשען אויף יקנה״ז ווייזט איהם. לאָז ער זיך מיט אייך צערעכענען לאָז ער זיך.

די קאפּאָטע [צום קאפּעליש]. זיי זענען גערעכט. געהט, זייט מוחל, צו צום קאסיר, זאָגט איהם אזוי און אזוי, לאָז ער אייך, איך בעט איבער אייער כבוד, ארויסצאָהלען וואָס עס קומט אויף די צוויי סטעלאַזשען מיט׳ן האָס.

דער קאפּעליש. וואָס איז עפּיס געפאלען דער גורל אויף מיר? דאס געשעפט האָט איהר דאָך געמאכט, ניט איך.

די קאפּאָטע. אט דאס הויבט זיך אָן מיט א אידען! ביי׳ם נעמען „קורטאַזש“ האָט ער גע׳טענה׳ט „יחדיו“, און אז עס קומט צו עפּיס, האָט ער חשק צו בלייבען פון הינטען. [ער שטופּט איהם אונטער]. פאָלגט מיך, געהט, אייך פּאסט בעסער.

דער קאפּעליש. פאר וואָס פּאסט מיר בעסער?

די קאפּאָטע. וואָרום אזוי: איהר געהט, איך בעט איבער אייער כבוד, אין א קאפּעליש און רעדט רוסיש.

מנחם־מענדעל. איך האָב מורא, אז פון דעם דינגען זיך וועט גאָרנישט ארויסקומען האָב איך מורא. מע דארף זיך פּרובען אליין דארף מען, ווי זאָגט ער: „מע שיקט דעם שמש און מע געהט אליין“. [ער טהוט־אויס דאס הימעל, געהט־צו צום קאסיר און רעדט צו איהם דורכ׳ן פענסטערעל אויף רוסיש]. יא סאם מנחם־מענדעל איז כתרילעווקא... אווו נאָס יעסט דווא ספּאָלאָווינע סטעלאַזש נאַ יקנה״ז פּרימאַ דפּרימאַ...

זילבערמינץ [מיט כעס]. זאָגט אויף אידיש, וואָס דאַרפט איהר?

מנחם־מענדעל. מעלתו בּאדאַרף אויף מיר קיין פאר־איבעל ניט האָבען, וואָס איך האָב לכתחילה אָנגעהויבען אויף רוסיש, ווייל, ראשית, איז דאָ אזוי דער דאָס... דער איינפיהר, און והשנית, פּאסט טאקי ניט פאר אזא נפש, ווי איך, זיך ארומדרעהען אין יעהופּעץ אויף דער בערזע און נאָך רעדען אידיש; מע קאָן מיך, חס ושלום, דערקענען, אז איך בין א דאָס... א איד מיין איך, און מיך מחילה ארויסדראָסען פון דאָנען מיט כבוד אהיים מחילה.

זילבערמינץ [בייז]. הקיצור, וואָס ווילט איהר?

מנחם־מענדעל. הקיצור, די מעשה דערפון איז אזוי. איך בין מנחם־מענדעל פון כתרילעווקע בין איך. איך האָב א שטיקעל דאָס... א שם אויף דער וועלט האָב איך, דורך אדעס, דורך „לאָנדאָן“, כ׳האָב אמאָל געהאנדעלט מיט „לאָנדאָן“ אמאָל,

היינט האנדעל איך מיט דאס... ווי אזוי הייסט דאס... מיט יקנה"ז.

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [מיט כעס]. יקנה"ז? אזוי זשע רעדט! געהט אהין. [ער ווייזט אויפ'ן בוכהאלטער מיט'ן קארעספאנדענט]. דארט וועט מען אייך געבען יקנה"ז.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [מיט א שמייכעלע צו מנחם־מענדלען]. וואס וועט איהר עפיס זאגען גוטס?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [מיט הענט]. וואס פאר א גוטס זאל איך אייך זאגען זאל איך? כ'האב געדרעהט האב איך, געשווינדעלט, געפלוטעט מיט דאס... ווי אזוי הייסט דאס... מיט יקנה"ז. אהער, אהין, א האס, א בעס, א לאקש, בוידעם, ציבעלע — בלאטע! אז ס'איז ניט באשערט צו פארדיענען א קערבעל, העלפען נישט קיין בריה'שאפטען. הלואי איך זאל אויסקומען גלייך זאל איך, ווי זאגט ער: „דער ארעמאן איז געהרען, אז ער בלייבט ביי'ם קרן".

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פריינדליך]. איך פארשטעה נאך אייערע רעד, אז איהר האט מיט אונז חשבונות אויף יקנה"ז. זייט זשע זיך מטריח, און זיצט אונזער בוכהאלטער, ער וועט זיך מיט אייך צערעכענען. [ער פיהרט־צו מנחם־מענדלען צום בוכהאלטער און שרייט אויף א קול]. הערר ציפערבלאט! דער איד האט דא א חשבון מיט יקנה"ז!

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואס? וואס שרייט איהר אזוי? איך בין ניט טויב! [צו מנחם־מענדלען]. זיצט.

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל [זעצט זיך צו אויף איין עק בענקעל]. בקיצור, די מעשה דערפון איז אזוי. כ'האב דא א ביסעל געשווינדעלט מיט דאס... ווי אזוי הייסט דאס... מיט יקנה"ז האב איך, געמיינט, איך וועל עפיס מאכען, אריינגעבראקט די עטליכע קערבלעך אריינגעבראקט, און געבליבען זיצען אויף די דריטהאלבען סטעלאזשען געבליבען, ווי א הוהן אויף די אייער, ביז קאנטראקטען. איין ארט פונ מסחר. פונ סטעלאזשען, פון ווארא ציאנען איז טאקי

נאר אדעס. הערט איהר? יעהופעץ מעג טאקי זיין די כפרה פאר אדעס מעג עס זיין.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואס? איין אנווייזונג פון אדעס? אנו, ווייזט אהער?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. דאס אנווייזונג איז טאקי אויף אייך איז דאס, נאר נישט פון אדעס, נאר פון אייך אליין טאקי, אויף דאס... ווי אזוי הייסט דאס... אויף יקנה"ז. [ער נעמט ארויס פון בוזעם־קעשענע א פאפיער און גיט דאס איבער דעם בוכהאלטער].

צ י פ ע ר ב ל א ט [נעמט דאס פאפיער, זאמעלט אן די נאז מיט א פאר ברילען און לייענט הויך]. Милостивый Государь! По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля будущаго... года суммы... рублей серебромъ, имѣю сдать Вамъ или приказу Вашему десять акцій товарищества "Якнеузъ" съ текущими купонами. Послѣ-же 15-го Февраля сіе письмо теряетъ свою силу безъ всякихъ другъ къ другу претензій. Съ совершеннымъ почтеніемъ В. Файферъ.* [צו מנחם־מענדלען]. אהא? יקנה"ז? ווילט איהר, הייסט דאס, רעאליזירען, נעמען אקציעס?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל. אקציעס לאו דוקא. ווי זאגט ער: „מע מיינט נישט די הגדה, מע מיינט די פאלירטשיקעס". וואס טויג מיר דאס דאס... ווי אזוי הייסט דאס... יקנה"ז? איך וויל מיט אייך קאמפעזירען וויל איך. עס וועט מיר ארויסקומען פון אייך, נאך מיין חשבון נאך, א קערבלעך דריטהאלבען הונדערט וועט מיר. נאר אויב עס וועט געהן ביי אונז אין א פופציגער, בין איך ניט אזא איד, וועלכער קאטארי...

---

* [געעהרטער הערר! נאכדעם ווי איהר וועט מיר איינצאהלען דעם 15־טען פעברואר פונ'ם קומענדיגען ... יאהר די סומע פון ... רובעל, בין איך מיך מתחייב ארויסצוגעבען אייך אדער צו אייער ארדער צעהן אקציעס פון דער געזעלשאפט יקנה"ז מיט די לויפענדיגע קופאנעס. נאכ'ן 15־טען פעברואר אבער פארלירט אט דער בריעף זיין קראפט, אהן קיין שום תביעות פון איינעם צום אנדערען. מיט פולער אכטונג, וו. פ י י פ ע ר.
איבערזעצט פון די ארויסגעבער.]

ד ע ר ק א פ ע ל י ש [מישט זיך אריין]. מע מיינט דעם דיפערענץ, וויפיעל עס באטרעפט, זאָלט איהר ארויסצאָהלען.

ד י ק א פ א ט ע [שטופּט אָפּ דעם קאפעליש]. לאָזט זיך דיע־נען! דער איד איז, וואָס איז שייך, א פרעמדער, און האַלט בּיי׳ם אוועקפאָהרען אהיים קיין כּתרילעווקע. ער האָט, איך בּעט איבּער אייער כּבוד, א ווייב, א גוטע בּחור׳טע, לאָזט זי איהם ניט אָטהעמען, על כּן האָט ער אייך געוואָלט בּעטען, איהר זאָלט זיך מיט איהם צערעכענען, און טאַקי, איך בּעט איבּער אייער כּבוד, ארויסצאָהלען די עטליכע קערבּלעך על־פּי חשבּון. היינט פארשטעהט איהר שוין, צי ניין?

מ נ ח ם ־ מ ע נ ד ע ל . טאַקי בּאַלד טאַקי, מחמת מעלתו בּאַ־דאַרף וויסען זיין, אז איך זיץ דאָ אויף א דאָס... אויף א פרעמדען וואָגען זיץ איך דאָ. ראשית, טאָר איך דאָ ניט זיין, און והשנית, לאָזט מיך מיין פּלונית׳טע ניט לעבען. זי זעצט מיט בּריעף זעצט זי. אָט זעהט, וואָס זי שרייבּט מיר זעהט. [ער בּאַקומט־ארויס פון בּוזעם־קעשענע א בּריעף].

צ י פ ע ר ב ל א ט [נעמט דעם בּריעף, טהוט־אָן די בּרילען און לייענט אויף א קול]. „לכבוד בּעלי הנגיד המפורסם החכם מופלג מוהר״ר מנחם־מענדעל נ״י. ערשטענס, קום איך דיר צו מעלדען, אז מיר זענען אַלע, געלויבּט איז השם יתבּרך, אין בּעסטען געזונט. געבּ גאָט דאָס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער, אָמן. — צווייטענס, פרעג איך דיך, א מיתה משונה זאָל אויף דיר קומען, הארצעדיגער געטרייער...״ [פלעדערוויש, דער קאפעליש און די קאפּאטע שטעלען אויף מויל און אויהערען. זילבּערמינץ שטעקט־ארויס דעם קאָפּ פון די גראטעס, רויכערט א פּאפּיראָס, מאַכט־צו די אויגען, הערט זיך צו מיט איין אויהער. ציפערבּלאט ווישט־אויס די בּרילען, הוסט זיך אויס און לייענט געשמאַק, מיט כּוונה]. „צווייטענס, פרעג איך דיך, א מיתה משונה זאָל אויף דיר קומען, הארצעדיגער געטרייער! איך ליג אָפּעט אזא ווינטער און קאָן נאָך עד היום צו מיינע כּוחות ניט קומען, א חוץ וואָס דאָס עלטערע קינד האָט געפּאָקט און געמאָזעלט און דאָס קליינינטשקע האָט די „דאַר״, איך האָבּ דאָס שוין געבּאָרען

אין זאַלץ און אין קלייען, געזעצט אין זאַמד, געשפּראָכען, געשטאָ־כען, געטהאָן וואָס מע טהוט קיין אידען ניט, גאָט ווייסט אויבּ עס וועט דערלעבּען גרינגע אונגערקעס, און ער, גאַרניט, זיצט זיך דאָרטען אין געהאַקטע וואונדען, ווי א גראַף, א גדולה אויף איהם, א יום־טוב! פארשטעהרט זאָל איהם ווערען, רבּונו־של־עולם! אז ניט אַדעס, איז יעהופּעץ. דרך א סוחר! פריהער „לאָנדאָן״, היינט „יקנה״ז״, לאָמיך אזוי וויסען פון דיר און פון כּל הצרות, צי איך הויבּ אפילו אָן צו וויסען, וואָס דאָס איז אויף מיר פאַר א נייער אומגליק אָט דאָס שמאַקנעהאָז! דיינע גליקען וויים איך שוין, אז אָך און וועה איז מיר! פון אַדעס, ניט היינט געדאַכט, — געדענקסט דו? — האָסט דו מיר אויך געשריבּען גילדענע פייגעלעך, האָבּ איך דיר דען ניט געשריבּען דעמאָלט נאָך: אנטלויף, מענדעל, ווי גאָט איז דיר ליעבּ!? אָרעמער דאָך, וואָס קנאַקסט דו? איך שיק איהם נאָך ארויס אויף הוצאות, ער זאָל קומען אהיים, לסוף וואָס טהוט ער? טראָגט דאָס איהם אוועק צו אַלדי שווארצע יאָהר קיין יעהופּעץ!״... [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין א קאָפּ פון א ספּעקולאַנט: „גימאַ פּייפערען אין קאַנטאָר?״ דער קאַסיר טהוט א מאַך מיט דער האַנט, די טיר מאַכט זיך צו. ציפערבּלאַט לייענט ווייטער]. „רערויף האָט זיך טאַקי טאַטע־מאַמע אויסגעבּראַכט, אז איך זאָל זיצען דאָ א יונגער אין כּתרילעווקע מיט פּיצלעך קינדער פּיסקליאַטעס, און ער, דער שענער בּרויטגעבּער מיינער, וועט זיך ארומשלייען דאָרטען מיט אַלע שאַרלאַטאַנעס, וואָס א ווייבּ, משטיינס געזאָגט, האָט בּיי זיי א שענע ווערדע, און מיט מיר זאָל האָבּען צו טהון א וועלט! קיין גוטען מיטוואָך נאָך נישט געהאַט פון דער חתונה אָן, אז, משטיינס געזאָגט, נאָר געטראָגען איהם און געהאַט, און ווידער א מאָל איהם געטראָגען און געהאַט, און אָבּער א מאָל פארגאַנגען איהם אויף טראָגען. אוי, די מאַמע מיינע איז טאַקי א חכמה! „הערסט דו, טאָכטער מיינע געטרייע, פּלעגט זי מיר זאָגען בּאַלד נאָך דער חתונה, עפּיס געפעלט מיר נישט דאָס מאַנעבען דיינס, דאָס בּאַ־שטענדיגע קוצעניר־מוצעניו זיינס מיט דיר, ווי זאָגט מען: זיי

מיר ניט צו זיס, איך זאָל דיך ניט איינשלינגען; זיי מיר ניט צו ביטער, איך זאָל דיך ניט אויסשפּייען"... אָט זעה, בּיי לייטען אַ ווייבּ, אשטייגער, בּליומע־זלאַטע, פאַרשטעהרט זאָל דאָס איהר ווערען, ווי זי לעבּט דאָס אָפּ די וועלט פּיי איהר מאַן! ווען דו האָסט בּליומע־זלאַטען, ניט דערהאַרען זאָלסט דו, פאַר אַ ווייבּ, וואָלסט דו שוין געוואוסט, וואָס פאַר אַ גאָט מיר האָבּען. איך וועל מיך ניט שטעלען, ווי בּליומע־זלאַטע, אַ מכּה דיר אַ גרויסע, שעלטען דיך און קאַרעניען, ווי דו בּיזט ווערטה, — מוז איך מיט גוטען, אַ בּרירה האָבּ איך? זאָג איך דיר טאַקי מיט גוטען, מענדעל סערדצע, אז טאָמער קומסט דו ניט צו פאָהרען, אם ירצה שם, אויף פסח אהיים, זאָלסט דו זיך רעכטען אויף אַ פאַחיבעל. איך קאָן טרעפען צו דיר קיין יעהופּעץ אויך און דאַרטען מאַכען דיר אַ וויסטען אַ פינסטערען סוף..." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקט זיך אריין ווידער אַ קאָפּ פון אַ ספּעקולאַנט: „נאָך ניטאָ פּייפערען אין קאַנטאָר?" דער קאַסיר טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו. ציפערבלאַט לייענט ווייטער]. „...אַ וויסטען אַ פינסטערען סוף... איך זעה פון דיינע בּריוולעך, אַז דאָס יעהופּעץ האָט דיך, אַפּנים, רעכט פאַליובּעט, אַ סיבּה דיר אין פּנים! ס'איז דיר געפעלען, זאָגסט דו, וואָס וואַסער צאַפּט זיך דאַרטען פון דער וואַנט, לאַנטערנעס צינדען זיך דאַרטען אָן אליין פון דער העלער הויט, אייזענבּאַהנען לויפען־ארום משוגע'נערווייז הין און צוריק אין מיטען שטאָדט, וכדומה אזעלכע חידושים מיט בּבּא־מעשיות פון טויזענט־איין־נאַכט — מיינסט, וועסט מיך דערמיט נעמען? אודאי בּאַדאַרף איך געניטיג האָבּען דיינע יעהופּעצער געפּלאַסטערטע גאַסען און „טאַרעטאַרען"! וואַסער, קאָן איך בּאַשטעהן, זאָל בּיי מיר זיין אין דער דייזשע, און לאַנטערנעס בּאַדאַרף איך אויף כּפּרות, איך געה בּמילא ניט בּיי דער נאַכט אין ערגיץ נים, און אַז עס מאַכט זיך אַ מאָל, מע דאַרף יאָ געהן ערגיץ אין איין אָרט אריין, קאָן מען געהן פאַרפּריה... פאָלג זשע מיר, מענדעל..." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקען זיך אריין צוויי קעפּ מיט אַ מאָל: „ניטאָ פּיפּערען אין קאַנטאָר?" דער קאַסיר

טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו. ציפערבלאַט לייענט ווייטער]. „...פאָלג זשע מיך, מענדעל, אַ ווייבּ דאַרף מען פאָלגען, העט אויף צו האַנדלען מיט'ן פאַראַיאָהריגען שניי. לאָז זיך דיר נישט גלוס־טען צו ווערען אַ גביר אין איין שמע־ישראל, ווי זאָגט מען: פּליה נישט הויך, וועסט דו נישט פאַלען נידעריג. שנייד־אָפּ פון דיין יקנה"ז, ווי ווייט דו קאָנסט, און קום צו פאָהרען אהיים, וועסט דו זיין אַ גאַסט בּיי דיינע קינדער. נאָר, למען השם, פלעכט נישט קיין קערבּלעך דאַרטען אויף דער רוח ווייסט וואָס, האָבּ אין זינען בּעסער בּרענגען עפּיס אין בּעל־הבּתישקייט אריין. האָבּ איהם אכציג שווארצע יאָהר! בּיי לייטען אַ מאַן האַלט אויפ'ן קאָפּ, אַז ער האָט אין דער היים אַ ווייבּ בּיז הונדערט און צוואַנציג יאָהר. האַנדעלסט מיט יקנה"ז — נעם, פאַרבּלענד די אויגען, רייס־אָפּ און שיק אריין אַ צוואַנציג ארשין יקנה"ז דעם ווייבּ אויף אַ קלייד־על; עס געהט אַזאַ יום־טוב..." [עס עפענט זיך די טיר און עס שטעקען זיך אריין עטליכע קעפּ מיט אַ מאָל: „טאַקי אַלץ ניטאָ פּייפּערען אין קאַנטאָר?" דער קאַסיר טהוט אַ מאַך מיט דער האַנט. די טיר מאַכט זיך צו. ציפערבלאַט לייענט ווייטער]. „...עס געהט אַזאַ יום־טוב! בּאַדאַרף איך איהם דערמאָנען, אַ וועהטיג איהם אַ גרויסער, אַליין ווייסט דאָס נעבּאַך ניט! נעם זשע שוין אין איין וועג אָן אַ טוץ האַנטיכער מיט אַ סערוועט אַ גרויסען, און עטליכע ארשין גראָבּע לייווענט אויף דער פּסח'יגער דייזשע, און נאָזטיכלעך מיר, אַ האַלבּ טוץ — קיין בּראַנ־זעליעטען מיט מענדעליאָנען, ווי בּליומע־זלאַטע, פאָדער איך נישט בּיי דיר! און מאַראָזאָוו'ס זאָגע מיר אַ שטיקעל, טעלער פלאַטשיגע מיט גלעזלעך אַ בּיסעל, און אַ חריינעק אַ נייעם (יענער איז כּפּרה געוואָרען פאַראַיאָהרען בּשעת טראָגען אויפ'ן בּוידעם), גוטע זייף בּרענג מיר צו פיהרען, מיט אַ פלעשעל וואָדאָקאָלאָן. נאָר, למען השם, פאַרגעס ניט מיר קלאָפּען פריהער אַ דעפּעש, ווי עס ווינשט דיר פונ'ם גאַנצען האַרצען דיין זוגתי הצנועה מרת שיינה־שיינדעל. — יאָ, גוט, כ'האָבּ מיך דערמאָנט. איך פאַרשטעה נישט וואָס דו שרייבּסט מיר, אַז קיין בּאַשטענדיגע סטאַנציע האָסט דו

ניט, דארט וואו דו טאנסט נעכטיגנסט דו ניט, דו מוזט, זאגסט דו, אויסבאהאלטען זיך, מע זאל דיך, חס ושלום, ניט איבערנעמען... ווייס דיך דער שווארצער יאהר. אפשר איז דאס דערפאר, וואס דו האנדעלסט מיט טרפה'ער סחורה, מיט דעם וויסטען יקנה"ז? עס געהט מיר טאקי מעהר נישט אפ צו מיינע זיידענע קליידער, מע זאל דיך ברענגען צו פיהרען אהער געקאוועט אין קייטען! דיך דארף עס טרעפען! א שענע שטארט, א לייטישע, דאס יעהופעץ! מע זאגט נאר, אז ביי נאכט טאר מען זיך דארט נישט ארומדרעהען איינער אליין אויף דער גאס: גזלנים, זאגט מען, טהוען זיך איבער פאר נקבות און מע שניידט קעשענעס... איך זאל וויסען — דעם דריטען טאג א שטיקעל ברויט, וואלט איך ניט געוואלט קענען דאס יעהופעץ, ברענען זאל דאס!... יא, וואס זאגסט דו דערויף? סטיסי־לאה איז שוין ווידער אויף דער צייט..."

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל [רייסט אויס ביי ציפערבלאטען דעם בריעף]. ווייטער געהען שוין אלץ דאסיגע... היימישע זאכען געהען שוין. אבער וואס זאגט איהר אויף מיין ווייב וואס? זי קאן שרייבען זי?

צ י פ ע ר ב ל א ט. א, א קאזאק!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. זי מוז געהן ביי אייך אין ספארעס, רב מנחם-מענדעל?

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ. א שאד, וואס זי איז ניט אין יעהופעץ אויף דער בערזע — זי פעהלט צום רומעל...

ד י ק א פ א ט ע. עס, וואס איז שייך א אידינע? פארט, איך בעט איבער אייער כבוד, א נקבה... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומען אריין צוויי פרישע פארשוינען: פייוועל פאנפאטש און זאוועל זאאיקע; זיי שטופען אונטער איינס דאס אנדערע].

דריטע סצענע.

פ א נ פ א ט ש [פאנפעט]. נו, האוועל, טאמער וואלט העווען א סברה, זאלסט צוהעהן צו איהם און איהם זאהען, ער זאל אונז העבען יאהנעהאז?

ז א א י ק ע [פאראיקעט זיך]. פא-פאר וואס עפיס איך? פא-פאר וואס זאלסט דו ניט גע-געהן זאגען יק-ק-ק-ק... [ער ווארגט זיך].

ז י ל ב ע ר מ י נ ץ [מיט כעס]. וואס דארפט איהר? געהט אייך געזונטערהייט! ביי אונז גיט מען נאר איין מאל אין חודש.

פ א נ פ א ט ש. האוועל, דו הערסט? ער מוז מיינען, מיר זענען העהומען נאך א נדבה, אז אך און וועה איז אונז, אויף וואס מיר זענען איבערהעהומען!

ז א א י ק ע. זייט רוהיג, מיר זענען גע-געקומען צו אייך מיט א גע-נעשעפט. מיר האבען י-ק-ק-ק-ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [געהט-צו צו זיי]. וואס דארפט איהר? ווער זענט איהר?

פ א נ פ א ט ש. מיר זענען שפעהעלאנטען. מיר האבען העהויפט יאהנעהאז אויף האנטראהטען, זענען מיר העהומען אפ־נעמען אונזערע עטליכע הערבלעך. מיר דארפען העלט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צו זאאיקען]. איך פארשטעה ניט וואס ער רעדט. זאגט איהר.

ז א א י ק ע. פא-פארשטעהט איהר מיך, מיר זענען צוויי שפעגעלאנטען שו-שותפים, דאס הייסט, מיר האבען גע-געהאנ־דעלט בשותפות י-ק-ק-ק-ק...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [פיהרט זיי צו צום בוכהאלטער, שרייט איהם גלייך אין אויהער אריין]. הערר ציפערבלאט! צוויי סוחרים! עפיס דארפען זיי, איך ווייס ניט וואס!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קארעספאנדענט]. הא? וואס? וואס שרייט איהר אזוי? איך בין נאך ניט טויב! [צו די שותפים]. וואס דארפט איהר?

פ א נ פ א ט ש. וואס באדארף א איד? א איד באדארף העלט. אויף העלט שטעהט די וועלט. עס האט זיך אונז פאר־הלוסט האנדלען אויף דער היהער בערזע, האבען מיר אריינהעבראהכ

היבשע עטליכע הערבלעך אין יאהנעהאז אריין, העמאכט אינצווייען א האנצע שפעהעלאציע.

ציפערבלאט. הא? וואס? איך פארשטעה ניט איין ווארט.

זאאיקע [שטופט אפ דעם שותף]. וואס פא־פא־פאנפעט איהר? לאזט מיך אויך אויסרעדען א ווארט. [צום בוכהאלטער]. פא־פארשטעהט איהר? מיר זענען פא־פא־פראסטע מארק־אידען, קיי־קיינמאל ניט גע־גע'חלום'ט אפילו צו האנדלען אויף דער בע־בערזע, נאר אז מיר האבען דע־דערהערט, אז די גא־גאנ־צע וועלט האנדעלט מיט יק־ק־ק־קנה"ז און מע ווערט גא־גאר גליקליך, האבען מיר זיך מיישב געווען און גע־געמאכט שותפות אויף יק־ק־ק־ק...

פלעדערוויש. יקנה"ז? נו, זאגט שוין, וואס קוועטשט איהר זיך אזוי?

ציפערבלאט. הא? וואס? יקנה"ז דארפט איהר?

פאנפאטש. יאהנעהאז באדארפען מיר אויף הפרות. מיר האנען באשטעהן זיך זעצען צום סדר אהן יאהנעהאז. מיר דארפען העלט. מיר ווילען גארניט וויסען פון קיין גליהען. שוין צייט זיך זעהען מיט א הערבעל. הא? ווי זאהט איהר?

זאאיקע [שטופט אפ דעם שותף]. פא־פאר וואס זאלט איהר האבען א ט־טבע ניט לא־לאזען אויסרעדען יענעם א ווארט? [צום בוכהאלטער]. ווער איז דא פון אייך פיי־פיי־פייפער? מיר האבען דא אייערם א בריוועלע אויף יק־ק־ק־ק... [ער שלעפט ארויס פון בוזעם־קעשענע א בריעף]. א פא־פאר מעקלערם האבען דאס אונז אריינגערוקט נא־גאר בחצי חנם: פו־פופצעהן שטיקלעך יק־ק־ק־ק... [די קוף בלייבט איהם שטעקען אין האלז, ניט אהין, ניט אהער. עס עפענט זיך די טיר און עס קומען־אריין עטליכע יונגע ספעקולאנטען און שמעלקע בתוכם. זיי שטופען איהם אונטער. שמעלקע ראנגעלט זיך מיט זיי. אלע שרייען].

פיערטע סצענע.

די יונגע ספעקולאנטען [צו שמעלקען]. איא, זעהט איהר, צום קורטאזש נעמען זענט איהר געפלוינען, ווי א מזיק, געזועצט די נשמה, און איצט, אז ס'איז געקומען צו דער רעלי־זאציע, באדארף מען אייך אונטערשטופען.

שמעלקע. טא וואס איילט איהר זיך אזוי? מע וועט אייך געבען יקנה"ז, מע וועט אייך געבען!

די יונגע ספעקולאנטען. וואו נעבען? וואס געבען? איהר זעהט דאך, אז פייפער איז ניטא, איז דאך, אפנים, אמת, וואס מע זאגט. אז מע קלינגט, איז א יום־טוב.

שמעלקע. וואס הערט איהר זיי, וואס זיי ווילען אייך זאגען, די הולטאיעס? מע וועט אייך געבען יקנה"ז! פייפער'ס בריוועלע איז פרימא, וואלט איך האבען אזא יאהר. אט האב איך אליין אויך א ביסעל איינענעם יקנה"ז, אויך פייפער'ס בריוועלעך. וואלט איך האבען אזא דאגה מיט פרנסה!

זילבערמינץ [שטעקט ארויס דעם קאפ פון די גראטעס ארויס]. שא! וואס איז דארטען? וואס שרייט מען?

די יונגע ספעקולאנטען [צו שמעלקען]. שאט, רעדט א ביסעל שטילער. וואס שרייט איהר אזוי?

שמעלקע [שריים]. ווער שרייט דען?

די יונגע ספעקולאנטען [שרייען]. ער שריים, און פרעגט נאך, ווער סע שריים?

שמעלקע [שריים]. ווער שריים דען? ניט! איהר שרייט!

פלעדערוויש [לויפט צו]. ששש! וואס איז דא פאר א געשריי?

די יונגע ספעקולאנטען. מיר האבען דא א שטיקעל סכסוך מיט שמעלקען...

ש מ ע ל ק ע. מיט מיר? וואס בין איך פאר א מחותן? הולטאיעס האבען ארויסגעלאזט א קלאנג אין שטאדט, בין איך שולדינ?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. א קלאנג? וואס פאר א קלאנג?

ש מ ע ל ק ע. דער שווארץ־יאהר ווייסט זיי! איהר קענט ניט די יעהופעצער הולטאיעס? רק מע רעדט, רק מע טומעלט.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. וואס זשע רעדט מען? וואס טומעלט מען?

ש מ ע ל ק ע. וואס פרעגט איהר אויף הולטאיעס? זיי קאנען אומגליקליך מאכען יענעם מיט די מיילער... קיילענען, אין א לעפעל וואסער דערטרינקען.

צ י פ ע ר ב ל א ט [פון דער ווייטען]. הא? וואס? ווער איז דערטרונקען געווארען?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [שרייט צו איהם אויף א קול]. אונזערע אקרענטען אויפ'ן ים זענען דערטרונקען געווארען! [צו שמעלקען]. פארט וואס זאגט מען אין שטאדט?

ש מ ע ל ק ע. גלויבט מיר, ס'איז ניט כדאי אפילו איבערצורעדען. איך שריי אבער דעם גאנצענעם פריהמארגען: שקר וכזב! שפייט זיי אין פנים! ס'איז ליגען! פון אויבען ביז אראפ ליגען! ס'איז א באנדע גנבים, רוצחים, בארעדער, הולטאיעס!... [עס עפענט זיך די טיר און עס פאלט־אריין א אידינע, א פארוויקעלטע אין עטליכע שאלען און פעטשיילעס. נאך דער אידינע שלעפט זיך נאך א מיידעל].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

ד י א י ד י נ ע [וויקעלט זיך ארויס פון די שאלען מיט די פעטשירלעס, לויפט־צו גלייך צום קאסיר, רעדט אין איין אטהעם]. אט דאס זענט איהר טאקי דער פייפער אליין? איך זאג אבער צו מיין טאכטער: קום, זאג איך, טאכטער, לאמיר געהן, זאג איך, גלייך אהערצוצו, ווי זאגט מען: „בעסער זיך בוקען צום קאפ, איידער צו די פיס".

איך בין, ווי איהר זעהט מיך, א אידינע איין אלמנה שוין פאוואלינקע דריי און צוואנציג יאהר. וועט איהר דאך מיך פרעגען: ווי קומט צו מיר א מיידעל פון אכצעהן? זאלט איהר גאר קיין יסורים ניט האבען. איך האב נאך קלענערע פון איהר, אז אך און וועה איז מיר, אז איך האב מיך באדארפט פארשלייערען נאך א מאל און זיך גט'ען, און אבער א מאל פארשלייערען זיך און ווידער א מאל גט'ען זיך, ימח שמו וזכרו! [זי שפייט אויס דריי מאל]. זיך פארשווארען, ווייל איך וועל לעבען שוין מעהר ניט פארדרעהען זיך, ווי זאגט מען: „בעסער א זיסער טוידט, איידער א ביטער לעבען". מיינע שונאים זאלען אזוי לעבען, ווי איך האב גאר באדארפט חתונה האבען נאך מיין ערשטען מאן עליו השלום. ער, זכר צדיק לברכה, האט געדיענט נאך ביי ניטעלע וויינשטיין עליה השלום, געווען ביי איהר כל־ולך איבער'ן הויף, איבער די עופות, פסח'ינער שמאלץ, איבער אלע ספעזשארנים... [זי ווישט א טרער. פלעדערוויש געהט־צו צו איהר, ווארפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאס מיידעל שלעפט די אידינע פאר'ן קליידעל].

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. ווען־מען'ס איז מיידעל? ס'איז טאקי אייער מיידעל?

ד י א י ד י נ ע. א משל! ווען־מען'ס דען מיידעל זאל דאס זיין? אט דאס איז דאך דער גאנצער אומגליק מיינער, ווי זאגט מען: „א קליין קינד א שפיעלכען, א גרויס קינד א מיהלכען". א ווערטעלע אויסצורעדען — היינטיגע יאהרען חתונה מאכען א טאכטער? א שען מיידעל, זאגט מען אפילו, איז א האלבער נדן, און דערצו איז זי, ווי איהר קוקט זי אן, גאר נישט קיין שלימעזאלניצע. קיין עין־הרע, געבענטשטע הענט. איהר שטיקעכטס מיט איהר מערעזשען האט א שם, און איהרע פיש מעג עסען דער מלכות!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [ווארפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאס מיידעל שלעפט די אידינע פאר'ן קליידעל]. זאגט זשע מיר, מיין ליעבע אידינע, וואס דארפט איהר?

ד י א י ד י נ ע. וואס איך דארף — וועט מיר קיין מענטש נישט געבען, ווי זאגט מען: „בעסער דאס ביטערע בלאט פון גאט, איידער דאס זיסע פונ'ם מענטשען". מיר זאגען דאס אלע טאג אינ'ם בענטשען. ס'איז אייך אפשר א חידוש, וואס איך קאן? מיין ערשטער מאן עליו השלום איז געווען ביי ניטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [ווארפט מיט אויגען אויפ'ן מיידעל. דאס מיידעל שלעפט די אידינע פאר'ן קליידעל]. דאס האבען מיר שוין געהערט. איהר זאגט, מיט וואס קאנען מיר אייך דיענען? עס איז ביי אונז היינט קאנטראקטען, רעאליזאציע, מיר האבען קיין צייט נים.

ד י א י ד י נ ע. בראש האבען זיי דא אלע קיין צייט נים! דער דניעפער ברענט! טאמער האב איך אויך קיין צייט נים? טאמער האב איך איבערגעלאזט א שטוב אויף דער סלאבאדקע מיט קליינע קינדער פיסקליאטעס, ווי זאגט מען, אויף גאט'ס בארעמה, זיך אראפגעחאפט אהער און נאך געוואלט פון דאנען אראפלויפען אין מארק נאך פיש, נאך פלייש, צי איין אבדיראק אויף שבת? ווי זאגט מען: „דאס בעסטע מילכיגס איז טאקי פארט א שטיקעל פלייש".

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [איז דער לופט]. דאס מיידעל איז נאך צו דערליידען, נאר די אידינע איז עפּיס איין אנשיקעניש פון זיין ליעבען נאמען! [הויך]. איך פארשטעה נים, עפּיס רעדט איהר מיר פארשטעלט. ווי באלד איהר דארפט האבען איין אבדיראק אויף שבת, היינט וואס זענט איהר געקומען אהער?

ד י א י ד י נ ע. גלויבט מיר, איך בין נים משוגע. איך בין נאך ביי אלע געדאנקען. איטליכער ארעמאן ווייסט זיך פון זיין חשבון. איך דארף חלילה נישט קיינעמ'ס לאסקע. א ביסעל פונ'ם קלייטעל, א ביסעל פונ'ם שענקעל, ווי זאגט מען: „פון א ביסעל און א ביסעל ווערט א פולע שיסעל". נישט צו פארזינדיגען, א אידינע איין אלמנה, צונויפגעשלאגען די עטליכע קערבלעך, דאס נדן מיין איך, איינגעלעגט דאס אין גוטע הענט, געמאכט מיט דעם

א גאנצע שמענדרעלאציע, און אזוי ווי היינט איז דער זמן, בין איך דאס געקומען ארויסנעמען דאס נדן.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש. גאס נדן? וואו? דא, ביי אונז? אוי, זעהט נאר, מיין ליעבע אידינע, צי האט איהר נים קיין טעות?

ד י א י ד י נ ע. גאנץ גוט, קאטשקע נאך בעסער. הערט איהר, זינט איך בין א אידינע א סוחר'טע האב איך נאך קיין טעות נים געהאט. מיינע שונאים און אייערע שונאים מעגען דאס פאר־מאגען אויף זייער לייב, וואס איך וועל איבערגעבען אדער נישט דערדערכענען. אז איך זאג אייך, ביי אייך ליגט דאס נדן, ווייס איך וואס איך זאג. קיין ביער און קיין בראנפען טרינק איך נים, און פון קיין חלומות האלט איך נים.

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [איז דער לופט]. נא דיר אזא שלאק! [הויך]. קומט, זייט מוחל, אהערצו. [ער פיהרט זי צו צום בוכהאלטער]. הערר ציפערבלאט! אט די אידינע, זעהט איהר, האט א טענה: דאס נדן איהרס, זאגט זי, איז איינגעלעגט ביי אונז.

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואס? וואו האט מען דאס געלעגט?

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [איז דער לופט]. פארלעגען זאל דאס דיך! [הויך]. דאס נדן, זאגט זי, דאס נדן איהרס ליגט ביי אונז!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קארעספאנדענט]. וואס שרייט איהר? איך בין נישט טויב!

ד י א י ד י נ ע. בראש קאן מען דא משוגע מאכען א מענ־טשען! אמעהר, טשעפעט זיך אפ, נאט אייך אפ אייערס און גיט מיר אפ מיינס, ווי זאגט מען: „שווארץ אויף ווייס אטשי קאלים"... [זי שלעפט־ארויס פון די קליידלעך א קניפעל און פלאנטעט־ארויס פון דארטען א שטיקעל פאפיער].

צ י פ ע ר ב ל א ט [לייענט]. "По уплатѣ Вами мнѣ 15-го Февраля..." אט דאס איז אייער נדן? עס איז דאך נאר יקנה"ז!

ד י א י ד י נ ע. לאָז זיין יקנה"ז, לאָז זיין חרוסת, לאָז זיין אפיקומן — וואָס עס וויל זיך, אָבער די חתימה איז אייערע?

צ י פ ע ר ב ל א ט. האַ? וואָס? ווי קומט צו אייך יקנה"ז?

ד י א י ד י נ ע. גלויבט מיר, ליעבער פריינט, איך האָב דאָס ניט גע'גנב'עט און אויף דער גאַס נישט געפונען. היינטיגע יאָהרען וואַלגערען זיך ניט אויף דער גאַס אַזעלכע זאַכען. עס קאָסט מיך מיין בלוט, ר"ן קארבען. צוגעזאָגט האָט מען מיר ת"ק. צוויי מעקלערס לייטישע, געקומען צו מיר אויף דער סלאָבאָדקע, זיך צו־געזעצט צו מיר: „קויפט, אלע קויפען, פאַרדיענען, פאַרדיענט אויך". וואָס ווייסט א אידינע איין אַלמנה? אודאי, ווען איך האָב מיין ערשטען מאַן עליו השלום, וואָס איז געוועזן כל־ולך ביי גימעלע וויינשטיין עליה השלום... [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אריין א נייער פּאַרשוין מיט באַקענבערד און מיט א גרויסען פּאָרטפעל אונטער דער האַנט. די אידינע שרעקט זיך איבער פאַר'ן פּאַרשוין מיט'ן פּאָרטפעל און טרעט־אָפּ אויף א זייט].

זעכסטע סצענע.

ד ע ר פ א ר ש ו י ן מ י ט' ן פ א ר ט פ ע ל [רעקאָמענ־דירט זיך פאַר'ן קאַסיר]. איך בין פּלוידערזאַק, פּאַווערענע פאַ דיעלאַם. [דער קאַסיר שיקט איהם אַפּ מיט א בייזער צום קאָרעספּאָנדענט. יענער, מיט א שמייכעלע, — צום בוכהאַלטער].

צ י פ ע ר ב ל א ט [א ביסעל דערשראָקען]. האַ? וואָס? א דיעלאָ? וואָס פאַר א דיעלאָ? זיצט.

פ ל ו י ד ע ר ז א ק [וויל ניט זיצען. רעדט מיט א געמישטער שפּראַך]. איך בין אייך זעהר בלאַגאָדאַרנע. איך קאָן באַשטעהן. געיאָוועס האָב איך זיך צו אייך פאַ דיעלו. איינער פון מיינע קליענטען האָט פּריאָבּרעטאַיעט אייער אָביאַזאַטעלסטוואָ דורך א פּאָסרעדניק אויף איין אָפּרעדיעליאָנעם טערמין א איזוועסטנעם פּרעמעט,

קאָניעטשנאָ, מיט א זאַדאַטאָק, און אַזוי ווי היינט איסטעקאַיעט דער סראָק, האָב איך זיך אָסמיעלעוועט אייך פּרעדופּרעזשדאַיען, איהר זאָלט מיר פּרינאָטאָווען די שטשאָטעם אין פּאָלנעם פּאָריאַדאָק, אָהן א שום זאַמעדליעניע פון אייער סטאָראָנע, בכדי עס זאָל ניט ארויס קיין ניעדאָראַזומעניעס, וועלכע קאַטאָריע ווליעקאַיען נאָך זיך אָטוועטסטווענאָסט נאַ אָסנאָוואַניע סטאַטיי דיעסיאַטאַהאָ טאָמאַ טשאַסטי פּערוואַי סוואָדאַ זאַקאָנאָוו גראַזשדאַנסקיך...

צ י פ ע ר ב ל א ט [צום קאָרעספּאָנדענט]. א שפּראַך! איך פאַרשטעה ניט איין וואָרט!

פ ל ע ד ע ר ו ו י ש [צום בוכהאַלטער]. וואָס פאַרשטעהט איהר דאָ ניט? זיי מיינען מסתּמא יקנה"ז.

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו פּלוידערזאַקען]. האַ? וואָס? יקנה"ז? וואָס זשע שווייגט איהר? ווייזט אהער דאָס בריוועלע. אַט באַלד וועט קומען אונזער שעף, וועט ער זיך מיט אייך אויסגלייכען.

פ ל ו י ד ע ר ז א ק. איזוויניטיע! איהר זענט ניט סווע־דושטשי אינ'ם דיל פון אונזער זאַקאָנאָדאַטעלסטוואָ. מע האָט מיך נישט אופּאָלנאָמאָטשעט אויף צו גלייכען זיך. איך טרעבעווע אָקציעס בוקוואַלנאָ! ס'איז פאַרהאַן א רעשעניע קאַססאַציאָנאַהאָ דעפּאַרטאַמענטאַ פּראַוויטעלסטוואויושטשאַהאָ סענאַטאַ, וועלכס קאַטאַראַיע ווירזשאַיעט זיך אַזוי: „יעזשעלי..." [פּלוצים עפענט זיך די טיר און עס פליהט־אריין, ווי א דונער, נ ר י י נ ע ר מיט א גוואַלד. נאָך איהם — די חליאַסטרע מעקלערס. פון גריינער'ס קולות בלייבט פּלוידערזאַק אָהן לשון].

זיעבעטע סצענע.

נ ר י י נ ע ר [מיט א הענגקאַלנער אויף די אַקסלען, קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען]. ניטאָ איהם טאַקי, דעם שענעם מענטשען? איז דאָך עס, אפנים, טאַקי איין אמת? [צו דער חליאַסטרע]. נו, ווער איז גערעכט? וואָס האָב איך געזאָגט?

ד י ח אַ ל י אַ ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י ג ע ר. אַ בערזע — ברענען זאָל זי! באַנקירען — אַ חלירע אויף זיי! מעקלערם — פאַרחאַפּט זאָלען זיי ווערען! [ער דערזעהט שמעלקען]. אַ??? מע זאָל דערמאַנען משיח'ן... [ער געהט-צו צו שמעלקען].

ש מ ע ל ק ע [רוקט זיך אָפּ]. געזונט זאָלט איהר זיין, חע-חע! עס ליגט אייך אין זינען קאַטאַוועס טרייבען.

ג ר י י ג ע ר [געהט-צו צו שמעלקען]. קאַטאַוועס טרייבען? עס רינט פון מיר בלוט, זאָגט ער — קאַטאַוועס טרייבען! איהר ווייסט, וויפיעל איהר קאָסט מיך מיט אייער יקנה"ז, פאַרחאַפּט זאָל דאָס ווערען? [צו דער חאַליאַסטרע]. זאָגט, איך האָב אייך באַוויזען אַ חשבון אויף זיעבען און זיעבעציג טויזענט? וואָס שווייגט איהר?

ד י ח אַ ל י אַ ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ש מ ע ל ק ע [רוקט זיך אָפּ]. פּטור! וואָס זענען מיר שולדיג? מיר זענען דאָך ניט מעהר ווי מעקלערם.

ג ר י י ג ע ר [רוקט זיך צו צו שמעלקען]. מעקלערם זענט איהר? זשוליקעס, אַפּעריסטען! אַ גאַנץ יאָהר זענט איהר ארומגעלאָפען אין אַלע גאַסען: „קויפט, קויפט יקנה"ז! נעמט בריוועלעך, פּרימאַ, נעמט!" נעמען זאָל אייך בּיי'ם בויך! איהר זאָלט זיך חאָטש ניט ווייזען פאַר מיינע אויגען, וואָרום אַז איך דערזעה אייך, טראָגט דאָס מיך אונטער — עס גלוסט זיך מיר פּאַטשען...
[ער דערלאַנגט שמעלקען דריי געשמאַקע, פלאַם-פייערינע פּעטש. שמעלקע בלייבט שטעהן פּרימשמעליעט. דער גאַנצער עולם רינגעלט ארום שמעלקען. אייניגע נעמען זיך אַז שמעלקע'ם קריוודע. אייניגע נעבען-אָפּ גרייגערען דעם גערעכט. עס ווערט אַ שמיקעל רעש אין קאַנטאָר].

מ נ ח ם - מ ע נ ד ע ל. אַקוראַט אַזוי ווי אין אדעס אַקוראַט, ווי זאָגט ער: „די גאַנצע וועלט איז איין שטאָדט". עס ווערט אָנגערופען „קאָמפּאַזירען"... אין אדעס, אַז ס'איז געקומען צום

קאָמפּאָזירען דאָס „לאָנדאָן", האָט מען אויך געקאָמפּאָזירט מיט דאָס... [אַ שמאַרע מיט דער נאָז]. מיט פּעטש.

פּ אַ נ פּ אַ ט ש [צום שותף]. האָוועל, הום אַוועה! הענוג וואָס סע האָסט אונז הערט, דאַרפען מיר נאָך חאַפּען פּעטש. אַ מצוה! אַז מע האָט ברויט, זאָל מען ניט וועלען קיין זעמעל... יאַהנעהאָז האָט זיך איהם פאַרהלוסט!

ז אַ א י ק ע. בּיי היינטיגע פּ-פּ-פּרנסות איז דאָס אויך אַ גע-געשעפט. האָב קיין מורא ניט: פּע-פּע-פּעטש קאָן איך אויך געבען. הלואי וואָלט מען אונז אַזוי גיך געגעבען יק-ק-ק...

ד ע ר ק אַ פּ ע ל י ש. דער הונט איז ווערטה דעם שטעקען. שמעלקע האָט בּיי גרייגערען געגוג פאַרדיענט היינטיגס יאָהר. נישקשה, ער מעג שוין פון איהם חאַפּען אַ מאָל אַ פּאַטש אויך.

ג ר י י ג ע ר. פאַרדיענט, זאָגט איהר? גאָלד האָט ער בּיי מיר אָנגעזשעברעט! אַ פאַרמעגען געמאַכט! פרעגט, אָט שטעהען אידען.

ד י ח אַ ל י אַ ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ד י א י ד י נ ע [צום מיידעל. ברעכט די הענט]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, אַ וועהטיג איז דער מאַמע דיינער, וואוהין זענען מיר פאַרגאַנגען? עפּיס אַ מקום פורעניות! צווישען פעלד-גזלנים, וואָווקעלאַקעס! גאָט ברוך הוא זאָל שומר ומציל זיין! ער, עליו השלום, זאָל זיך מיהען פאַר אונז דאָרטען, זיין זכות זאָל אונז ביישטעהן, מיר זאָלען חאָטש ארוים פון דאַנען מיט'ן לעבען...

פּ ל ו י ד ע ר ז אַ ק [שאַרט זיך צו שמעלקען]. הערט אוים, מילאָסטיוועי גאָסודאַר, איך וואָלט אייך סאָוועטעווען, איהר זאָלט זיך זשאַלעווען אויף איהם אונגאַלאָוונים פּאַריאַדקאָם פאַר אסקאָרבּ-ליעניע דייסטוויעם אין אַ פּובּליטשנעם אָרט. פאַר אייך וואָלט באַדאַרפט וויסטופּאַיען אַ זאַשטשיטניק.

ש מ ע ל ק ע [האַלט זיך בּיי דער באַק, ווי אַ מענטש וואָס האָט נעחאַפּט אַ פּאַטש]. צו וואָס דאַרף איך זאַשציטעס? איך האָב אַליין אויך אַ צונג! אָט נעה איך גלייך און געב איין איסק פאַר

ליצנעם אסקארבלעניע צעסט קופצו פיערווי גילדזשע אין יעהופעץ...
איך האָב עדות!

צ י פ ע ר ב ל א ט [צו גריינערען]. פאַר וואָס קומט איהם פעטש? הא? וואָס?

ג ר י י נ ע ר. פאַר וואָס? ער האָט זיי, זייט זיכער, כּשר פאַרדיענט! איך האָב נאָך אויף מיין לעבען אומזיסט ניט געפּאַטשט קיינעם. פרעגט, אָט שטעהען אידען.

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י נ ע ר. איך שווער אייך בּנאמנות, ווי איהר זעהט מיך לעבען, דאָס טרעפט מיר דאָס ערשטע מאָל, איך זאָל אויפהויבּען מיין האַנט אויף אַ מענטשען. פרעגט וועמען איהר ווילט, אָט שטעהען אידען. [צו דער חאליאסטרע]. וואָס שווייגט איהר?

ד י ח א ל י א ס ט ר ע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!

ג ר י י נ ע ר. הייגט פאַרשטעהט איהר שוין, וואָס בּאַדייטען די פעטש? די גאַל קאָן צעזעצט ווערען פון אַזעלכע גנבים, זשוליקעס, אַפעריסטען!

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס שרייט איהר אַזוי? איהר זענט ניט אויף דער גאַס, איהר זענט אין קאַנטאָר.

ג ר י י נ ע ר. אין קאַנטאָר? אַ שענע קאַנטאָר! אָפּגענאַרט אַ גאַנצע שטאָדט מיט מענטשען, אָפּגעדרוקט אפשר טויזענט בּריוולעך, צוגענומען בּיי דער וועלט דאָס גאַנצע געלט — און רעדט נאָך! איהר ווייסט, מיט וועמען איהר רעדט? [גלייך ציפערבלאַטען אין פּנים אריין]. זאָגט נאָר, איהר ווייסט, ווער איך בּין? [שלאָגט זיך מיט דער האַנט אין הארצען]. איך בּין — גריינער!!!

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואָס שרייט איהר אַזוי? איך בּין נישט טויב!

ג ר י י נ ע ר. נאַחאַל! איהר ווייסט אפילו ניט, ווי אַזוי צו רעדען מיט אַ לייטישען מענטשען. איהר וואָלט בּאַדאַרפט שטומען ווי אַ פיש נאָך אַזאַ מעשה, זיך בּאַגראָבען נייען איילען

אין דער ערד, ניט שטעלען זיך נאָך אויס'טענה'ן מיט מיר! איהר ווייסט, וויפיעל געלט איהר קאָסט מיך מיט אייער חתונה?

צ י פ ע ר ב ל א ט. הא? וואָס? וואָסער חתונה? וועמענ'ס חתונה?

ג ר י י נ ע ר [בלייבּט שטעהן אַ ווײַלע אָהן לשון, האַלט זיך אונטער מיט בּיידע הענט בּיי די זייטען. נאָכדעם געהט ער צו צו ציפערבלאַטען און שרייט איהם אויס אויף אַ קול גלייך אין פּנים אריין]. אי־די־אָט!!!
מע רעדט און מע רעדט און מע רעדט — טפו זאָלט איהר ווערען! איהר מעגט שוין צומאַכען די שענע קאַנטאָר אייערע אין אַ גוטער שעה און געהן אַהיים שלאָפען. איהר ווייסט נאָך ניט, אפנים, אַז אייער פייפער האָט זיך בּאַפּייפט, אונז אַלעמען אָנגעפּייפט... [ער ציהט אויס אַ לאַנגען פייף]. אייער פייפער איז בּאַנ־קראָט!!!
[אַלע פאַרשווינגען פאַלען אַראָפּ פון די בּענקלעך פאַר שרעק].

א ל ע. בּאַנקראָט? אָנגעזעצט? פייפער האָט אָנגעזעצט? ווען? וואו? וויפיעל? ווי קאָן דאָס זיין? ס'איז אַ ליגען!

ש מ ע ל ק ע [האַלט זיך בּיי דער בּאַק]. כזב ושקר! דאָס האָבען שונאים אויסגעטראַכט, יעהופּעצער הולטאַיעס...

ד י ק א פ אָ ט ע. וואָס איז שייך אויסגעטראַכט? אַז מע זאָגט געשטאָרבען — זאָל מען גלויבען. אַזעלכע זאַכען טרעפען זיך, איך בּעט איבּער אייער כּבוד, אומעטום.

מ נ ח ם־מ ע נ ד ע ל. נאָך אַ מין טרעפען זיך! נאָט אייך אַרעס. אין אַרעס, אַז ס'איז געקומען צום דאָס...

פ אָ נ פ א ט ש [צום שותּף]. האָוועל, דו הערסט? מע האָט אונז אָנגעהעצט אין יאַהנעהאָז אריין! פאַרפאַלען די עטליכע הילדען!

ז א א י ק ע [היצט זיך]. וואָס הייסט פאַ־פאַ־פאַרפאַלען? עפּיס הפקר ציבּעלעס? גע־גע־געלט־שמעלט?

ד י א י ד י נ ע [וויינט און שרייט אויף אַ קול]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, אַ וועהטיג איז מיר אַ גרויסער! בּעסער וואָלט איך אויסגערונען בּיי דער מאַמע אין בּויך, אָדער זיך אַ פּוס אויסגער

בראָכען אויפ'ן גלייכען וועג, אָדער אזוי איינגענומען א מיתה משונה, איידער איך האָב דערלעבט צו אזא צרה איין אומגליק, ווי מיך האָט געטראָפען! נא דיר א פייפער, פייפען זאָל איהם אין איין אויהער, עס זאָל איהם ניט אויפהערען צו פייפען פון היינט אָן ביז איבער א יאָהר שושן־פורים! אוי, ווען מיין ערשטער מאַן, עליו השלום, זאָל מיר זיין אצינד. ער, עליו השלום, איז געווען ביי גיטעלע וויינשטיין, עליה השלום...

פלוידערזאַק [טרייבט אָפּ די אידינע]. וואָן! א זשענ־שטשינע בלייבט א זשענשטשינע... לאָמיר בעסער אָבסוזשדאיען, וואָס מיר האָבען צו טהון? ביי אזא סלוטשאַי דאַרף מען וויסען, ווי אזוי זיך צו וואָספּאָלזעווען, מע זאָל אונז ניט נאַדוואַיען. פּאָזאַקאָנו דאַרפען מיר אוטשרעזשדאַיען א קאָנקורס...

גריינער. וואָסער קאָנקורס? איהר ווייסט ניט פון אייער געזונט און פון אייער לעבען! ס'איז פאַרפאַלען לעולם ועד, קיין האָהן וועט אפילו נישט קרעהען... [ער טהוט זיך א פּאַטש איז שטערן]. אוי, גריינער, ביזט דו א פערד!!! וואו איז געווען דיין שכל? וואו זענען געווען דיינע אויגען? וועמען האָסט דו גע־גלויבט אזוי פיעל געלט?... [צום גאַנצען עולם]. ווייסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? קומט מיט מיר! קומט, לאָמיר געהן גלייך צו פייפערען אהיים! די שטוב וועלען מיר איהם צעטראָגען! די צייהן ארויסנעמען! קישקעס מאַטען! אָדערען טרענען! מיר צאָהלט מען! מיר האָט נאָך קיינער ניט אָנגעזעצט! [ער שלאָגט זיך מיט די הענט אין האַרצען]. איך היים גריינער! לאָז זאָגען עמיצער!

די חאַליאַסטרע. אמת, אמת, ווי מערידען זענען!...

[גריינער לאָזט זיך געהן. דער גאַנצער עולם — נאָך איהם. מנחם־מענדעל שטעלט זיך אָפּ ביי דער טיר].

מנחם־מענדעל [מיט'ן פּנים צו דער סצענע]. אבער פונקט אזוי ווי אין אדעס, עס זאָל פּעהלען א האָר זאָל עס! פריהער האָט מען פאַרדיענט און פאַרדיענט, מאַסף ממון געווען,

און נאָכדעם, אז ס'איז געקומען צום דאָס... [א שמאַרע מיט דער נאָז]. צום צאָהלען אז ס'איז געקומען, האָט מען אויך געזאָגט „ישקני"!... אָט אזוי איז די בערזע: מען איז נאָר דאָסיג אויף דאָס... אויף פּאַפּיער איז מען; און אז עס קומט צום דאָס... צום איבערצעהלען אז עס קומט, טהוט זיך א קעהר איבער דער גאַנצער דאָס — און עס ווערט אויס דאָס!...

פיערטער אקט

[דעם זעלבען פריהמארגען ביי די פאסטערנאקעס. — די מאדאם פאסטערנאק זיצט מיט א ביכעל אין דער האנט. איזאבעלע דרעהט זיך קעגען שפיעגעל. נעבען איזאבעלען שטעהט קלארא אויף די קניעס און מעסט איהר חתונה־קליידער.]

ערשטע סצענע.

ק ל א ר א [ציהט־ארויס די סטריגאוואניע, שטעהט־אויף פון דער ערד]. אזא יאהר, אזא מזל! מאדאם! איהר מעגט זיך פארגינען אנ־קוקען, ווי אזוי דאס „בע־בע" ליגט, קיין עין־הרע, אויסגעגאסען אויף אייער טאכטער. אזא יאהר אויף מיר! [צו איזאבעלען]. טראגט געזונט, פארנוצט געזונט, צעררייסט געזונט, און פרעהט זיך געזונ־טערהייט. [צו דער מאדאם]. לאז גאט געבען, איהר זאלט דערלעבען נעהען חתונה־קליידער ביי איהרע אייניקלעך.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק [לעגט־אוועק דאס ביכעל אויף א זייט און קוקט זיך צו צו איזאבעלע'ס קלייד]. עס ליגט, זאגט איהר, גוט? מיר שיינט, אז פון פארענט האט מען איהר, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א ביסעל פארשטאלט, פון הינטען וואלט געמעגט זיין א ביסעל העכער, און די ארבעל זענען ווינציג אנגעבופט. נאך מיין רעכענונג, האט ביי אייך באדארפט בלייבען גוטע דריי פערטעל ארשין מאטעריע.

ק ל א ר א. מאדאם! לאס איך דאס אויסקרענקען און מיינע שונאים לאזען דאס פארמאגען, וואס איך האב ביי אייך געקאנט אראפחאפען! מאהלט אייך, איך האב באדארפט אויף א שליאר־

סעלע, האב איך מיר געשניטען די פינגער, קוים אויסגעקוסטען, ווי מיט קרעפעל־פלייש... מאדאם! וואס זאגט איהר אויפ'ן „פאַ־לאנעז"? עס נעמט דאך אפ אייך אויג! אייער טאכטער, דעם אמת זאגענדיג, אז זי גארסעוועט זיך אויס, האט זי, קיין עין־הרע, א פיגור, אז זינט איך בין איין ארבייטארין אין יעהופעץ, האב איך נאך אזא טאליע נישט באגעגענט! א שאד, וואס דער חתן איז דא נישטא: ער וואלט געווארען גרעבער ווי לענגער, קיין בייז אויג זאל איהר ניט שאדטען.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. איהר האט מיר דערמאנט איהר חתן... וואס איז די מעשה, איזאבעלע, וואס ווילהעלם איז דא נאך היינט נישט געוועזן? [צו קלארען]. אונזער חתן איז זיך נוהג אלע פריהמארגען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, ווי איין עהר־ליכער איד לאזט ניט דורך דאס דאווענען, מוז ער פריהער, איידער ער געהט ארויס אין קאנטאר אריין, מאכען דער כלה א באזוך.

ק ל א ר א. איך קאן מיר שוין מעלדען, אז מע האט, קיין עין־הרע, אזא כלה! עס איז מיר נאר א וואונדער, וואס ניט דריי מאל אין טאג, ווארום דארט, וואו די ליעבע פלאקערט...

א י ז א ב ע ל ע. חא־חא־חא! „די ליעבע פלאקערט"!... פון וואנען ווייסט איהר, וואס הייסט „ליעבע"?

ק ל א ר א. לעבען זאלט איהר מיר! איהר קעהרט, אפנים, רעכענען, אז אין אונזער גראד ווייסט מען שוין גארנישט נים? איהר מעגט מיר זיכער גלויבען, ס'איז ניטא איין ביכעל פון די ביכלעך, וואס איך זאל עס דורכלאזען. אט לייען איך איצטער א ביכעל, דוקא א אידיש, אין זשארגאן, זאג איך אייך בנאמנות, אז אפילו א שטיין קאן אויך צעגאסען ווערען. פון דער ליעבע, וואס דארט ווערט באשריבען, שווער איך אייך, קאן מען אויסגעהן ווי א ליכט.

מ א ד א ם פ א ס ט ע ר נ א ק. איז דאס ניט שייקע־ווימש'עס א ראמאן?

ק ל א ר א. איך זאָל אזוי זיין געזונט, ווי איהר האָט געטראָפען!

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי זשע הייסט ער, דער ראָמאַן?

ק ל א ר א [רייבּט זיך דעם שטערן]. ווי אזוי ער הייסט, דער ראָמאַנס? אוי, א קאָפּ, קיין עין־הרע, ווי א בּאָקדרייזשע! איך האָב שוין פארגעסען! וואָס זאָגט איהר דערויף?

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. אפשר „דער בּלוטיגער פריהמאָרגען, אָדער די פארשאָלטענע ליעבּע"?

ק ל א ר א. הא? ניין.

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. צי אפשר „דער נעקויפטער קוש, אָדער די פאר׳כּשופ׳טע כּלה"?

ק ל א ר א. ניין, אויך ניט. עס ליגט מיר אויפ׳ן צונג, נאָר איך קאָן ניט אויסרעדען!

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. צי אפשר „דער קאַלטער חתן, אָדער א נאכט צווישען מתים"? „דער פארליעבּטער מערדער, אָדער דער טאטע פון יענער וועלט"? צי אפשר גאָר „פון דער חופה צו דער תּליה"?

ק ל א ר א [א פּלעסק מיט די הענט]. אוי, לאנג לעבּען זאָלט איהר, מאדאם! איך זאָל אזוי רעדען אין נחת, ווי איהר האָט געטראָפען. אוי, איז דאָס א בּיכעל! איך האָבּ דאָס שוין איבּער־געלייענט דריי מאָל, און קאָן מיך גאָר זאט ניט אָנלייענען.

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. ווי אזוי הייסט דאָרט דער העלד? דאכט זיך, ער הייסט אפרים, אָדער בּאראָן בּלוטסטראָפּען? און די געליעבּטע זיינע הייסט דאָרטען עליזאבּעטע?

ק ל א ר א [א פּלעסק מיט די הענט]. אוי, איך וועל זיך א מעשה אָנטהון! ווי אזוי געדענקט איהר זיך אָן, מאדאם, קיין עין־הרע ניט, אלע בּיכלעך מיט זייערע נעמען?

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. געדענקט איהר, ווי אזוי די שענע עליזאבּעטע ליגט איינע אליין, מיט רעשפּעקט צו מעלדען,

בּיי זיך אין ווייגגאָרטען און טרוימט פון איהר געליעבּטען אפרים, און נאָכדעם, ווי עס קומען צו געהן פּלוצים צוויי פארשטעלטע בּאנדיטען, וואָס דער מערדער שפּין האָט זיי אונטערגעשיקט, זיי זאָלען אומבּרענגען די שענע עליזאבּעטע, ווי אזוי זי בּעט זיך בּיי זיי יאָמערליך און זינגט בּשעת מעשה, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, א טרויעריג ליעד, און פון איהרע שענע הימעל־בּלויע אויגען טריפען טייכען טרערען. איהר געדענקט, ווי דאָס ליעד הויבּט זיך אָן:

עס בּליהען די רויזען, עס שמעקען די בּלומען,
די לופט איז פול אראָמאָט,
און דו, מיין ענגעל, ווילסט צו מיר ניט קומען —
איך זאָל זיך קאָנען אָנקוקען אין דיר זאט!

זאָלסט דו וויסען, אז איך געה אוים, איך שטארבּ אוועק,
דו וועסט מיך שוין, דאכט זיך, ניט זעהען מעהר,
א סוף צו אונזער ליעבּע, איין עק, איין עק —
זאָלסט חאָטש וועלען שענקען אויף מיין קבר א טרער? !...

ק ל א ר א [שנייצט די נאָז און ווישט זיך די אויגען]. אוי, איז דאָס א ליעד! איהר מעגט מיר זיכער גלויבּען, אז בּשעת די מאמע מיינע איז געלעגען אויף דער ערד, האָבּ איך אזוי פיעל ניט געוויינט.

מ א ד א ם פּ אָ ס ט ע ר נ א ק. און נאָכדעם, ווי אזוי עס קומט־אָן פּלוצים דער ליעבּער אפרים, אָנגעטהאָן ווי איין איינגלי־שער פּראָקוראָר, און מע נעמט די בּאנדיטען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, און מע שמיעדט זיי אין קייטען.

ק ל א ר א [בּרעכט די הענט]. אלע מיינע שונאים, און אייערע שונאים, און די שונאים פון אלע אונזערע ליעבּע, און וואו איך האָבּ ערגיץ א וויטען שונא, זאָל ער האָבּען אזא סוף, רבּונו של עולם!... הימעל און ערד האָבּען געשוואָרען, אז קיין פארפאלענע זאך זאָל ניט זיין אויף דער וועלט.

מאדאם פאסטערנאק. און וואס לאזט זיך אויס? איז נאר אפרים, אדער דער באראן בלוטסטראפען, דעם אָרעמען צמח'ס א זוהן, און עליזאבעטע איז זיינע א לייבליכע שוועסטער, און דער מערדער שפין — דאס איז זייער פארפאלענער פאטער, און די ארעמע רחל...

איזאבעלע. מאמאן! לאז שוין זיין נענוג. איך האב שוין אט אזא קאפ פון דיינע פוסטע נארישע ראמאנען!

מאדאם פאסטערנאק [איבערראשט]. פון מיינע פוסטע נארישע ראמאנען? שען שמועסט דו זיך אויס, מיט רעשפעקט צו מעלדען, קענען א מאמע! [צו קלאראן]. וואס זאגט איהר אויף היינטיגע קינדער? איא, ס'איז כדאי אויסצובריינגען זיך אויף זיי, הארעווען פון זייערטוועגען, אוועקלעגען דאס לעבען, מאכען אפשר פאר צעהן טויזענט קערבלעך א הוב, צוגעבראקט מיט פערציג טויזענט קערבלעך נדן אויך, א חוץ מתנות?... קוים דערלעבט א נחת, א בת־יחיד'קעלע, איין אויג אין קאפ...
[זי פארשטעלט זיך דאס פנים מיט א ווייס טיכעלע און וויינט. קלארא מאכט א קרום פנים, שאקעלט מיט'ן קאפ].

איזאבעלע. קארג, וואס דער פאפאשא עסט מיר אויס די גאל, האסט דו זיך נאך גענומען אויף מיר! אלע טאג ווארפט איהר מיר אויס מיין „הוב" מיט מיין „נדן", גלייך ווי מע וועדט פון אייך גליקליך. חינקים'עס טאכטער האט מען נעגעבען מעהר נדן, און די וועלט האט נאר ניט אזוי צו טהון, ווי מע האט צו טהון מיט מיר. אזא אומגליקליכע, ווי איך בין, איז, דאכט זיך, שוין גאר ניטא אויף דער גאנצער וועלט! [זי באהאלט דאס פנים אין א ווייס טיכעלע און וויינט. קלארא מאכט א קרום פנים, שאקעלט מיט'ן קאפ].

מאדאם פאסטערנאק [ווישט אפ די טרערען]. וואס גלייכסט דו זיך צו חינקים'עס טאכטער? זי איז דאך צוויי מאל אזוי אלט ווי דו, אנגעשטאפט מיט יאהרען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, ווי א קול שטרוי. היינט דעם שענעם נאמען, וואס זי האט. אזא יאהר אויף איהר מאמע די רבילות'ניצע. דג גאנצע

וועלט איז ביי איהר אין מויל, פון אלעמען רעדט זי, אויף איטליכען געפינט זי א חסרון.

קלארא [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל גאר באהיט ווערען!

איזאבעלע [ווישט אפ די טרערען]. די מאדאם חינקים איז נאך גאלד קעגען דער טאכטער. אזא בארעדערין, ווי חינקים'עס טאכטער, האט נאך די וועלט נישט געהאט. און דערצו איז זי איין נישט־פארגינערין, וואלט זיך געהאנגען, אז זי דערזעהט אויף יענעם א ניי קלייד, אדער א שען היטעלע. און גענוג, וואס זי איז זויער אזוי ווי עסיג, איז זי נאך א קאקעטקע אויך. מיט איהר צו זיין אינאיינעם אין א געזעלשאפט — קאן מען דעם שלאק באקומען!

קלארא [שאקעלט מיט'ן קאפ]. מע זאל באהיט און באוואה־רענט ווערען! [עס קומט־אריין סאסעל מיט א בריעף אין דער האנט].

צווייטע סצענע.

סאסעל. א שליח האט געבראכט א בריוועל און הייסט זיך באצאהלען צוואנציג קאפיקעס.

מאדאם פאסטערנאק [נעמט דאס בריוועל]. דורך א שליח א בריוועל? פון וועמען איז א בריוועל?

סאסעל. לייענט, וועט איהר וויסען. גיט אהער צוואנציג קאפיקעס, מאדאם.

מאדאם פאסטערנאק. פאר וואס קומט איהם צוואנציג קאפיקעס?

סאסעל. פאר וואס? פאר דער טרחה.

מאדאם פאסטערנאק. און צעהן איז איהם קארג? פאר וואס קומט איהם אזוי פיעל?

סאסעל. געהט פרעגט איהם.

מאדאם פאסטערנאק. וואס זאגט איהר אויף איהר ענטפערען, וואס זי ענטפערט דער מאדאם? א שענע פאקאיאווע! מיט רעשפעקט צו מעלדען, א שטיק פלייש מיט

אוינגען! פרעסט און זויפט, טהוט ניט קיין האנט אין קאַלט וואַסער — און עפענט נאָך אַ מויל!

ס אַ ס ע ל. מיינע שונאים זאָלען דאָס האָבען אויפ'ן לייב, וואָס מע עסט זיך אָן און וואָס מע טרינקט זיך אָן ביי אייך, אַז אפילו דאָס שטיקעל ברויט...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ טופּ מיט'ן פוס]. דו וועסט ניט אנשטומט ווערען, דו פּיסקאַטע? וואָן פון מיין שטוב, הול־טאַיקע, דיין פּאַרע זאָל זיך דאָ ניט געפינען! דו הערסט, צי ניין?

ס אַ ס ע ל [אַ דרעה מיט דער נאָז]. איך האָב מיך שטאַרק איבערגעשראָקען, מיין העמד איז לייוועגט געוואָרען! פאַרהאַן נאָך ערטער און „מאַדאַמען", אַזעלכע ווי איהר, גענוג אין יעהופּעץ...

[זי טהוט אַ קלאַפּ מיט דער טיר און געהט אוועק].

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. נו? וואָס זאָגט איהר אויף אַזאַ גלות? מע זאָל אַזוי באַלעדיגט ווערען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, פון אַ דיענסט?!

ק ל אַ ר אַ. איך זאָג אייך דעם אמת, מאַדאַם, איך קוק אויף אייך און וואונדער מיך: איהר זענט דאָך, קיין עין־הרע, שטאַרקער פון אייזען, אַז איהר האַלט דאָס אויס.

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס ווייסט איהר, וואָס מע האָט פון די דיענסטען? דאָס איז נאָך גאָלד! מיט רעשפּעקט צו מעלדען, זייער עסען מיט זייער טרינקען — מע קאָן זיי דען נאַסטאַרטשען ברויט? און אַז זיי געהען אוועק, באַרערען זיי נאָך, טראַכטען־אויס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזעלכע זאַכען, וואָס ניט געשטויגען, ניט געפלויגען.

ק ל אַ ר אַ [שאָקעלט מיט'ן קאָפּ]. מע זאָל גאָר באַהיט און באַוואָהרענט ווערען!

אַ י ז אַ ב ע ל ע. אַ מצוה! איך זאָג שוין לאַנג, מע זאָל איהר געבען דעם וועג; איך קאָן זי ניט אָנקוקען, די שענע פּאַקאָ־יאָווע דיינע! — ניין, הערט מען מיך ניט. מע זעצט זיך נאָך

אַנידער מיט איהר און מע פרעגט ביי איהר אוים אַלסדינג, וואָס ביי יענעם קאָכט זיך...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס איז די מעשה, טאָכ־טער מיינע, וואָס דו האָסט זיך היינטיגען טאָג גענומען, מיט רעש־פּעקט צו מעלדען, מיך לעהרנען עדוקאַציע, וואָס איך זאָל רעדען און וואָס איך זאָל טהון? נאַ, נעם בעסער לייען איבער, צו וועמען איז דאָס געשריבען דאָס בריוועל? זעה נאָר, עפּיס איז דאָס פאַר־חתמ'עט מיט אַ שוואַרצער חתימה.

אַ י ז אַ ב ע ל ע [נעמט דאָס בריוועל]. אַ שוואַרצע חתימה?... [זי לייענט]. “Милостивой Государынѣ Изабеллѣ Самойловнѣ По-стернакъ”. דאָס בריוועל איז צו מיר... דאַכט זיך, ווילהעלמ'ס האַנטשריפט? [זי עפענט אויף דאָס בריוועל מיט ציטערענדיגע הענט און לייענט]. „מיין טייערער ענגעל איזאַבעלע! אַז דו וועסט לייענען די דאָזיגע שורות, וועל איך שוין ניט זיין אויף דער וועלט..." [זי פאַלט קלאַראַן אויף די הענט]. אַך, ווילהעלם!...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [לויפט־צו צו איזאַבעלען]. גאָט איז מיט דיר! וואָס איז? זאָג מיר, וואָס איז דאָס פאַר אַ בריוועל? וואָס שרייבט דיר ווילהעלם? וואָס האָט זיך געטראָפען?

אַ י ז אַ ב ע ל ע [וויינט]. נישטאָ ווילהעלם! גע'סמ'ט... געהאַנגען... געשאָסען...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [אַ פּלעסק מיט די הענט]. מיט וואָס האָט מען איהם גע'סמ'ט? וואו האָט מען איהם געהאַנגען? ווער האָט איהם געשאָסען?

אַ י ז אַ ב ע ל ע. אַליין, אַליין זיך גע'סמ'ט... געהאַנגען... געשאָסען...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [חאַפּט זיך אָן ביי'ם קאָפּ]. אַ שלאַק האָט מיך דערשלאָגען! איך וועל דאָס גאָר ניט אויסהאַלטען פאַר בזיון! וואָס וועלען, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, לייט זאָגען? די מאַדאַם חינקים וועט שוין האָבען וואָס צו רעדען!... אַזאַ

אומגליק איז נאָך גאָר ניט געהערט געוואָרען! איך ווייס ניט, ווי אַזוי וועל איך דאָס איבערטראָגען. אַט חלש איך! [זי פאַלט אויף אַ פאָטעל, פאַרוואַרפט דעם קאָפּ אויף צו חלש'ען].

ק ל אַ ר אַ [וואַרפט זיך צו דער מאַדאַם]. מע זאָל גאָר באַהיט און באַוואָהרענט ווערען, רבונו של עולם! [עס קומט אַן פּ אַ ס־ ט ע ר נ אַ ק].

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע.

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [דערשראָקען]. מע וויינט? מע חלש'ט? וואָס איז שוין דאָ? וואָס איז דאָ געשעהען?

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [הויבט אויף דעם קאָפּ]. ער פּרעגט נאָך, דער טיראַן, דער דעספּאָט, דער מערדער. קוק, זעה, ווי דו האָסט געקוילעט אַ קינד, דו אונמענטש איינער!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָס געקוילעט? ווער געקוילעט? וואו געקוילעט? מירקע, געב לשון!

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [נעמט ביי איזאַבעלען דאָס בריוועל און טהוט אַ שמייס דעם מאַן איז פּנים אַריין]. נאַ דיר, קוויק זיך. דער שענער חתן דיינער האָט זיך גע'סמ'ט, געהאַנגען, געשאָסען!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. שאַ, שאַ, שאַ! ווער, וואָס, וועמען? וואָסערע לאָקשען? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! פּייפער איז געזונט און שטאַרק אויף אַלע אברים, חוץ זיין שאָדען אויף מיר בעזאָגט געוואָרען. אַט האָב איך נאָר־וואָס באַקומען פון איהם אַ קלאָרע ידיעה. פּייפער האָט געזאָגט דעם פסוק...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. וואָסער פּסוק? עס חלום'ט זיך דיר גאָר פסוקים!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. ניט דאָס מיין איך; איך מיין קוממיות — פּייפער האָט געמאַכט קוממיות...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. איך האָב דיך געבעטען טויזענט מאָל, אַז קיין לשון־קודש זאָלסט דו מיט מיר ניט רעדען. איך בין נישט אַזאַ וואָוילגעלערענטע, ווי די מאַדאַם מייערציטעס.

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. מילא בקיצור, ווי אַזוי דען זאָל איך דיר אַרויסגעבען? נו, ער האָט אונז אָפּגעווישט די נאָז, אַרויס־געשטעלט אַ פייג, געזאָגט „ישקני", געמאַכט אַ ויברח, איין מאָל פאַר אַלע מאָל — פּייפער איז באַנקראָט.

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. טפו זאָלסט דו ווערען מיט דיין שפּראַך! באַדאַרפסט דו אַזוי פיעל ווערטער? אַ מעהר זאָגט מען, אַז פּייפער האָט אָנגעזעצט — און איין עק!

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. אַלץ הייסט אָנגעזעצט? אָנגעזעצט צו אָנגעזעצט איז ניט גלייך. מע זאָגט, איינער שטעלט זיך — ער וויל זיך־מאַכען אַ קאַפּיטאַל, צי איינער איז דעראונטער — עקט ער אָפּ: חצי שלי, חצי שלך... אָט האָט קנאַקניסעל אָנגעזעצט, האָט ער דאָס אָפּגעאַרבייט גלאַט אָרום און אָרום און איז נאָך געבליבען אַ פיינער מענטש; ער האָט פּשוט צונענומען געלט — „און רוף מיך קנאַקניסעל". און ד ע ר האָט אָנגעאַרבייט אַ חתונה, זאָל גאָט שומר ומציל זיין! אַ קאַשע מיט באָרשט און מיט לאָקשען: געקויפט יקנה"ז, פאַרקויפט יקנה"ז, גענומען יקנה"ז, געגעבען יקנה"ז, אַ סטעלאַזש אַהין, אַ סטעלאַזש אַהער — אפשר טויזענט לעבער, ווי אין דער הגדה שטעהט געשריבען: „כי לאָך אויף אַ לאָך, כי לו נאה כי לו יאה"...

מ אַ ד אַ ם פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. עס ליגט איהם נאָך אין זינען פסוקים פון דער הגדה. סטייטש, נו, און דאָס נדן, וואָס דו האָסט איהם געגעבען? די פערציג טויזענט?

פּ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [לויפט־אַרום איבער'ן שטוב הין און צוריק]. הערסט דו! וואָס דען איז דאָ דער גאַנצער געשריי? מיינסט, איך זאָרג מיך פאַר דער יעהופּעצער בערזע? לאָזען זיך די שפּענע־לאַנטען רייסען צווישען זיך, ווי די קעץ, כאַפּט זיי דער וואַטענ־

מאכער! איך שריי אויף מיינע עטליכע קערבלעך, וואס זענען הלך לעולמו — פישי פראפאלא!

מאדאם פאסטערנאק [א פלעסק מיט די הענט]. פארפאלען?

פאסטערנאק [שטעלט זיך אפ]. פאר־פאלען, ווי אין א פסח'יגען אינדיק!...

מאדאם פאסטערנאק [שטעהט אויף]. א מצוה אויף דיר! כפרה געווארען פערציג טויזענט? זעהר רעכט! איך בין זיך מחיה! א באנקיר האט זיך איהם פארגלוסט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, א שארלאטאן, איין אויסווירפלינג פון דער נאטור, אבי נים קיין דאקטער! גוט געמאכט: „אי פוילע הערינג, אי פאר־שטונקענע פיש"... זאלסט אבער געווען מיך פאלגען, וואלט אלסדינג געהאט נאר איין אנדער פנים. איזאבעלע וואלט שוין איצט געווען א דאקטערין, מיר וואלטען געהאט איין איידעם א דאקטער, גאט און לייט וואלטען אונז מקנא געווען, די מאדאם ביינעלמאן מיט איהר „משפחה" וואלט צעזעצט און צעשפרונגען געווארען אויף אונז קוקענדיג, און די מאדאם חינקים וואלט נים געהאט קיין שטאף אויף צו בארעדען אונז. אצינד אבער וועט דאך די גאנצע וועלט האבען צו טהון מיט אונז, צו שאנד און צו שפאט וועלען מיר זיין, נישט נאר אין יעהופעץ, נאר טויזענט ווערסט ארום און ארום יעהופעץ! א, דו ווילדער טיראן, דו דעספאט איינער! דו ביזט נאך מעהר אונמענטש ווי יענער מערדער, וואס איך לייען איצט ביי שייקעוויטשען אין א ראמאן. יענער האט פארקויפט זיינע קינדער פאר געלט, און דו האסט פארקויפט דיין קינד און האסט נאך יענעם צוגעצאהלט. שען אויסגעפיינט זיך, שען באוואהרענט א טאכטער א בת־יחידה! גענומען אליין און געקוילעט א קינד, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אפגעקוילעט אויף אייביג! [צו איזאבעלען]. דו וויינסט? וויין, קינד מיינס, וויין אויף דיין שיקזאל, אזוי ווי ביי שייקעוויטשען שטעהט געשריבען, וויינ

און קלאג אויף דיינע יונגע יאהרען, וואס ביזט געבארען געווארען ביי א פאטער א דעספאט! גאט אין הימעל ווייסט דעם אמת, און איך בין דיין עדות, אז דיין הארץ איז געווען ווייט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, פון אט דעם שאלטיק, וואס ער, דער מערדער, האט מיט גוואלד דיר געוואלט אנהענגען... [זי נעמט איזאבעלען פאר א האנט]. שטעה־אויף, איזאבעלע! וויש אפ דיינע טרערען, פארגעס אן דיין בראך! ער וועט אליין קומען צו דיר, דיין העלד, דיין באשער־טער, ער ערווארטעט דיך מיט אומגעדולד!... [זי נעמט איזאבעלען פאר א האנט און לאזט זיך געהן].

פאסטערנאק. דו לייענסט פון א ביכעל, צי דו זאגסט אויף אויסווענינ?

מאדאם פאסטערנאק [צום מאן, שטיל, נאר מיט הארץ]. טירראן!... דעס־פאט!! מעעעערדער!!!... [זי געהט אוועק מיט איזאבעלען, קלארא — נאך זיי. פאסטערנאק בלייבט אליין].

פאסטערנאק [האלט זיך ביי'ם קאפ. געהט ארום הין און צוריק]. נננו, א וועלט! נא דיר א פייפער, א בערזע, א יקנה"ז! וועלכער רוח האט מיך געטראגען, איך זאל איהם אפגעבען דאס נדן פאר דער חתונה? וואס האב איך קיין צייט נים געהאט? היינט נעה געב נאך א מאל נדן... נאך א מאל פערציג טויזענט? אבער נאר לא מיט א ספאדעק! ווילסט א דאקטער? זעהר שען! ווילסט מארקוסען? געזונטערהייט! ווייבאלד מע שמועסט פון לשון „ליעבע", וואס זשע דארף מען געלט־שמעלט? וואס קומט ארויס — די פערציג טויזענט אין איין עבירה! פערציג טויזענט! א ווערטעלע אויסצורעדען?! וואו האט ער געקאנט אהינטהון אזוי פיעל געלט?... די יעהופעצער בערזע... זיי האבען איהם פאר־דרעהט... גוטע ברידער... טאג ווי נאכט געשפיעלט מיט איהם אין קארטען... מע האט אפגעלעקט ביי איהם א ביינדעל! און ווער שמועסט חינקים... [מע קלינגט; עס קומען אריין: פיינקוכעל, חינקים, ביינעלמאן, קנאקניסעל און עטליכע יונגע ספעקר לאנטלעך].

פיערטע סצענע.

פ א ס ט ע ר נ א ק. ברוכים הבאים! געסט, געסט! וואס ועט איהר עפּיס זאגען גוטס? מסתּמא אז איהר האט געקאנט קומען פלוצים אין מיטען העלען טאג, איז דאס געווים נישט גלאטינג, ווי אין פּסוק שטעהט: ג ד ג ד ו ד י ג ו ד נ ו — אז מע שערט די שאף, ציטערען די לעמעלעך... איך שמועס עס אקעגען דרינען...

פ י י נ ק ו נ ע ל [צו די איבעריגע]. פע, עס געפעלט מיר ניט דער ברוך־הבא זיינער. גאט ווייסט, צי מיר וועלען דא עפּיס מאכען... [צו פאסטערנאקען]. הערט זשע צו, רב שמואל, וואס טויג אונז פאליטיקע? דער גרעסטער שווינדעל, זאגט מען, איז דער אמת. איך וועל אייך דערצעהלען א מעשה: צוויי אידען מעקלערס פאהרען אויפ'ן באהן קיין שפּאלע, ביידע צו איין פּריץ און ביידע וועגען איין געשעפט. געוויינטליך, וויל מען זיך אויסבאהאלטען איינער פון דעם אנדערען. מעשה שטן, באגעגענט מען זיך אבער אין איין וואגאן. מילא, באגעגענט — איז פארפאלען. „גוט מארגען". „גוט יאהר". „וואוהין פאהרט דאס א איד?" „וואוהין איך פאהר? קיין שפּאלע". „א איד איז דיר קיין קאטאוועס ניט! איהר זאגט דאך מיר בכיון, אז איהר פאהרט קיין שפּאלע, בכדי איך זאל מיינען, אז איהר פאהרט קיין בויבעריק. איך ווייס דאך אבער, אז איהר פאהרט טאקי קיין שפּאלע, הייגט וואס דרעהט איהר א מח?"...

פ א ס ט ע ר נ א ק. אויף אלסדינג האט אייך פיינקונעל א מעשה.

פ י י נ ק ו נ ע ל. איך מיין טאקי באמת, לאמיר רעדען אפענטליך. [גלעט זיך די באָרד]. די מעשה דערפון איז אזוי. דאס, וואס מיט אייער חתן האט זיך געטראפען, קאן זיך טרעפען מיט איטליכען פון אונז, ובפרט נאך אין יעהופּעץ אויף דער בערזע. מען איז דאך נישט מעהר ווי א בשר־ודם: כל־זמן מע טרעפט,

טרעפט מען; און חלילה וחס, טאמער טהוט זיך דאס רעדעל א דרעה צוריק [א מאך מיט דער האנט] — מאכט קמץ בית בא.

ח י נ ק י ס. ס'איז אין עצה, ואין חכמה, ואין תבונה נגד א שלעכטער קארט.

ב י י נ ע ל מ א ן. ווערקמירדיג! פון וואס מע זאל ניט רעדען, חינקיס מוז ארויף אויף דער קארט!

ק נ א ק נ י ס ע ל. וואס אמת איז אמת. חינקיס איז גערעכט: די בערזע איז נאר א קארטענשפּיעל. וואס איז פייפער שולדיג, למשל, אז עס האט זיך אזוי געמאכט? א סימן האט איהר: ווען פייפער זאל וועלען גלאט אנזעצען, וואלט ער דאס געקאנט אויספיהרען פאראיאהרען אין דער צייט — און רוף מיך קנאקניסעל!

פ א ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, וואס ווילט איהר דא אויסבריינגען, אז פייפער איז א פיינער מענטש? איך ווייס דאס אליין גאנץ גוט. איך זעה דאך, מיט ו ו ע מ ע ן ער האט געהאנדעלט און מיט ו ו א ס ער האט געהאנדעלט... נאר גארניט, א ל ת פ ל ד ב ר — חאטא פאקרישקע.

פ י י נ ק ו נ ע ל [צו די איבעריגע]. אייז עזות פון א גראבען יונג! איך וואלט איהם דערצעהלט א משל, האב איך מורא, עס זאל נים שאדען צו אונזער ענין... [צו פאסטערנאקען]. פארשטעהט איהר מיך, נישט דאס בין איך אויסען. איך שמועס דאס גלאט אזוי, וואס ער איז נאך נישט געניט אין דער זאך, כלעבען, א יונגערמאן. ער וואלט, איינענטליך, באדארפט זיך האלטען איין עצה מיט אונז פון דער לכתחילה נאך, וואלטען מיר איהם ארויפגעפיהרט אויף א שטיקעל דרך; מיר וואלטען דאס געמאכט גלאט ארום און ארום, אויסגעדרעהט זיך, ווי אויף א טעלער, עס וואלט אויסגעקומען, ווי איהר זאגט: אגיל ואשמח — צונעשניטען און אויפגענעהם. ווארום ביי אזא געשעפט באדארף מען וויסען, וואס מע האט צו טהון. ס'איז, פארשטעהט איהר מיך, איין אידעלע מאטעריע; איין קוק אויף א זייט, ווערט קאלי דאס גאנצע שפּיעל...

ח י נ ק י ס. פונקט אזוי ווי ביי די קארטען, להבדיל. איהר מעגט זיין דער גרעסטער שפיעלער, נאר קוים האט איהר געמאכט איין גאנג א שלעכטען, זענט איהר פארפאלען מיט די פאטרעכעס.

ב י י נ ע ל מ א ן. ווערקמירדינג! ס'איז דיר איין אנטיק מיט דעם חינקיסען! וואס איהר זאלט ניט שמועסען, ער איז דא מיט די קארטען!

ק נ א ק נ י ס ע ל. איך האב ליעב דעם אמת. חינקים איז נערעכט. ווען פייפער רעדט־אפ פריהער מיט אונז, וואלט נאר אנדערש געווען: פארט געניטע סוחרים, אלטע בערזיאנער. מיר וואלטען דאס אפגעארבייט אזוי, אז מיר וואלטען געווים אפגע־נומען אונזער געלט, און ער וואלט אויך געבליבען ביי געלט. אי, טאמער וואלט דאס עמיצען אנגעריהרט — לאז זיך יענער קראצען. קורץ: פייפער וואלט געבליבען דער אייגענער פייפער וואס פרי־הער — און רוף מיך קנאקניסעל!

פ א ס ט ע ר נ א ק. מילא בקיצור, על־כל־פנים, וואס טויג מיר מליצה: „וואלט איך", „זאלט איך"? איהר ווייסט דאך, אז אויף צו פאררעדען יענעם די צייהן בין איך פארהאנט. איתר זאגט מיר בעסער כ ו ל ם ב ר ו ר י ם — ריינע דבורים: וואס ווילט איהר?

פ י י נ ק ו נ ע ל [צו די איבעריגע]. ס'איז איהם היינט נישט איינצוביסען. אפנים, פייפער האט איהם אויך גוט אנגעזאלצען... [צו פאסטערנאקען]. זייט זשע מוחל, רב שמואל, איהר זענט דאך א איד א קלוגער, כלעבען, א סוחר, א מענטש מיט יושר. לאמיר בעסער רעדען גלייך צו דער זאך אליין. [ער נעמט זיך ביי דער בארד]. די מעשה דערפון איז אזוי. מיר, יעהופעצער ספעקולאנטען, האבען זיך מיישב געווען און אפגערעדט צווישען זיך [מיט הענט און מיט א ניגון פון דער גמרא]: הנה כפי עס האט זיך געטראפען איין אומגליק, פייפער האט זיך לעת־עתה געשטעלט; און כפי עס איז אייך ידוע, אז ער האט זיך מתחייב געווען צו געבען אונז יקנה"ז נאר א גוזמא שטיק; און כפי ס'איז דאך א דבר שאי־אפשר, ער זאל אונז אלע־

מען קאנען געבען יקנה"ז ממש, ווייל ס'איז גאר נישטא אזוי פיעל יקנה"ז אין גאנץ יעהופעץ ארום און ארום; און כפי פייפער אליין קאן מיט אונז נישט מיטיב זיין, ווייל ער איז נאך ניט בקי אינ'ם ענין השטעלען זיך; און כפי איך זעה ארוים, ווילען מיר דא מוזען זיך גלייכען אויף פראצענטען...

פ א ס ט ע ר נ א ק. פראצענטען? קדוש וטהור — אפילו נישט א לעק!

י ו נ ג ע ס פ ע ק ו ל א נ ט ע ן. וואס הייסט, נישט א לעק? וואו איז יושר? וואו איז מענטשליכקייט? גלאט הפקר א וועלט?

פ א ס ט ע ר נ א ק [ווייזט אויף דער סטעלי]. ו י ד ב ר ע ל ה ע צ י ם ו ע ל ה א ב נ י ם — מאכט רש"י: רעדט צו דער לאמפ...

פ י י נ ק ו נ ע ל [אליץ מיט א ניגון]. היתכן? וואס רעדט איהר? אמת, מיר ווייסען טאקי, אז פייפער האט געהאט איין אומגליק: דאס יקנה"ז האט איהם דערגאנגען די יאהרען. שוין א צייט, אז ער בלאנקירט אויף יקנה"ז, דעקט זיך אפ מיט היזק און בלאנקירט ווייטער. מיר דאכט זיך, אז גאנץ יעהופעץ האט געשפעקולירט אויף זיין קאפ, און נאר צוליעב איהם איז דאס יקנה"ז געשטיגען. דאך האט ביי איהם, לויט מיין חשבון, באדארפט בלייבען עפים געלט. געשיקט זיך עס?

ח י נ ק י ס. מיר דאכט, ער זאל שפיעלען א קיילעכיג יאהר כסדר אין קארטען און עס זאל איהם געהן שלים־מזל, וואלט ער אויך באדארפט בלייבען ביי געלט.

ב י י נ ע ל מ א ן. ווערקמירדינג! ס'איז דיר איין אקציע מיט חינקיסען. אומעטום איז ער דא מיט די קארטען!...

ק נ א ק נ י ס ע ל. איך האב ליעב דעם אמת: חינקים איז גערעכט. ווי לאזט זיך ניט איבער א מענטש ביי אזא מעשה קיין גראבע עטליכע קערבלעך — און רוף מיך קנאקניסעל?

א ל ע. נישקשה, ער האט, ער האט געלט! פייפער האט זיך געלאזט געלט!

פ א ס ט ע ר נ א ק. א לאך פון א בייגעל, א שאס פון א ביקס, א פיטום פון איין אתרוג, א גוט אויג פון א גליעדשוועסטער־קינד...

פ י י נ ק ו נ ג ע ל [צו די איבעריגע]. ווי געפעלט אייך א שפראך?... [צו פאסטערנאקען]. מילא, נעמען מיר אן אזוי ווי איהר זאגט; בלייבט דאך אלץ די אייגענע קשיא: צו וועמען דען איז דאס שייך, אז נים צו אייך? ער איז דאך פארט אייער חתן!

פ א ס ט ע ר נ א ק. מיין חתן? לא היה ולא נברא — דאס איז געווען אמאל, נישט היינט. היינט איז שוין פייפער אייער חתן, נישט מיינער. ער איז אייער חתן, און איהר זענט זיינע מחותנים, ווי אין פסוק שטעהט: „א נ י ל ד ו ד י ו ד ו ד י ל י"... נאט, זעהט, וואס א יונגאטש פארגינט זיך מיר שרייבען, וועט איהר פארשטעהן, מיט וועמען איהר האט געהאנדעלט. נאר שטיל, א ל ת פ ל ד ב ר — חאטא פאקרישקע! [ער גיט־איבער פיינקונגלען א בריעף].

פ י י נ ק ו נ ג ע ל. אנו, מהכתיתי, לאמיר הארכען, וואס זאגט ער דא? ס'איז טאקי כדאי צו וויסען. [ער נעמט דעם בריעף און לייענט בקול רם]. „לכבוד מחותני הגביר המפורסם החכם המופלג המשכיל..." [זיך אין באַרד אריין]. מילא, א חכם — איז קיין קשיא נים; אז מען איז א נגיד, איז מען שוין במילא א חכם. אבער א „מופלג" מיט א „משכיל" אונטערגעשלאגען — דאס איז שוין א ביסעל צו פיעל... [ער לייענט]. „... החכם המופלג המשכיל מוהר"ר שמואל פאסטערנאק נ"י. בשעת איהר וועט לייענען מיין בריעף, וועל איך שוין זיין העט־ווייט פון יעהופעץ. איך האב מיך לאנג געשלאגען מיט דער דעה, ביז איך האב מיך ענדליך אנטשלאסען, איך זאל אוועק פון דאנען אהין, וואו די אויגען וועלען מיך טראגען, אבי נישט אנ־קוקען יעהופעץ, נישט אנקוקען אונזער בערזע, נישט אנקוקען אונזערע ספעקולאנטען..." [רייסט איבער]. וואס איז ער אזוי אויפ־געטראגען אויף די ספעקולאנטען?... [ער לייענט]. „פון אנהויב בין איך אפילו גרייט געווען צו מאכען איין מאל פאר אלע מאל איין עק

פון מיין לעבען: עטליכע טראפען סם־המות, פאר צעהן קאפיקעס א שטריקעל, אדער א פיסטויל אין הארצען — און א סוף צו אלע צרות. אוים פייפער, געשטארבען! איך האב מיך אבער בא־רעכענט נאכדעם, אז ס'איז פאר מיר כלל נישט קיין פלאן..." [רייסט איבער]. איך האב געוואוסט פריהער, אז פייפער וועט אזא נארישקייט נים טהון... [לייענט ווייטער]. „... פאר מיר כלל נישט קיין פלאן צו געהן אזוי יונג פון דער וועלט. איך וועל ליגען אין דער ערד און באקען בייגעל, און אלע וועלען לעבען א גוטען טאג, געהן איינס צום אנדערען אויף זשורפיקסען, שפיעלען אין „ווינט", מיך אין זינען האבען אין דער לינקער פיאטע, קיין צייט נישט האבען אפילו מיך צו דערמאנען, און אז מע וועט מיך שוין יא אמאל דערמאנען, וועט זיין אז אך און וועה צו מיר. פיינקונעל וועט זאגען אויף מיר א משל, אלע וועלען לאכען..." [רייסט איבער]. גערעכט, ווי איך בין א איד! [לייענט ווייטער]. „... פיינקונגעל וועט זאגען א משל, אלע וועלען לאכען. איטליכער וועט אויס־טראכטען אויף מיר איין אנדער המצאה'לע. אלע וועלען זיין פיינע מענטשען, נאר איך איינער וועל בלייבען א פארך. צום ביישפיעל: אויף פיינקונגלען וועט קיינער נים זאגען, אז ער איז א... א... א..." [ער קעהרט איבער דאס בריוועל אויף דער אנדערער זייט].

פ א ס ט ע ר נ א ק. וואס אקעט איהר? ממה נפשך, לייענט איהר — דארפט איהר לייענען כסדר, ווי אין פסוק שטעהט: „ה ח י ל ו ת ל נ פ ו ל, נ פ ו ל ת פ ו ל"...

פ י י נ ק ו נ ג ע ל [דרעהט דאס בריוועל אויף אלע זייטען]. פאר־שטעהט איהר... איך האב נעלאזט אין דער היים מיינע ברילען...

ח י נ ק י ס [נעמט דאס בריוועל]. אנו, ווייזט נאר אהער. איך האב א גוטע שמיעה: איך שמעק־אן די טויז פאר א ווערסט, און דוקא אהן ברילען! [ער לייענט]. „... אויף פיינקונגלען וועט קיינער נים זאגען, אז ער איז א שבתי־צבי'ניק, א גאט'ס גנב, ווארום ער איז א שענער איד, פון די אידען, וואס טרינקען ווימאראזינ, האט פיינט כבוד, ווי א קאץ שמאלץ, כלומרשט פרום, און געהט־אוים,

פנר׳ט נאך א קערטעל, ניט ערגער פון חי... חי..." [ער וויל איבערהיפּען עטליכע שורות].

פאסטערנאק [צו חינקיסען]. וואס חיחיקעט איהר? החילות לנפול, נפול תפול — האט איהר זיך אונטערגענומען לייענען, טא לייענט כסדר.

ביינעלמאן [נעמט צו ביי חינקיסען דאס בריוועלע]. לאזט מיך, איך האב אמאל אויך געקאנט לייענען זשארגאן. [ער לייענט]. „...פנר׳ט נאך א קערטעל ניט ערגער פון חינקיסען, וואס האט זיך געמאכט א פארמעגען פון קארטען. וויפיעל איך האב ביי חינקיסען פארנומען אויף יקנה"ז, האט חינקיס ביי מיר צעהן מאל אזוי פיעל געוואונען אין קארטען, ער זאל דאס נאר אויסקרענקען!"...

חינקיס. ווי געפעלט אייך אזא ים־קאטער? איך בין שולדיג, אז ער איז א קאליקע און פארשטעהט ניט דאס שפּיעל!

ביינעלמאן [לייענט ווייטער]. „...ער זאל דאס נאר אויסקרענקען! אין יעהופּעץ הייסט חינקיס אויך איין אריסטאקראט. יעהופּעץ איז, ברוך השם, אזא שטאדט, וואס קלויבט ניט איבער, אבי געלט — איז מען איין אריסטאקראט. אשטיינער, ווען געהט דאס אן אין יעהופּעץ, פון וואנען איז דאס פלוצים אויסגעוואכסען אזא אריסטאקראט, ווי ביי... ביי... ביי..." איך ווייס ניט, ווי אזוי מאכט דאס ווארט, ס׳איז געמעקט...

קנאקניסעל [רייסט אוים דאס בריוועל פון ביינעלמאנ׳ס הענט]. עס הויבט ניט אן צו זיין געמעקט. געזונטע אותיות, אייזערנע!... [ער לייענט]. „...אזא אריסטאקראט, ווי ביינעלמאן? ס׳איז פארהאן אזעלכע, וואס געדענקען נאך, אז ער האט ארומגעטראגען אין בארדיטשעוו בייגעל צו פארקויפען..."

ביינעלמאן. שקר וכזב! עס שטעהט נישט קיין בייגעל! דאס לייענט איהר שוין פון אייער קאפּ!

קנאקניסעל [לייענט ווייטער]. „...ארומגעטראגען אין בארדיטשעוו בייגעל צו פארקויפען, און היינט פאהרט ער אין א קארעטע. עס פאסט איהם אזוי צו זיין א ספּעקולאנט, פונקט ווי

עס פאסט קנאק..." [ער טהוט א שמייס דאס בריוועל]. טאמער וואלט טאקי אויף איין אמת געווען געננג צו הארכען די נארישקייטען, וואס דער שאלטיק שרייבט?

עטליכע קולות. בייסט ווייטער, ווערט איהר געפינען קעז אויך!...

פאסטערנאק. החילות לנפול, נפול תפול!

קנאקניסעל [קוקט אין בריעף אריין]. טפו זאל ער ווערען! א יונגאטש זאל רעדען אויף דער גאנצער וועלט, אויף קיינעם קיין גוט ווארט נישט זאגען! צו וואס טויג מיר בריוועלעך? ממה־נפשך, האסט דו געמאכט דאס שפיעל, פאהר אוועק צו אלדי שווארצע יאהר — און רוף מיך קנאקניסעל! [ער צערייסט דעם בריעף אויף שטיקלעך און צעווארפט איבער דער שטוב. דער עולם לאכט].

פאסטערנאק. טאטע, דו לאכסט? אז אך און וועה איז צו דיין געלעכטער! פייפער איז קלינער פון אונז. ער האט אונז אלעמען געפיהרט אין באד אריין, העט־ווייט אויף דער אויבערשטער באנק, און גוט אפגעבעזעמט, ווי אין פסוק שטעהט: בשכבנו ובפיצקנו — אנידערגעלעגט און אפגעשמיסען!...

פיינקונעל [צום איבעריגען עולם]. וואס זאגט איהר דערויף? ער מאכט שוין איינענע פסוקים...

פאסטערנאק. מילא, אויף אייך איז א מצוה. אל תבטחו בנדיבים — קריכט ניט אין פייער אריין! איהר האט מיט איהם געשווינדעלט, געדרעהט יקנה"ז אהער, יקנה"ז אהין, אזוי לאנג, ביז איהר האט זיך פארדרעהט. ס׳איז א פשוט׳ע מעשה: איהר האט איהם געוואלט אפנארען, האט ער אייך אפגענארט, ווי די גמרא זאגט: „הבא להרגך, שמרגהו נאזאר" — האסט געחאפּט א פּאטש, שטעק אפּ צוויי צוריק. ס׳איז תמיד אזוי דער סוף. שלמה המלך איז טאקי א חכם; ער זאגט אין „ברכי נפשי", דאכט זיך: בור כרה ויחפרהו — חטא יאמא קאפּאיע, טאי סאם אופּאדאיע... אבער איך? וואס האב איך געהאט צו טאנצען אין קאהן? וואס האב איך באדארפט

אריינציםבלען פערציג טויזענט קארבען? איך בין דאָך יאָ, ווי זאָגט ער, נאָט די נשמה שולדיג! עס קומט אויס, ווי די גמרא זאָגט: טוביה חטא וזנטאָג מאָנטאָג...*

פ י י נ ק ו ג ע ל [צום איבעריגען עולם]. וואָס זאָגט איהר אויף די פסוקים, וואָס דאָ פליהען, מיט די גמרא־ווערטער, וואָס ער האָקט? [עס עפענט זיך די טיר און עס קומט־אריין די מאַדאַם פאָסטערנאַק. נאָך איהר — מ אַ ר ק ו ס מיט איזאַבעלען].

פ י נ פ ט ע ס צ ע נ ע.

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. אָ! זעהט איהר? אַ ווייב זאָל מען טאַקי פאָלגען. זי האָט פון אָנהויב אָן ניט געוואָלט דעם שידוך. הלואי וואָלט איך זי געפאָלגט, וואָלט איך איצט ניט געהאַט אזא מפלה, ווי די גמרא זאָגט: „קדירה דבי שותפא" — אז מע הערט נישט דאָס ווייב, איז קיש־קיש וואו די אידען האָבען גערוהט...

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. כלעבען, סאַמואיל, דו רעדסט עפּיס, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, אַזעלכע ווערטער... דאַנקען און לויבען גאָט, מיר זענען אויך לייטען גלייך, מיר קאָנען אויך האָבען איין איידעם אַ דאָקטער, ווי ביי לייטען. [זי קוקט אויף חינקיסען]. נישקשה, אונזער טאָכטער שטעהט־אָן צו האָבען אַ חתן אַ דאָקטער, ווי אַלע אַנדערע יעהופּעצער מאַמזעלען... [זי פיהרט איהם צו איזאַבעלען מיט מאַרקוסען]. נעם בענטש דיינע געליעבטע קינדער מיט דעם הייליגען אייביגען בונד פון דער הימעלשער ליעבע. ווינשעווע זיי צו, זיי זאָלען אָפּפערען זייער לעבען איינס פאַר דאָס אַנדערע, אַזוי ווי בענעדיקט און ראָזאַליע ביי שייקעוויטשען אין זיין ראָמאַן „הימעל און ערד און ליעבע". „געבע גאָט, — זאָגט דאָרט דער פּראָפעסער — זיי זאָלען געניסען די פריכטע פון זייער ליעבע, זייער בונד זאָל זיין איין אייביגער בונד, אַ הייליגער בונד..."

* טוביה חטא וזיגוד מינגד.

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [האַקט איבער אין מיטען]. מילא בקיצור, על־כל־פּנים, זיי זאָלען זיין געקניפּט און געבונדען און פאַרבונדען... צו וואָס טויגען לאַנגע דבורים? איך פאַרשטעה נאָר ניט, וואָס עפּיס אזוי בחפּזונ'דיג, פּלוצים אין מיטען העלען טאָג שוין אַזוי גיך חאַפּ־לאַפּ, ווי אין פסוק שטעהט: הא גברא והא טראַסק?

מ אַ ד אַ ם פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק [מיט כעס]. וואָס זשע האָסט דו געוואָלט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, שדכנים זאָל מען דיר שיקען?

פ י י נ ק ו ג ע ל [מישט זיך אריין]. געבענטשט זענען די הענט, וואָס נעמען זיך אַליין. מסתמא איז דאָס איהר זיווג. אַ שידוך איז אַ גורל, איטליכער נעמט זיך אַרויס וואָס איהם איז אָנגעצייכענט פון אויבען.

ח י נ ק י ס. פּונקט אזוי ווי, להבדיל, ביי די קאָרטען: איינער שפּיעלט אַ גאַנצע נאַכט און עס געהט איהם שלים־שלים־מזל; דער אַנדערער שלעפּט אַלע מאָל אַרויס — מלכה, מלך, טויז...

ב י י ג ע ל מ אַ ן. ווערקמירדיג! מיט דעם חינקיסען איז דיר נאָר אַ קאָמעדיע. מע רעדט פון וויים איך וואָס — קומט ער מיט די קאָרטען!

ק נ אַ ק נ י ס ע ל. וואָס אמת איז אמת — חינקים איז גערעכט: צו שידוכים דאַרף מען האָבען גליק. אָט האָב איך, זאָלען געזונט זיין, עטליכע דערוואַכסענע טעכטער, איז וויפיעל מע רעדט זיי שידוכים, ווילען זיי ניט הערען, ניט זעהען פון קיין שדכן! זיי ווילען נאָר אַליין, און נאָר דורך ליעבע — און רוף מיך קנאַקניסעל!

פ אָ ס ט ע ר נ אַ ק. אודאי איז ליעבע אַ געהויבענע מטבע, וואָס איז דאָ פאַרהאַן צו רעדען? דער חסרון איז נאָר, וואָס מיט ליעבע אַליין קאָכט מען ניט קיין וועטשערע. מע דאַרף צו דעם האָבען נאָך עפּיס, די ממתקים מיין איך, ווי אין פסוק שטעהט: „אם אין קמח, אין לאָקשען"...

מאדאם פאסטערנאק [מיט היץ]. איך האב דיר געזאגט וויפיעל מאל, סאמואיל, אז קיין פסוק האב איך ניט געלערנט און, מיט רעשפעקט צו מעלדען, לשון־קוילעטש פארשטעה איך ניט... נאר אויב דו מיינסט נרן, זאלסט דו וויסען זיין, אז מע האט דאס אין זינען, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אין דער לינקער פיאטע. ס'איז א ראמאן, א לאנגאנגעדיגער העכסט־אינטערעסאנטער ראמאן אין צוויי טייל. דעם ערשטען טייל האסט דו געשפיעלט, מיט רעשפעקט צו מעלדען, אזא יאהר אויף מיינע שונאים. דעם צווייטען טייל וועל איך שוין שפיעלען. איך הויב איהם אן מיט א זשורפיקס און מיט א קנס־מאל טאקי היינט אויף דער נאכט. [צו פיינקוגלען מיט דער קאמפאניע]. מיר לאדען אייך איין מיט אייערע דאמען און מיט דער גאנצער פאמיליע.

פיינקוגעל מיט דער קאמפאניע [אלע איינ־איינעם]. אך, מיט'ן גרעסטען בזיון! אבי א וועטשערע מיט א קערטעל...

חינקיס. נאך א מין קערטעל! א קערטעל צו א קערטעל איז נישט גלייך!

פאסטערנאק. ס'איז דאך א בפירוש'ער פסוק אין דער גמרא: „אין פיסני בלא דיווקא ואין חלום בלא קארטען"... [דער עולם קוועלט].

מארקוס [שטעלט זיך אוועק קעגען עולם, לעגט צונויף די הענט אויפ'ן הארצען, שאקעלט מיט'ן קאפ]. די קארטען! די קארטען! עס הויבט זיך אן מיט קארטען, עס לאזט זיך אוים מיט קארטען. ביי קארטען ענדיגען זיך אלע זאכען. פאר קארטען גיט אוועק דער מאן דאס ווייב, דער פאטער — זיינע קינדער. נישטא קיין טייערערס פון קארטען. אוי, קארטען, קארטען!... [ער גיט איזאבעלען די האנט און לאזט זיך געהן].

מאדאם פאסטערנאק [צום מאן]. דו הערסט ווערטער? [גאנץ שטיל, נאר מיט פייער]. טירראן! דעספאט! מעעעערדער!... [זיי לאזען זיך געהן אלע דריי. ביי דער טיר קוסט זיי

אקעגען די אידינע, פארוויקעלט אין עטליכע שאלען און פעטשיילעס. נאך איהר שלעפט זיך נאך דאס מיידעל. סאסעל ראנגעלט זיך מיט זיי, לאזט זיי ניט אריין. די אידינע מיט'ן מיידעל רייסען זיך אוים פון סאסעל'ס הענט און פאלען־אריין אין שטוב אריין מיט א געוויין און מיט א געשריי].

זעכסטע סצענע.

די אידינע [ברעכט די הענט, וויינט און קלאגט מיט א ניגון פון די תחינות]. וועה איז מיר, ווינד איז מיר, פארוויסט און פארפינסטערט בין איך ניט געווארען, איין אלמנה, איינע אליין, עלענד ווי א שטיין, ניט קיין קרוב, ניט קיין ביין, געבראכט דער רוח א שווארץ יאהר, א מעקלער, אריינגעשטופט א סוכה־שער, עפים יקנה"ז־שמאקנעהאז, פייפער־שמייפער, פייפען זאל איהם אין איין אויהער, ווי ער האט מיך געקוילעט מיט מיין קינד! [זי חאפט מארקוסען פאר א האנט]. אפשר זענט איהר אט דאס א טאקי ער אליין? עפים א חתן, זאגט מען, זענט איהר עמיצענ'ס אט דא? פאלגט מיך מיט גוטען, וועט איהר בעסער מאכען. גיט מיר אפ דאס גרן, איך וויל נישט וויסען פון קיין שמאקנעהאז. איהר שפיעלט זיך מיט פייער! אט לויף איך צום פליצמייסטער, מיך קען מען, איך בין פון דער סלאבאדקע, מיין ערשטער מאן עליו השלום איז געווען ביי גיטעלע וויינשטיין עליה השלום...

פאסטערנאק. וואס איז דאס פאר א שלאק־פורעניות? פאר וואס ווארפט מען זי ניט ארוים? איהר זעהט ניט, אז ס'איז א משוגע'נע אידינע?

די אידינע. א משוגע'נע בין איך שוין געווארען? אז איך מאהן מיין געלט, בין איך משוגע? משוגע זאלט איהר ווערען פאר זיך און פאר מיר און פאר מיינע קינדער און פאר מיין גאנצער משפחה און פאר מיין מאנ'ס משפחה און פאר אלע מיינע ליעבע פריינט און פאר אלע אידען און פאר כל ישראל — אמן סלה!
[זי דערזעהט אויף א בענקעל דאס חתונה־קלייד, וואס איזאבעלע האט געמאסטען].

א ? זייד און סאמעט ? פריהער גאָט׳ס און נאָכדעם פרעמדס ? מע שמירט זיך מיט מיין פוטער ? מיינע ר״ן קאַרבען ? דער מענטש זינדיגט און מיט דער הוהן שלאָגט מען כּפּרות ? לאָם איך מיך חאַטש רעכענען פאר מיין בלוט ! [זי חאפּט דאס „בע־בע“ און צערייסט דאס אויף צווייען]. אט אזוי ! גם לי גם לך — נישט מיר, נישט דיר !...

מ א ד א ם פ אָ ס ט ע ר נ א ק. אוי, ס׳איז מיר שלעכט, מיט רעשפּעקט צו מעלדען, טאקי נאָר אויף צו חלש׳ען ! [זי פאלט חלשות].

א י ז א ב ע ל ע. אַך, מארקוס ! [זי פאלט מארקוסען אויף די הענט].

ד ע ר ע ו ל ם. וואסער ! וואסער ! [מאַטעל באשפּריצט די מאדאם מיט קאלט וואסער].

מ א ר ק ו ס [צום גאנצען עולם]. זעהט, קוקט אייך אָן אין שפּיעגעל, וואָס פאר א פּנים איהר האָט מיט אייערע ספּעקולאַציעס, מיט אייער בערזע, מיט אייער יקנה״ז, מיט אייערע קאָרטען, מיט אייערע זשורפיקסען, מיט אייערע דאַמען די אריסטאָקראַטקעס און מיט אַלע אייערע גענג ארום און ארום ! עס וועט זיך געפינען איינער, וואָס וועט אייך באשרייבען אויף די גאַזעטען, וועט פון אייך מאכען א בוך, א קאָמעדיע, א גאנצע קאָמעדיע ! צו שאַנד און צו שפּאָט וועט איהר דעמאָלט זיין אומעטום, וואו מע הערט נאָר א אידיש וואָרט ! אויף טהעאַטער וועט מען אייך ארויס־שטעלען ! מע וועט קוקען אויף אייך, מע וועט טייטען מיט די פינגער און מע וועט לאַכען, זיך איינרייסען דאָס געזונט לאַכענדיג — מיט איינעם וואָרט, די וועלט וועט זיין פול מיט אייך און מיט אייער יקנה״ז ! ! ! [ער געהט אוועק מיט איזאבעלען אונטער דער האנט. די מאדאם פאסטערנאַק — נאָך זיי. דער גאנצער עולם בלייבט שטעהן פאר־גאפט, די נעזער אראָפּגעלאָזט, פארגליווערט — איטליכער אין איין אנדער פּאָזע].

ד ע ר פ אָ ר ה א נ ג פ א ל ט.

א פּאָר ווערטער פונ׳ם מחבר.

ביי לייטען איז היינט געווארען א מאָדע : אנשטאָט א הקדמה פון פאָרענט, צו געבען די הקדמה פון הינטען. נאָר באַגעהן זיך גאָר אינגאַנצען אָהן א הקדמה — דאָס האבען אַלע מסכּים געווען, אז ס׳איז אוממעגליך : ווארום באמת, ווי געשיקט זיך דאָס, אז א מחבר זאָל זיך צעשיידען מיט׳ן לעזער גלאַט אָהן א זיי־געזונט, אָהן א שום געבען איהם צו פארשטעהן, וואָס ער האָט געמיינט, און אָהן א שום אנצוהערעניש, אז ער, דער מחבר פונ׳ם בוך, איז מיט גאָט׳ס הילף א מענטש, וואָס ווייסט אַלסדינג און פארשטעהט אַלסדינג, און דער גאנצער איבעריגער עולם — דאָס זענען געבאָך קליינע קינדער, מחילה קעלבלעך, וואָס מע דאַרף זיי צעקייען איטליכס וואָרט און אריינלעגען אין מויל אריין ? עס מאַהלט זיך איהם אויס פּאָזיטיוו, אז אָהן זיין מסביר־זיין, אָהן זיין אריינלעגען דעם לעזער אין מויל אריין, וועט חס ושלום קיינער נים פארשטעהן וואָס ער מיינט... נאַרישקייטען ! ס׳איז היינט א קלוגע וועלט געווארען : אידען מיט בערד האבען דאָס אַמאָל נים פארשטאַנען, וואָס א קליין קינד פארשטעהט אַצינד... נישט מעהר, וואָס וויל דאָ דער מחבר האבען ?

דער מחבר איז דאָ מוסר מודעה, אז ווער עס וויל זוכען אין דער קאָמעדיע באַקאַנטע פארשוינען, דער האָט מחילה א גרויסען טעות. אַקעגען וואָס זאָגט דאָס דער מחבר ? ער זאָגט דאָס איבער א מעשה שהיה : נאָך איידער דאָס ווערק איז פאַרטיג געווארען צום אָפּדרוקען, איז ארויס א קלאַנג אין יעהופּעץ אויף דער בערזע (נישטאָ קיין סודות אין יעהופּעץ אויף דער בערזע !), אז שלום־עליכם מאַכט א ביכעל מיט׳ן נאָמען „יקנה״ז“, אין וועלכען ער שטעלט־ארויס אויף לייטיש געלעכטער די גאנצע יעהופּעצער בערזע מיט אַלע ספּעקו־לאַנטען און מעקלערס, פונ׳ם גרעסטען ביז׳ן קלענסטען. אייניגע האבען דערפון שטאַרק הנאה געהאַט : „א מצוה, האבען זיי געזאָגט, פּאַני שלום־עליכם, איהר זאָלט זיי חאַטש רעכט באַשרייבען, די מחותּנים, זיי זאָלען האבען צו זינגען און צו זאָגען ; לאָזען זיי וויסען דאָס אנדערע מאָל, ווי אזוי צו טאַנצען אויף פרעמדע חתונות !“... אנדערע האבען זיך א ביסעל אָנגעבלאָזען, בשעת זיי זענען געוואָהר געווארען פון דער מעשה. „איך האָב געהאָרכט, — שרייבט איינער צום מחבר אין א בריוועל — אז איהר מאַכט אויף אונז א ביכעל מיט׳ן

נאמען „יקנה״ז". איך בין ניט מסופק, אז עס וועט דארטען זיין פון וואס צו לאכען. נאר וואס דען? איין זאך וויל איך פון אייך בעטען: מ י ך זאלט איהר ארויסווארפען פון צעטעל"... נאר אנדערע זענען געווען טאקי רעכט אויפגעטראגען אויפ'ן מחבר; זיי האבען איהם געגעבען אנצוהערעניש דורך פארשטעלטע בריוולעך אהן חתימות, זיך גוט געבייזערט אויף איהם און אנגעזאגט מיט'ן הארבען ווארט, אז „באם ער וועט זיך דערוועגען ארויסשטעלען זיי אין א קאמעדיע, וועלען זיי איהם דאס און דאס"... גאנץ אידישליך!

הערט צו, רבותי! די גמרא זאגט: „איוב לא היה ולא נברא — ס'איז קיין איוב נאר אויף דער וועלט נישט געווען; אלא וואס דען? משל היה — ס'איז נאר א משל, א ביישפיעל". רבותי! יקנה"ז לא היה ולא נברא — ס'איז קיין יקנה"ז נאר אויף דער וועלט נישט געווען, אזוי ווי ס'איז ניטא אויף דער וועלט קיין שטאדט, וואס זאל הייסען יעהופעץ. ס'איז נאר א משל, א פאנטאזיע, איין אויסגעקלערטע מעשה פון אלף ביז תיו. לאזען זיך ניט מיהען די, וואס האבען ליעב נאכצוקלערען און אויסצוטאפען, וועמען מיינט מען דאס? און וועמען מיינט יענעם? מע מיינט קיינעם ניט! אי, טאמער אויפ'ן צעהנטען מאל וועט זיך געפינען אזעלכער, וואס, חלילה וחס, עס וועט זיך איהם אויסוויזען, אז דאס מיינט מען איהם? באדארף מען ביי איהם בעטען הונדערט מאל מחילה און דערצעהלען א משל.

אמאל איז געקומען צו פאהרען א איד איין ארעמאן אין א גרויסער שטאדט אריין, צום ביישפיעל — קיין יעהופעץ, זוכען פרנסה. וואוהין שלאגט זיך איין ארעמאן? געוויינטליך, צו די נגידים. ער געהט פון איין נגיד צום אנדערען, נאר וואוהין ער קומט — לאזט מען איהם ניט אריין. וואס איז די מעשה? ערשט ער ווערט געוואהרע, אז זיין גאנצער אומגליק איז די צעריסענע קאפאטע. וואס טהוט מען? איז זיך מיישב דער איד און חאפט זיך אריין צו א טאנדעטניק אין א קלייט, קלויבט זיך אפ און מעסט אן א שענע קאפאטע, דינגט זיך אוים און רופט זיך אן צום קרעמער: „ווייסט איהר וואס, מיין ליעבער איד? איהר ווילט דאך מסתמא געלט? זאלט איהר זיך מטריח זיין מיט מיר אויף מיין סטאנציע אין יענעם און יענעם הויז, אויף יענער און יענער גאס". דער איד מיט דער קאפאטע געהט פון איין גאס אין דער אנדערער, דער טאנדעטניק געהט איהם נאך.

— יונגערמאן! ביז וואנען וועט איהר מיך פיהרען? — טענה'ט נעבאך דער קרעמער. — לאזט מיך אפ, איך האב קיין צייט ניט!

— ווער האלט אייך? געהט אייך געזונטערהייט.

— סטייטש? נו, און געלט?

— וואסער געלט?

— סטייטש? נו, און די קאפאטע?

— די קאפאטע איז א קאפאטע.

דער טאנדעטניק האט דערזעהען, אז ס'איז א מיאוס'ע מעשה, חאפט ער דעם אידען און וויל אראפרייסען פון איהם די קאפאטע.

— איהר וועט ניט אוועקגעהן? — האט זיך דער איד צעשריגען אויף א קול. — אט רוף איך צו א זשאנדאר... זשאנדראאאאר!!!

דער טאנדעטניק האט דערהערט דאס ווארט „זשאנדאר", איז איהם פרחה נשמתו געווארען; ער האט אפגעלאזט דעם אידען און האט אנגעהויבען מיט גוטען:

— ווייסט איהר וואס, רב איד? איך בין אייך מוחל די קאפאטע, אבי שרייט ניט. וואס האט איהר צו מיר? בארעכענט נאר אקוראט: איך בין א הינער טאנדעטניק, און איהר זענט א ווילד־פרעמדער; איהר חאפט זיך אריין צו מיר אין קלייט און מעסט־אן א קאפאטע, וועלכע ליגט אויף אייך, ליין עין־הרע, אויסגענאסען, ווי געוואונשען, לאם איך האבען אזא יאהר — טראגט געזונט, פארנוצט געזונט, און א גוטען טאג מיט דער קאפאטע!...

א גוטען טאג, ליעבער לעזער.